

**TÜRKİYE VE AVRUPA BİRLİĞİ'NDE KOBİ'LERE SAĞLANAN
DESTEKLER VE ESKİŞEHİR ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ'NDE İMALAT
SEKTÖRÜNDE FAALİYET GÖSTEREN KOBİ'LERE İLİŞKİN BİR
UYGULAMA**

Aziz İBRAHİMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İşletme Anabilim Dalı

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Metin COŞKUN

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Ocak 2006

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ

TÜRKİYE VE AVRUPA BİRLİĞİ'NDE KOBİ'LERE SAĞLANAN DESTEKLER VE ESKİŞEHİR ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ'NDE İMALAT SEKTÖRÜNDE FAALİYET GÖSTEREN KOBİ'LERE İLİŞKİN BİR UYGULAMA

Aziz İBRAHİMİ

İşletme Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ocak 2005

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Metin COŞKUN

Günümüzde, KOBİ'ler hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde büyük öneme sahiptir. Bir çok ülkede, KOBİ'ler toplam işletmelerin %95'inden fazlasını oluşturmakta, istihdamın %80'inden fazlasını sağlamaktadır. Bu nedenle bütün ülkeler KOBİ'lerin geliştirilmesi, sorunlarının azaltılması, modern yönetim tekniklerinin uygulanması için KOBİ'leri desteklemektedir. ABD, Japonya ve AB, KOBİ'lerin geliştirilmesi için özel destek programları düzenleyerek, en yüksek faydayı sağlamaya çalışmaktadır.

Aynı durum Türkiye için de geçerlidir. Ülkemizde KOBİ'lerin ekonomide büyük bir ağırlığı vardır. Ulusal kalkınma ve gelişmenin istikrarlı bir şekilde sürdürülebilmesi için KOBİ'lere büyük görevler düşmektedir. Ancak, diğer ülkelerde olduğu gibi, ülkemizde de KOBİ'lerin bir çok sorunu vardır. Bu sorunlar arasında altyapı eksiklikleri, modern yönetim tekniklerinin bilinmemesi ve finansman yetersizliği sayılabilir. Bu sorunları azaltmak için KOBİ'ler kamu kuruluşları tarafından desteklenmektedir. Bir çok kuruluş tarafından KOBİ'ler desteklenmesine rağmen, bu destekler organize bir şekilde yapılamamaktadır.

Bu çalışmada ülkemizde KOBİ'lere sağlanan destekler ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Ayrıca AB'nin KOBİ'lere sağladığı desteklerden bahsedilmiştir. KOBİ'lerin desteklerden ne derecede yararlandığını ölçmek için Eskişehir Organize Sanayi Bölgesi'nde faaliyet gösteren KOBİ'lere bir uygulama yapılmıştır. Uygulama sonucunda, bu KOBİ'lerin desteklerden yeterince yararlanamadığı ve beklenen faydaya ulaşamadığı görülmüştür.

ABSTRACT

In today's world, the Small and Medium Sized Enterprises (SMEs) have been considered very important not only in developed but also in developing countries. In addition to that, in many countries, SMEs are 95% of the total business entities and provide more than 80% of the total employment supply. Because of that all countries support SMEs being developed, decreased their problems and applied to modern management techniques. USA, Japan and EU give support implementing special programs to obtain the highest benefits.

The same case is valid for Turkey, too. In our country, Turkey, SMEs have a great influence on the economy. Therefore, SMEs have big responsibilities for the national development and sustainable economic growth. However, SMEs have many problems in Turkey as SMEs in other countries. Some problems are lack of infrastructure, insufficient knowledge about the modern management techniques, and funds deficiency. For reducing these problems, SMEs have to be supported by the public organizations. Although SMEs are given support by the many institutions, this can not be done in organized way.

In this study, the supports given to SMEs are explained in details. Besides, the supports provided by EU also are mentioned. The empirical application was done on SMEs in Eskişehir Organized Industrial Zone to measure the level how SMEs utilize these subsidizes. According to results from the empirical application, SMEs did not utilize these supports enough and gain the expected benefits.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Aziz İBRAHİMİ'nin “Türkiye ve Avrupa Birliği'nde KOBİ'lere Sağlanan Destekler ve Eskişehir Organize Sanayi Bölgesi'nde İmalat Sektöründe Faaliyet Gösteren KOBİ'lere İlişkin Bir Uygulama” başlıklı tezi / / 2006 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, **İşletme (Finansman)** Anabilim dalında Yüksek Lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

	<u>Adı Soyadı</u>	<u>İmza</u>
Üye (Tez Danışmanı)	: Yrd. Doç. Dr. Metin COŞKUN	.....
Üye	: Yrd.Doç.Dr.Mehmet BAŞAR	.....
Üye	: Yrd.Doç.Dr.Nuray KARACA	.....

Prof. Dr. Nurhan AYDIN
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ.....	ii
ABSTRACT.....	iii
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	iv
ÖZGEÇMİŞ.....	v
TABLolar LİSTESİ.....	xi
GRAFİKLER LİSTESİ.....	xiii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiv
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜÇÜK VE ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETMELERİN GENEL DEĞERLENDİRMESİ

1. KÜÇÜK VE ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETME (KOBİ)	
KAVRAMI.....	2
1.1. KOBİ'lerin Tanımı.....	2
1.2. KOBİ'lerin Tanımında Kullanılan Ölçütler.....	3
1.2.1. KOBİ'lerin Nicel Ölçütleri.....	3
1.2.2. KOBİ'lerin Nitel Ölçütleri.....	5
1.3. KOBİ'lerin Türkiye'de ve Dünyada Tanımları.....	6
1.3.1. Türkiye'de KOBİ'lerin Tanımı.....	6
1.3.2. Avrupa Birliği'nde KOBİ'lerin Tanımı.....	8
1.3.3. Amerika Birleşik Devletleri'nde KOBİ'lerin Tanımı.....	9
1.3.4. Japonya'da KOBİ'lerin Tanımı.....	9
1.3.5. Kore'de KOBİ'lerin Tanımı.....	10
1.3.6. Rusya Federasyonu'nda KOBİ'lerin Tanımı.....	10
1.3.7. Çin Halk Cumhuriyeti'nde KOBİ'lerin Tanımı.....	11
1.3.8. Singapur'da KOBİ'lerin Tanımı.....	12
1.3.9. Kanada'da KOBİ'lerin Tanımı.....	12

1.4. KOBİ'lerin Yapısal Özellikleri.....	12
2. KOBİ'LERİN EKONOMİYE KATKILARI.....	13
2.1. KOBİ'lerin İktisadi Kalkınmaya Katkısı.....	13
2.2. KOBİ'lerin İktisadi Büyüme Katkısı	14
2.3. KOBİ'lerin İstihdama Katkısı.....	17
2.4. KOBİ'lerin Sosyal ve Kültürel Katkısı.....	17
3. KOBİ'LERİN EKONOMİDEKİ DEĞİŞİME ETKİSİ.....	18
4. KOBİ'LERİN AVANTAJ VE DEZAVANTAJLARI	19
4.1. KOBİ'lerin Avantajları.....	19
4.2. KOBİ'lerin Dezavantajları.....	20

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE VE AVRUPA BİRLİĞİ'NDE KOBİ'LERE DESTEK PROGRAMLARI

1. TÜRKİYE'DE KOBİ'LERE DEVLET DESTEKLERİ POLİTİKASI.	21
1.1. KOBİ'lere Devlet Desteklerinin Tanımı ve İşletmelere Etkileri.....	21
1.2. Türkiye'de Devlet Destekleri Politikası.....	21
1.3. Türkiye'de Devlet Desteklerinin Uluslararası Anlaşmalar Açısından Tanımı.....	22
1.4. Türkiye'de KOBİ'lere Sağlanan Desteklerin Tarihçesi.....	22
2. TÜRKİYE'DE KOBİ'LERE DESTEK SAĞLAYAN DEVLET KURULUŞLARI.....	23
2.1. Hazine Müsteşarlığı.....	23
2.2. Dış Ticaret Müsteşarlığı(DTM).....	26
2.3. Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB).....	29
2.4. Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş.(Türk Eximbank).....	33
2.5. Türkiye Halk Bankası.....	35

2.6. Maliye Bakanlığı.....	37
2.7. Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK).....	38
2.8. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı.....	40
3. AB’NİN KOBİ’LERE DESTEK PROGRAMLARININ ESASLARI...	41
4. AB’DE KOBİ’LERE DOĞRUDAN ELVERİŞLİ FİNANSMAN DESTEĞİ.....	42
4.1. Çevre ve Enerji.....	42
4.1.1. Çevre ve Yaşam.....	42
4.1.2. Avrupa’da Akıllı Enerji.....	43
4.2. Araştırma ve Yenilik.....	44
4.2.1. Teknolojik Geliştirme ve Araştırma İçin 6. Çerçeve Programı.....	44
4.2.2. Endüstriyel Araştırma ve Geliştirme İçin Avrupa Ağı (EUREKA).....	46
4.2.3. Küresel Ağlar İçin Avrupa Sayısal İçeriği Programı (eContent).....	46
4.2.4. Topluluk Araştırma ve Geliştirme Bilgi Sevisi (CORDIS)...	47
4.3. Eğitim ve Öğretim.....	48
4.3.1. Avrupa Birliği Genel Eğitim Programı (SOCRATES).....	48
4.3.2. LEONARDO DA VINCI Programı.....	49
5. AB’DE YAPISAL FONLAR.....	50
5.1. Yapısal Fonların Mekanizmaları.....	51
5.1.1. Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (ERDF).....	51
5.1.2. Avrupa Sosyal Fonu (ESF).....	51
5.1.3. Balıkçılığın Yönlendirmesi İçin Finansal Aracı (FIFG).....	52
5.1.4. Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu(EAGGF)..	53
5.2. AB Topluluk Girişim Programları.....	53
5.2.1. INTERREG III.....	54
5.2.2. URBAN II.....	54
5.2.3. EQUAL.....	55
5.2.4. LEADER.....	55

6.	AB'DE FİNANSAL MEKANİZMALAR.....	55
6.1.	Avrupa Yatırım Fonu(EIF).....	55
6.2.	Avrupa Yatırım Bankası'nın (EIB) KOBİ Kredileri.....	56
6.3.	Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD).....	57
7.	AB'NİN SAĞLADIĞI DİĞER DESTEKLER.....	58
7.1.	Dış İlişkiler ve Uluslararası İşbirliği.....	58
7.1.1.	Latin Amerika Ülkelerini Destekleme Programı.....	58
7.1.2.	Asya Ülkelerini Destekleme Programı (Asia Invest II).....	58
7.2.	Teklif İçin Çağrılar.....	58
7.2.1.	Polonya – Macaristan Ekonominin Yeniden Yapılandırılması Desteği (PHARE).....	59
7.2.2.	Ön Uyum İçin Yapısal Politikalar (ISPA).....	59
7.2.3.	Tarım ve Kırsal Kesimde Gelişmeler İçin Özel Uyum Programı (SAPARD).....	60
7.2.4.	Akdeniz Ekonomik Geliştirmeler Alanı (MEDA).....	60
7.3.	Avrupa Bilgi Merkezleri (EIC).....	61

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KOBİ'LERE DESTEK SAĞLAYAN DEVLET KURULUŞLARINA İLİŞKİN ESKİŞEHİR ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ'NDE BİR UYGULAMA

1.	ARAŞTIRMANIN AMACI.....	62
2.	ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE SINIRI.....	62
3.	ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	63
3.1.	Örneklem Seçimi.....	63
3.2.	Verilerin Toplanması.....	63
3.3.	Verilerin Analizi.....	63
3.4.	Araştırmada Elde Edilen Bulguların Değerlendirilmesi.....	63

3.4.1. Ankete Katılan İşletmelerin Kuruluş Şekli.....	63
3.4.2. İşletmelerin Faaliyette Bulunduğu Yıllar.....	64
3.4.3. İşletmelerin Çalıştırdığı İşçi Sayısı	65
3.4.4. İşletmelerin Faaliyette Bulunduğu Alanlar.....	65
3.4.5. İşletmelerin faaliyet Gösterdiği Sektör	66
3.4.6. İşletmelerin Sermaye Durumu.....	67
3.4.7. İşletmelerin Öz Sermaye Dışındaki Finansman Kaynakları...	67
3.4.8. Devlet Kuruluşları Tarafından KOBİ'lere Verilen Çeşitli	
Destekler.....	68
3.4.8.1. Hazine Müsteşarlığı.....	68
3.4.8.2. Dış Ticaret Müsteşarlığı.....	68
3.4.8.3. KOSGEB.....	69
3.4.8.4. Türk Eximbank.....	69
3.4.8.5. Türkiye Halk Bankası.....	70
3.4.8.6. TÜBİTAK.....	70
3.4.8.7. İşletmelere Destek Veren Kuruluşlar; Maliye	
Bakanlığı ve Sanayi Ticaret Bakanlığı.....	70
3.4.9. Devlet Kuruluşları Tarafından İşletmelere Verilen	
Desteklerin Çeşitleri.....	71
3.4.10. İşletmeler Almış Olduğu Desteklerin Kullanma Şekli.....	72
3.4.11. İşletmelerin Almış Olduğu Desteklerden Tatmin Düzeyi.....	72
3.4.12. Desteklerin İşletmelere İyileştirici Etkisi.....	73
3.4.13. KOBİ'lere Destek Sağlayan Devlet Kuruluşlarının	
Hizmetlerinden ve Yaklaşımlarından Memnuniyet Düzeyi..	73
3.4.14. İşletmelerin Bugüne Kadar Destek Almama Nedenleri.....	74
3.4.15. KOBİ'lere Destek ve Destek Veren Kurumlar	
Hakkında Önerileri.....	74
SONUÇ.....	75
EKLER.....	78
KAYNAKÇA.....	81

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1 : Türkiye’de KOBİ’lerin Sınıflandırılması.....	7
Tablo 2 : Türkiye’de Kurumların KOBİ Tanımları.....	7
Tablo 3 : AB’de KOBİ’lerin Tanımı.....	8
Tablo 4 : Kore’de KOBİ’lerin Tanımı.....	10
Tablo 5 : Çin Halk Cumhuriyeti’nde KOBİ’lerin Tanımı.....	11
Tablo 6 : Türkiye’de KOBİ’lerin ve Büyük İşletmelerin Durumu.....	15
Tablo 7 : Çeşitli Ülkelerde KOBİ’lere İlgili Ekonomik Göstergeler.....	16
Tablo 8 : Türkiye’de KOBİ’lerin Bölgeler Açısından İstihdam Durumu.....	17
Tablo 9 : Hazine Müsteşarlığı Tarafından KOBİ Teşvik Belgelerine Tahsis Edilen Yatırım Miktarları (Milyon TL).....	25
Tablo 10: DTM Tarafından KOBİ’lere Sağlanan Destekler(Milyon TL).....	28
Tablo 11: KOSGEB Tarafından KOBİ’lere Sağlanan Desteklerin Tutarları (Milyon TL).....	32
Tablo 12: Türk Eximbank Tarafından KOBİ’lere Kullandırılan İhracat Kredileri (Milyon Dolar).....	34
Tablo 13: Türk Halk Bankası KOBİ’lere Sağlanan Kredi Destekler (Milyar TL).....	36
Tablo 14: Avrupa Temiz Enerjisi 4 Alanda Programları.....	44
Tablo 15: AB Eğitim Alanında KOBİ’lerin SOCRATES Programlarına Katılımı.....	49
Tablo 16: İşletmelerin Kuruluş Şekli.....	63
Tablo 17: İşletmelerin Faaliyette Bulunduğu Yıl Sayısı.....	64
Tablo 18: İşletmelerde Çalışan İşçi Sayısı.....	65
Tablo 19: İşletmelerin Faaliyet Alanları.....	65
Tablo 20: İşletmelerin Faaliyet Gösterdiği Sektörler.....	66
Tablo 21: İşletmelerin Sermaye Durumu	67
Tablo 22: İşletmelerin Öz Sermaye Dışındaki Finansman Kaynakları.....	67
Tablo 23: İşletmelere Hazine Müsteşarlığı Desteği.....	68
Tablo 24: İşletmelere Destek Veren DTM.....	68
Tablo 25: İşletmelere Destek Veren KOSGEB.....	69

Tablo 26: İşletmelere Destek Veren Türk Eximbank.....	69
Tablo 27: İşletmelere Kredi Desteği Veren Türkiye Halk Bankası.....	70
Tablo 28: İşletmelere TÜBİTAK Desteği.....	70
Tablo 29: İşletmelerin Aldıkları Desteklerin Kullanma Şekli.....	72
Tablo 30: İşletmelerin Aldıkları Desteklerden Tatmin Düzeyi.....	72
Tablo 31: Desteklerin İşletmelere İyileştirici Etkisi.....	73
Tablo 32: KOBİ'lerin Almış Olduğu Desteklerden Memnuniyet Düzeyi.....	73
Tablo 33: KOBİ'lerin Destek Almama Nedenleri	74

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1: KOBİ Teşvik Belgelerine Tahsis Edilen Yatırım Miktarları (Milyon TL).....	25
Grafik 2: DTM Tarafından KOBİ'lere Sağlanan Toplam Destekler (Milyon TL).....	28
Grafik 3: KOSGEB Tarafından KOBİ'lere Sağlanan Toplam Destekler (Milyon TL).....	33
Grafik 4: Türk Eximbank Tarafından KOBİ'lere Kullandırılan İhracat Kredileri (Milyon Dolar).....	34
Grafik 5: Türkiye Halk Bankası'nın KOBİ'lere Sağladığı Krediler (Milyar TL).....	37

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
Ar-Ge	: Araştırma Geliştirme
CORDIS	: Community Research and Development Information Service
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DTM	: Dış Ticaret Müsteşarlığı
EAGGF	: European Agricultural Guidance and Guarantee Fund
EBRD	: European Bank For Reconstruction and Development
EIB	: European Investment Bank
EIC	: Euro-Info Center
EIF	: European Investment Fund
EOSB	: Eskişehir Organize Sanayi Bölgesi
ERDF	: European Regional Development Fund
ESF	: European Social Fund
FIFG	: Financial Instrument For Fisheries Guidance
G.D.A.	: Güney Doğu Anadolu
GSMH	: Garı Safı Milli Hasıla
GSYİH	: Garı Safı Yurt İçi Hasıla
ISPA	: Instrument For Structural Policies For Pre-Accession
İGEME	: İhracat Geliştirme Etüt Merkezi
İKGM	: İktisadi Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü
İKV	: İktisadi Kalkınma Vakfı
İYİG	: İhracat Amaçlı Yurtdışı Gezi
KHK	: Kanun Hükümünde Kararname
KOBİ'ler	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
MAM	: Marmara Araştırma Merkezi

MEDA	: Mediterrean Development and Aid Programme
PHARE	: Poland-Hungary Action For Restructing Of Economies
SAPARD	: Spesial Accession Programme For Agriculture and Rural Development
SBA	: Small Business Administration
SMEs	: Small and Medium Sized Enterprise
TİDER	: Teknoloji İzleme ve Değerlendirme Başkanlığı
TL	: Türk Lirası
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu
ÜSAM	: Üniversite ve Sanayi İşbirliği Merkezi
YTL	: Yeni Türk Lirası

GİRİŞ

Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler, tüm ülkelerde ekonominin lokomotifidir. Üretime, kalkınmaya, büyümeye ve istihdama önemli katkılar sağlayan KOBİ'ler, bu nedenle desteklenmekte ve teşvik edilmektedir. Bu amacı gerçekleştirmek için bütün ülkeler KOBİ'leri desteklemeye yönelik tedbirler almaktadır. Sağlanan bu teşvikler, KOBİ'leri olumlu etkileyerek, ekonomik kalkınmaya ivme vermektedir. KOBİ'lere verilen destekleri incelemek amacıyla hazırlanan bu tez üç bölümden oluşmaktadır.

İlk bölümde, KOBİ'ler çeşitli ölçütlere göre tanımlanarak, Türkiye'de ve dünyanın belli başlı ülkelerinde kabul gören tanımlar verilmiştir. Ayrıca bu bölümde KOBİ'lerin iktisadi kalkınmaya, iktisadi büyümeye, istihdama, sosyal ve kültürel hayata katkıları incelenmiş ve son olarak KOBİ'lerin avantaj ve dezavantajlarına değinilmiştir.

İkinci bölümde, öncelikle Türkiye'de çeşitli kamu kuruluşlarınca KOBİ'lere verilen destekler ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Daha sonra Avrupa Birliği'nin KOBİ destek politikaları ve bu desteklerden yararlanabilmek için gerekli koşullara yer verilmiştir.

Tezin üçüncü ve son bölümü uygulamadan oluşmaktadır. Uygulamada, Eskişehir Organize Sanayi Bölgesi'nde imalat sektöründe faaliyet gösteren KOBİ'ler hedef alınmıştır. Uygulamanın amacı, KOBİ'lerin kendilerine ayrılmış desteklerden yararlanıp yararlanmadığını görmek ve yararlanmıyorsa bunun nedenlerini araştırmaktır. Bu amaçla 15 sorudan oluşan bir anket formu hazırlanarak, ankete verilen cevaplar yorumlanmıştır. Anket verilerinin yorumlanmasında SPSS paket programı kullanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜÇÜK VE ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETMELERİN GENEL DEĞERLENDİRMESİ

1. KÜÇÜK VE ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETME (KOBİ) KAVRAMI

1.1. KOBİ'lerin Tanımı

KOBİ'ler, ekonominin dinamik ve sürükleyici unsularından biri olup, ülkenin sosyo ekonomik gelişmesi açısından çok büyük öneme sahiptirler. Genel olarak KOBİ'ler, az sermaye kullanımı yanında daha çok el emeği ile çalışan ve çabuk karar verme yeteneğine sahip, düşük düzeyde yönetim giderleri ile çalışan ve ucuz bir üretim gerçekleştiren iktisadi teşebbüsler olarak ifade edilebilir¹. KOBİ'ler ekonomik yapıları ne kadar farklı olursa hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde önem taşımaktadır. Küçük ve esnek yapıları ile ekonomiye katkı sağlayan KOBİ'ler tüm dünyanın gündemindedir. Rekabetin ve değişikliğin çok yaşandığı çağımızda, istihdam ve üretimin büyük bölümünü sağlayan KOBİ'ler değişimlere kolay uyum sağlayabilen yapıları ile önemli yer almaktadır. KOBİ'ler dünyada sanayinin büyük bölümünü oluşturmaktadır. Özellikle G7 gibi gelişmiş ülkelerin ve gelişmekte olan ülkelerin sanayinin büyük bölümünü oluşturması ve ekonomik gelişmelerinin arttırılmasında büyük önem taşımaktadır.

İşletme ölçeği için tanımlama yapmanın oldukça pratik nedenleri bulunmaktadır. Devlet desteği alabilmek, kredi avantajlarından yararlanabilmek, ilgili danışmanlık kuruluşlarından destek alabilmek ve sözleşmeler yapabilmek için firma ölçeğinin belirlenmesi gerekmektedir. Bununla birlikte her tür işletmenin geliştirilmesi ve

---

¹ Tahir Akgemci, **KOBİ'lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler** (Ankara: BSM Matbaacılık Ltd. Ş., 2001), s.5.

desteklemesine yönelik politikaların belirlenmesinde de tanımlamalar büyük kolaylık sağlayacaktır. KOBİ'leri tanımlayabilmek için bir çok kriter kullanılmıştır. KOBİ'lerin tanımını etkileyen belli başlı faktörler aşağıdaki gibi sıralanabilir².

- Ekonomik düzeyi,
- Sanayileşme düzeyi,
- Kullanılan teknoloji,
- Pazarın büyüklüğü,
- Faaliyette bulunulan işkolu,
- Kullanılan üretim tekniği,
- Üretilen malın özellikleri,
- İşgören sayısı.

1.2. KOBİ'lerin Tanımında Kullanılan Ölçütler

1.2.1. KOBİ'lerin Nicel Ölçütleri

KOBİ'lerin nicel özelliklere dayandırılarak belirlenmesi, işletme büyüklüğünün ölçülmesi konusundaki genel bir yaklaşımdır. Uygulanabilirlik açısından, işletme büyüklüğünü belirleyici nicel ölçütler, işletme büyüklüğünü en iyi temsil eden özellikler olmalıdır³. KOBİ'lerin tanımında en çok başvurulan yol nicel ölçütlerdir. KOBİ'lerin nicel tanımı, devlet tarafından bu işletmelere yönelik çeşitli teşvik politikalarının uygulanmasında idari veya bürokratik bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır. Nicel ölçütlerle KOBİ'lerin kesin çizgiler ile sınırlandırması mümkün olmaktadır. Böylece hangi işletmelerin devletin desteklerinden yararlanabileceği ve hangi işletmelerin bu uygulamanın kapsamı dışında bırakılacağı objektif bir esasa dayandırabilmektedir. Bunun devlet politikalarının uygulanabilirliği açısından taşıdığı önem ve dolayısıyla nicel bir tanıma

² Canan Çetin, **Yeniden Yapılanma, Girişimcilik, Küçük ve Orta Boy İşletmeler ve Bunların Özendirilmesi** (İstanbul: Der Yayınları, 1996), s.35.

³ Hüseyin Özgen ve Selen Doğan, **Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Uluslar arası Pazarlara Açılmada Karşılaştıkları Yönetim Sorunları ve Çözüm Önerileri** (Ankara: TÜBİTAK Matbaası, [1996]), s.26.

duyulan gereksinim açıktır. Çeşitli uygulamalı çalışmalarda kullanılan, literatürde önerilen veya diğerleri yanında alternatif olarak sadece değinilen nicel ölçütler aşağıda belirtilir⁴.

- İşletmede istihdam edilen personel sayısı,
- Ücret toplamı veya işgücü maliyeti toplamı,
- Sabit varlıkların değeri (makine sayısı ve değeri, kullanma süresi),
- Yıllık amortisman tutarı,
- Arsa büyüklüğü,
- Kullanılan malzeme miktarı ve maliyeti,
- Toplam sermaye miktarı,
- Sipariş sayısı ve değeri,
- İşletme kapasitesi,
- Satış tutarı,
- Kar miktarı,
- Katma değer,
- Ödenen vergi tutarı,
- Piyasa payı,
- İhracatın satış miktarındaki payı.

KOBİ'lerin belirlenmesine esas alınan nicel ölçütler fiziki değerler ve parasal değerlere dayandırılmaktadır. Nicel ölçütler, rakam ile ifade edilebilmeli ve ölçmeye esas alınacak veriler kolayca sağlanabilmelidir. Nicel ölçütte esas alınabilir kriterler ölçülebilirlik, alınacak bilginin kolayca sağlanabilmesi, işletmelerin potansiyel üretkenlik gücünü temsil edilebilmesi gibi kriterlerdir.

---

⁴ M. Tamer Müftüoğlu, **Türkiye'de Küçük Ve Orta Ölçekli İşletmeler Sorunlar ve Öneriler** (Ankara: Sevinç Yayınevi, 1991), s.77.

1.2.2. KOBİ'lerin Nitel Ölçütleri

KOBİ'lerde aşağıdaki kriterlerin kullanması, farklı ölçeklerdeki işletmelerin farklı nitelikler taşıyan sorunların daha kolay teşhis edilebilmesi ve çözümler geliştirilmesinde de bir çok avantaj sağlayabilmektedir⁵.

- Girişimcinin işletmede fiilen çalışması,
- Risk üstlenme sorumluluğun girişimciye ait olması,
- Girişimcinin işletmesiyle özdeşleşmesi,
- İş bölümü ve uzmanlaşma derecesi,
- Sermayenin sınırlı oluşu ve finansal yetersizliği,
- Yönetim tekniklerinin uygulanmaması ve yetersizliği,
- İşletme sahipliği, girişimcilik ve yöneticiliğinin tek elde birleşmesi
- Finansman ihtiyacının sermaye piyasası kaynaklarından sağlanmasının güç veya tamamen imkansız olması⁶,
- Pazardaki etkinliği ve gücü,
- Mali bağımsızlık,
- Aile bireylerinin işletmede fiilen çalışması ve potansiyel katkılarının değerlendirilmesi,
- Yönetimde uzmanlaşmanın çok düşük düzeylerde kalması,
- İşletmenin yönetici ve çalışanlarının aynı yöreden olması, buna karşılık işletmelerin hitap ettiği pazarın yerel nitelikli olması gibi bir şart aranmamaktadır,
- İşletmenin gerek alım gerekse satım işlemlerinde pazarlık gücünün zayıf olması,
- İşveren ile işçi arasındaki ilişkinin niteliği.

⁵ Selçuk Kendirli ve Mesut Bilginer, "KOBİ'lere Alternatif Çözüm Önerileri", **Standart Ekonomik ve Teknik Dergi**, Yıl: 40, Sayı: 472, (Nisan 2001), s.46.

⁶ Osman Demirdöğen, **Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler, Problemleri ve Çözüm Önerileri** (Erzurum: ETSO Yayın No: 1996-1, 1996), s.4.

1.3. KOBİ'lerin Türkiye'de ve Dünyada Tanımları

KOBİ'lerin tanımlanması ve büyüklük kriterlerinin saptanması tartışmalı bir konudur. Büyüklük ölçüsü olarak hangi kriterlerin alınacağı ve bunların miktarı konusunda ülkelerde çeşitli görüşler bulunmaktadır. Genellikle bütün ülkelerde, tanımlamada kullanılan kriterler olarak; istihdam, yıllık gelir veya cirosu ve yıllık bilançosu ele alınmaktadır.

1.3.1. Türkiye'de KOBİ'lerin Tanımı

Türkiye'de KOBİ'lerin geliştirilmesi ve desteklemesi konusunda devlet politikası niteliğinde farklı alanlarda KOBİ'ler ile ilgili uygulamaları yapan kuruluşların sorumluluk alanlarını düzenleyen ve genel destekleme çerçevesini belirleyen bir mevzuat bulunmamaktaydı. Bu nedenle uygulayıcı kurum ve kuruluşlar kendi alanlarına uygun KOBİ tanımlarını belirlemişlerdir⁷. Bu tanımlar Tablo 2'de verilmiştir. Ancak, Türkiye'de KOBİ'lerin tanımının yeniden yapılmasına ilişkin esasları belirleyen "Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırması Hakkında Yönetmelik", 18 Kasım 2005 tarih ve 25997 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. Yönetmelikte, 250 kişiden az kişiyi istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı yada mali bilançosu 25 milyon Yeni Türk Lirasını aşmayan işletmeler KOBİ olarak tanımlanmaktadır. KOBİ'lere yönelik destek sağlayan kuruluşlar, bu yönetmelikte belirtilen sınırları aşmamak kaydıyla kendi sektör ve büyüklük önceliklerini belirleyebilir. Bu Yönetmelik Resmi Gazete'de yayınladıktan altı ay sonra yürürlüğe girecektir.

---

⁷ Diyar Akay ve diğerleri. **Türkiye'de KOBİ'ler İçin Eğitim Hizmetleri Pazarı** (Ankara: KOSGEB Avrupa Eğitim Araştırma Raporu, Hisar Ofset, 2003), s.7.

Tablo 1: Türkiye’de KOBİ’lerin Sınıflandırılması

	Mikro İşletme	Küçük İşletme	Orta Büyüklükteki İşletme
Yıllık Çalışan Kişi	10 kişiden az	50 kişiden az	250 kişiden az
Yıllık Satış Hasılatı yada Mali Bilanço	Bir milyon YTL’yi aşmayan işletmeler	5 milyon YTL’yi aşmayan işletmeler	25 milyon YTL’yi aşmayan işletmeler

Tablo 2: Türkiye’de Kurumların KOBİ Tanımları

Hazine Müsteşarlığı	<p>İmalat ve tarımsal sanayi işletmelerinde faaliyette bulunan, işletmelerin yasal defter kayıtlarında arsa ve bina hariç, makine ve teçhizat, tesis ve taşıt araç ve gereçleri, döşeme ve demirbaşları toplamının net tutarının 950.000 YTL’yi aşmaması, %25’i büyük işletmelere ait olan,</p> <ul style="list-style-type: none"> • 1–9 işçi çalıştıran işletmeler “mikro ölçekli”, • 10– 49 işçi çalıştıran işletmeler “küçük ölçekli”, • 50–250 işçi çalıştıran işletmeler “ orta ölçekli” olarak kabul edilir.
Dış Ticaret Müsteşarlığı	<p>İmalat sanayinde faaliyet gösteren</p> <ul style="list-style-type: none"> • 1–200 işçi çalıştıran, • Gerçek usulde defter tutan, • İmalat sanayi alanında faaliyette bulunan, • Arsa ve bina hariç, mevcut sabit sermaye tutarı bilanço net değeri itibari ile 2 milyon ABD doları karşılığı YTL’yi aşmayan işletmeler KOBİ sayılır.
KOSGEB	<p>İmalat sanayinde;</p> <ul style="list-style-type: none"> • 1-50 arasında çalıştıran işletmeler “Küçük ölçekli”, • 51–150 arası işçi çalıştıran işletmeler “Orta Ölçekli” sayılıyor.
Türk Eximbank	<ul style="list-style-type: none"> • 1–200 arasında işçi istihdam ettiği SSK kayıtları ile belgeleyen (SSK 3 aylık bildirgesi ile), • İmalat sanayi alanında faaliyette bulunan, • Arsa ve bina hariç, mevcut sermaye tutarı son takvim yılı bilanço net değeri itibariyle 2 milyon ABD doları karşılığı YTL’yi aşmayan KOBİ olarak nitelendirilir.
Türkiye Halk Bankası	<p>KOBİ teşvik fonu kapsamında,</p> <ul style="list-style-type: none"> • 1-250 arası işçi çalıştıran, • Sabit yatırım net tutarı 950.000 YTL aşmayan işletmeler KOBİ kabul edilir.
DPT ve DİE	<p>İmalat sanayinde faaliyet gösteren,</p> <ul style="list-style-type: none"> • 1–9 işçi çalıştıran işletmeler “çok küçük ölçekli”, • 10–49 işçi çalıştıran işletmeler “küçük ölçekli”, • 50–99 işçi çalıştıran işletmeler “orta ölçekli” olarak nitelendirilir.

1.3.2. Avrupa Birliği'nde KOBİ'lerin Tanımı

AB'nin ekonomik lokomotifini, mikro işletmeler ve KOBİ'lerdir. AB'de KOBİ'ler istihdam, rekabeti geliştirmek, yenilik, girişimcilik ve meslek yaratmak için çok önemli bir yere sahiptir. Bunun için AB'nin İşletme ve Sanayiden Sorumlu Komisyonu tarafından 1 Ocak 2005 tarihinde yeni KOBİ tanımı yapılmıştır. Konsey kararı çerçevesinde belirgin bir şekilde ortaya konulan KOBİ tanımı; nicel ölçütleri olarak çalışan sayısı, yıllık satış miktarı ve yıllık bilanço tutarı oluşmaktadır.

Tablo 3: AB'de KOBİ'lerin Tanımı

Kriterler	Mikro	Küçük	Orta
İşçi Sayısı	10'dan az	50'den az	250'den az
Yıllık Satış Tutarı	2 milyon Euro	10 Milyon Euro	50 Milyon Euro
Yıllık Bilanço Tutarı	2 milyon Euro	10 Milyon Euro	43 Milyon Euro
Bağımsızlık	-	%25'inden fazlası büyük bir gruba ait olmayan işletmeler	%25'inden fazlası büyük bir gruba ait olmayan işletmeler

Kaynak: European Commission Enterprise And Industry Publications, **The New SMEs Definition User guide and model declaration**, s. 14.
http://www.europa.eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/sme_definition/sme_user_guide.pdf
 (01.04.2004)

AB'deki yeni KOBİ'lerin tanımında, mikro işletmelerin çalıştıran kişi sayısı 10'dan az, yıllık geliri ve yıllık bilanço tutarı 2 milyon Euro'yu geçemez. Küçük işletmelerin çalıştıran kişi sayısı 50'den az, yıllık gelir ve yıllık bilanço tutarı 10 milyon Euro olarak belirlenir. 250'den az işçi çalıştıran, yıllık cirosu 50 milyon Euro ve yıllık bilanço tutarı 43 milyon Euro olan işletmeler orta ölçekli olarak kabul edilmektedir.

1.3.3. Amerika Birleşik Devletleri'nde KOBİ'lerin Tanımı

ABD'de küçük işletmelerin tanımı, KOBİ'ler ile ilgili faaliyette bulunan Küçük İşletme Yönetimi (Small Business Administration, SBA) Büyüklük Standartlar Bürosu tarafından yapılmıştır. Tanımda kullanılan nicel ölçüler; çalışan işçi sayısı, ortalama yıllık gelir tutarı, ekonomi içinde yarattığı katma değer ve üretimde kullanılan hammaddedir⁸. SBA Büyüklük Standartları Bürosu tanımlamasına göre KOBİ kriterleri olarak;

- Küçük imalat sanayinde istihdam edilen işçi sayısı 500 kişi,
- Toptancı işletmelerde personel sayısı 100 kişi,
- Perakendeciler ve hizmet işletmeleri için ortalama yıllık gelirleri 6 milyon,
- Genel olarak inşaat işletmeleri ortalama yıllık geliri 28.5 milyon dolar,
- Bütün özel ticaret müteahhitleri ortalama yıllık geliri 12 milyon dolar,
- Tarımsal işletmeler ortalama yıllık geliri 0.75 milyon dolardır.

1.3.4. Japonya'da KOBİ'lerin Tanımı

Japonya'da KOBİ'ler tanımlanırken, yasal olarak çalışan iş gören sayısı ve sermaye miktarı dikkate alınmıştır⁹. Japonya'da KOBİ'lerin tanımı çeşitli sanayilerde değişik yapılmaktadır:

- İmalat ve inşaat sanayinde 100 milyon Yen veya daha az sermaye sahibi ve 300 veya daha az iş gören sayısı,
- Toptancılık sektöründe 30 milyon Yen veya daha az sermaye sahibi ve 100 veya daha az iş gören sayısı,
- Perakendecilik ve hizmet sektöründe 10 milyon Yen veya daha az sermaye sahibi ve 50 veya daha az iş gören sayısıdır.

⁸ Frequently Asked Questions (FAQS) About Small Business Size Standards, <http://www.sba.gov/size/indexfaqs.html> (04.04.2005)

⁹ Tomohiko Nakamura, **SME Policy in Japan 101**, http://www.hpmix.com/home/humint/C14_2.htm (04.04.2005)

1.3.5. Kore’de KOBİ’lerin Tanımı

Kore’de KOBİ’lerin tanımında, çoğunlukla işletmelerde çalışan işçi sayısı ve ödenmiş sermaye miktarı dikkate almaktadır. Kore’de KOBİ’lerin sınıflandırılmış tanımları aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 4: Kore’de KOBİ’lerin Tanımı

Sanayi Sınıflandırması	KOBİ Tanımı
İmalat	300’den az istihdam ve 6.7 milyon \$ yıllık ödemiş sermaye
Nakliyat, İnşaat	300’den az istihdam veya 2.5 milyon \$ yıllık ödemiş sermaye
Ziraat, Ormancılık ve Balıkçılık	<ul style="list-style-type: none"> Balıkçılıkta 200’den az istihdam yada 16 milyon \$ yıllık satış Ziraat ve Ormancılıkta 50’den az istihdam yada 4 milyon \$ yıllık satış
Hizmet sektörü	<p>Esas standart istihdam sayısı yada yıllık cirosu</p> <ul style="list-style-type: none"> Bilgi işlem sektöründe 300’den az istihdam yada 25 milyon \$’den az yıllık ciro İletişim sektöründe 200’den az istihdam yada 16 milyon \$ yıllık ciro Haberleşme sektöründe 100’den az istihdam yada 8 milyon \$’dan az yıllık ciro Toptancılık sektöründe 50’den az istihdam yada 4 milyon \$’den az yıllık ciro Perakencilik sektöründe 30’den az istihdam yada 1.6 milyon \$’dan az ciro

Kaynak: **Definition of Korean SMEs**, http://pt2004.human2000.co.kr/main/english/sub3/sub03_1.jsp (06.04.2005)

1.3.6. Rusya Federasyon’unda KOBİ’lerin Tanımı

Rusya Federasyon’unda 14 Haziran 1995 tarihli küçük işletmelere devlet destekleriyle ilgili federal yasada KOBİ’ler aşağıdaki şekilde tanımlanmıştır¹⁰.

- Kendi başında çalışan bireyler ile ticari işletmelerin izin verilen sermayesi kamu sektörü, yardım kurumları ve işletmelere izin verilen sermayenin %25’inden fazla olmayacak,

¹⁰ SME Profile, RUSSIA, <http://www.actetsme.org/russia/rus98.htm> (06.04.2004)

- Ortalama işçi sayısı olarak endüstri üretim ve inşaat sanayinde 100 işçi, tarımda 80 işçi, bilim ve teknolojide 60 işçi, toptan satış ticaretinde 50 işçi, perakende ticarete 30 işçi ve öbür sektörlerde 50 işçi çalıştırılması durumunda KOBİ tanımı içerisinde yer almaktadır.

1.3.7. Çin Halk Cumhuriyeti'nde KOBİ'lerin Tanımı

Çin Halk Cumhuriyeti'nde KOBİ'lerin tanımı aşağıdaki tabloda bulunmaktadır:

Tablo 5: Çin Halk Cumhuriyeti'nde KOBİ'lerin Tanımı

Belirli Sektörlerde KOBİ Tanımı		İstihdam	Yıllık Satış	Aktif Büyüklüğü
Sanayi Sektörü	Küçük İşletmeler	300-2000 arası işçi	30-300 milyon Yuan	40-400 milyon Yuan
	Orta İşletmeler	2000'den fazla işçi	300 milyondan fazla Yuan	400 milyondan fazla Yuan
İnşaat Sektörü	Küçük İşletmeler	600-3000 arası işçi	30-300 milyon Yuan	40-400 milyon fazla Yuan
	Orta İşletmeler	3000'den fazla işçi	300 milyondan fazla	400 milyondan fazla Yuan
Toptancılık	Küçük İşletmeler	100-200 arası işçi	30-300 milyon Yuan	
	Orta İşletmeler	200'den fazla işi	300 milyondan fazla Yuan	
Perakendecilik	Küçük İşletmeler	100-500 arası işçi	10-150 milyon arası Yuan	
	Orta İşletmeler	500'den fazla işçi	150 milyondan fazla Yuan	
Ulaşım	Küçük ve Orta işletmeler	500'den fazla işçi	300 milyondan fazla Yuan	
Nakliyat	Küçük ve Orta işletmeler	400'den fazla işçi	30 milyondan fazla Yuan	
Hotel ve Lokanta	Küçük ve Orta işletmeler	400'den fazla işçi	30 milyondan fazla Yuan	

Kaynak: SME Profile, People's Republic of China, <http://www.actetsme.org/chin/PRC98.htm> (07.04.2005)

1.3.8. Singapur'da KOBİ'lerin Tanımı

Singapur'da KOBİ'lerin tanımı¹¹;

- İmalat sektöründe 15 milyon Singapur doları sabit varlıklar
- Hizmet sektöründe 200'den az çalışan sayısı ve 15 milyon Singapur doları sabit varlıklar.

1.3.9. Kanada'da KOBİ'lerin Tanımı

Kanada'da KOBİ'lerin tanımı; imalat ve hizmet sektöründe yapılmaktadır. Nicel ölçüsü olarak istihdam ve yıllık satış miktarı ele alınmaktadır¹².

İmalat sanayinde;

- Küçük işletmelerin 100 kişi'den az çalışan işçi sayısı ve 5 milyon CDN\$'den az cirosu,
- Orta büyüklükteki işletmeler; 100–500 arasında istihdam ve 5–20 milyon arasında cirosu,

Hizmet sektöründe;

- Küçük işletmelerin 50 kişiden az istihdam ve 5 milyon CDN\$'den az cirosu,
- Orta büyüklükteki işletmelerin 50-500 kişi arasında istihdam ve 5–20 milyon CDN\$ arasında cirosu.

1.4. KOBİ'lerin Yapısal Özellikleri

KOBİ'ler, tek şahıs tarafından kurulabileceği gibi, iki veya daha fazla gerçek yada tüzel kişinin ortak bir amaç uğruna para ve emeklerini birleştirerek de kurulabilir.

KOBİ'lerin şirket sayılabilmesi için; iki veya daha fazla girişimci bulunmalıdır, ortak bir amaç olmalıdır. Belirlenen amaca ulaşmak üzere para, mal ve emek sermaye olarak

¹¹ SME Profile, SINGAPORE, <http://www.actetsme.org/sing/sing02.htm> (07.04.2005)

¹² SME Profile, CANADA; <http://www.actetsme.org/cana/can98.htm> (07.04.2005)

konmalıdır ve amaca ulaşmak için ortaklar arasında sözleşme yapılmalıdır¹³. Anonim şirketler, limited şirketler ve sermayesi paylara bölünmüş komanditler sermaye şirketi, hakiki şahıs işletmesi, adi ortaklık ve kolektif şirketler şahıs işletmesi sayılmaktadır.

2. KOBİ'LERİN EKONOMİYE KATKILARI

2.1. KOBİ'lerin İktisadi Kalkınmaya Katkısı

Kalkınma, salt üretimin ve kişi başına gelirin artırılması demek olmayıp, az gelişmiş bir toplumda iktisadi ve sosyo-kültürel yapının da değiştirilmesi, yenileştirilmesidir. Kişi başına düşen milli gelirin artması yanında, genel olarak üretim faktörlerinin etkinlik ve miktarlarının değişmesi, sanayi kesiminin milli gelir ve ihracat içinde payını artması gibi yapısal değişiklikler kalkınmanın temel öğeleridir¹⁴.

Endüstriyel kalkınma stratejisi; belli bir endüstriyi ilgilendiren özel politikalar ile devletin doğru bir biçimde saptanan yöntemlerden yararlanarak, endüstriyel yapıyı etkilemek için uygulamaya koyduğu planlı koordinasyon olarak tanımlanabilir. Buna göre endüstriyel kalkınma stratejisinin birinci özelliği, ekonomini alt sektörlerinde saptanan hedeflere ulaşılmasıdır. İkinci özelliği ise, genel bir kalkınma planının koordinasyonu ile ilgili bulunmaktadır¹⁵.

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de KOBİ'lerin kalkınmadaki önemi anlaşılmış bulunmaktadır. Çok hızlı değişen dünya piyasalarına büyük ölçek ekonomileriyle ayak uydurmak mümkün değildir. Yeni teknoloji geliştirmede ve çok hızlı değişen piyasa şartlarına uyum sağlamada KOBİ'lerin sahip olduğu esneklik büyük önem arz etmektedir. KOBİ'ler arasında uluslararası işbirliği ve ortaklığı teşvik eden bilgi, finans ve teknoloji

¹³ Serdar Ala, **KOBİ Mevzuat ve Yükümlülükler Rehberi** (Ankara: KOSGEB Girişimciliği Geliştirme Merkezi yayını, Mart 2004), s. 1.

¹⁴ Ergül Han ve Eytan Ayşen Kaya, **İktisadi Kalkınma ve Büyüme** (Eskişehir: A.Ü. Yayın No: 1575, Açıköğretim Yayın No: 831, A.Ü. WEB ofset basımı, 2004), s.1.

¹⁵ Mustafa Sungur Duran, "Kalkınma Stratejileri ve Teşvik Politikalarının Belirlenmesi", **Hazine Dergisi**. Sayı; 5, (Ocak 1997), s: 33.

kaynaklarına ve yeni piyasalara daha iyi erişim sağlayan destek ve finans hizmetleri verilmesi gerekir. Kalkınmakta olan ekonomiler ve geçiş ekonomilerinde KOBİ politikalarının sektörün uzun vadeli gelişmesini ve işbirliği ağlarının kurulmasını teşvik etmesi gerekmektedir.

2.2. KOBİ'lerin İktisadi Büyümeye Katkısı

Ekonomik büyüme, bir ekonomide zaman içerisinde milli gelir hesapları ile ölçülen toplam üretim düzeyindeki sürekli artışlar olarak tanımlanır. Nominal fiyatlarla GSMH, fiyat artışları nedeniyle büyüme hızındaki artışı ifade edemez. Fiyat yükselişlerinden arınmış fiyat seviyelerindeki değişimler endeksler ile deflatöre edilmiş GSMH değerleri gerçeği daha iyi yansıtabilecektir. Başka bir ifade ile reel değerlerle ifade edilmiş GSMH ülkenin büyümesinin nominal fiyatlardan daha iyi yansıtacak ve yıllar arasında karşılaştırma olanağını daha iyi verebilecektir. Bu nedenle ekonomik büyümeyi ölçerken reel değerleri kullanmak gerekir. Büyüme zaman içindeki değişimleri ve gelişmeleri göz önüne almak zorundadır¹⁶.

KOBİ'ler, ulusal ekonomide her zaman önemli roller üstlenmişlerdir. Ekonomik büyümenin motoru olan KOBİ'ler, iktisadi faaliyet hacmi üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Ayrıca üretimde esnek yapılara sahip olan KOBİ'ler, ekonomik krizleri de, büyük işletmelere göre daha kolay bir şekilde atlatabilmektedir¹⁷. 1960'lı yıllardan bu yana yeni sanayileşen ülkelerin de hızla sanayileşmesinde çok önemli bir etken olmuşlardır. Sürdürebilir büyümenin sağlanması ve yoksulluğun ortadan kaldırılması için sanayi sektörünün önemli bölümünü oluşturan KOBİ'lerin desteklenmesi gerekmektedir. KOBİ'ler desteklenerek ve KOBİ'lerle ilgili eylem planları hazırlanarak ekonomide gelişme sağlanabilir.

¹⁶ Han ve Kaya, **a.g.e.**, s. 265.

¹⁷ Kenan Ören, "Avrupa Birliği ve Türkiye'nin Küçük Ve Orta Büyüklükteki İşletmelere (KOBİ) Sağladığı Devlet Teşvikleri ve Kullanım Alanlarının Karşılaştırılması Nevşehir İli'nde Bir Uygulama", **C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt 4, Sayı 2, (2003), s. 105.

Türkiye’de KOBİ’lerin yeri ve önemi açısından genel bir değerlendirme yapılacak olursa işyeri sayısı, çalışan sayısı ve katma değer olmak üzere üç önemli göstergeye bakıldığında KOBİ’lerin Türkiye’nin gerek sosyal gerekse ekonomik açıdan önemli bir yer aldığı görülmektedir.

Tablo 6 : Türkiye’de KOBİ’lerin ve Büyük İşletmelerin Durumu

		1-9	10-24	25-49	50-99	100-150	151-200	201-250	251-500	501+	Toplam
1992	İşyeri sayısı	94,35	2,07	1,96	0,71	0,29	0,14	0,09	0,23	0,17	100
	İstihdam	34,69	3,60	8,05	6,45	4,55	3,21	2,78	10,55	26,13	100
	Katma Değ.	7,37	1,61	4,82	5,46	4,49	3,45	3,80	18,00	51,02	100
1993	İşyeri sayısı	94,71	1,75	1,89	0,70	0,29	0,15	0,09	0,24	0,16	100
	İstihdam	34,20	3,16	8,11	6,56	4,78	3,53	2,84	11,25	25,57	100
	Katma Değ.	6,94	1,57	4,69	5,46	4,87	4,23	3,98	18,71	49,54	100
1994	İşyeri sayısı	94,89	1,63	1,86	0,69	0,30	0,15	0,09	0,22	0,17	100
	İstihdam	35,20	3,02	8,07	6,58	4,98	3,56	2,88	10,53	25,17	100
	Katma Değ.	5,71	1,47	5,07	6,18	5,25	4,32	3,83	20,01	48,16	100
1995	İşyeri sayısı	94,88	1,76	1,80	0,67	0,29	0,14	0,08	0,22	0,16	100
	İstihdam	35,10	3,10	8,05	6,60	4,98	3,55	2,87	10,55	25,20	100
	Katma Değ.	7,20	1,46	5,03	6,10	5,10	4,30	3,81	20,00	47,00	100
1996	İşyeri sayısı	94,75	1,91	1,75	0,66	0,32	0,13	0,07	0,24	0,17	100
	İstihdam	33,75	3,91	8,06	6,70	5,01	3,58	2,88	10,54	25,57	100
	Katma Değ.	6,60	1,50	5,05	6,20	5,20	4,20	3,82	19,00	48,43	100
1997	İşyeri sayısı	94,41	1,89	1,87	0,83	0,32	0,18	0,09	0,23	0,18	100
	İstihdam	32,40	3,90	8,10	6,90	4,99	3,59	2,89	10,59	26,64	100
	Katma Değ.	6,50	1,49	5,03	6,10	5,20	4,28	3,80	19,60	48,00	100

Kaynak: <http://www.kobinet.org.tr/hizmetler/bilgibankasi/ekonomi/001.html> (12.04.2005)

Yukarıdaki tabloda Türkiye’de KOBİ’lerin ve büyük işletmelerin durumu 1992-1997 yılları arasında yüzde olarak işyeri sayısı, istihdam ve katma değer açısından gösterilmiştir.

Tablo 7 : Çeşitli Ülkelerde KOBİ'lere İlgili Ekonomik Göstergeler

KOBİ'lerin Oranı (%)	ABD ¹	AB ¹	HİND ⁴	JAP ¹	İNG ⁴	KOR. ²	ÇİN ²	CAN. ²	TÜR ³
İşletmelere Sayısı	97.2	98.0	98.6	99.0	96.0	99.0	99.4	98.0	99.8
İstihdam	49.0	70.0	63.2	81.0	36.0	69.0	69.7	60.0	76.7
Yatırım	38.0	59.7	27.8	40.0	29.5	50.0	48.5	-	26.0
Üretim Payı	36.2	-	50.0	51.0	25.1	34.5	43,2	-	37.7
İhracat Payı	32.0	12.0	40.0	38.0	22.2	43.0	62,3	10.0	10.0
Kredi Payı (%)	42.7	-	15.3	50.0	27.2	46.8	-	-	5.0

Kaynak: ¹ European Commission, Enterprise publications. **2003 Observatory of European SMEs** http://europa.eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/analysis/doc/smes_observatory_2003_report8_en.pdf (12.09.2005), ² <http://www.actetsme.org> (09.08.2005), ³ DPT, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005), **2004 Yılı Programı Destek Çalışması, Ekonomik ve Sosyal Sektördeki Gelişmeler**, Ankara: DPT Yayını, 2004, s. 241. ve ⁴ <http://www.kobinet.org.tr/hizmetler/bilgibankasi/ekonomi/001.html>

KOBİ'ler Türkiye'de sayısı hizmet sektörü de dahil olmak üzere tüm işletmelerin %99,8'ini ve toplam istihdamın %76,7'sini oluşturmaktadır. KOBİ yatırımlarının, toplam yatırımlar içindeki payı %38'e ulaşmakta ve toplam katma değer %26,5'i yine bu işletmelerce yaratılmaktadır. KOBİ'lerin toplam ihracat içindeki payları; yıllar itibari ile değişiklik göstermekle birlikte, ortalama %10 oranında gerçekleşmekte ve toplam banka kredileri içindeki payı %5'in altında görünmektedir¹⁸.

AB KOBİ'ler Gözlemevi tarafından 2003 yapılan açıklamada, AB'ye 19 üye ülkede KOBİ tanımına uyan 19.3 milyon işletme bulunduğunu belirtilmiştir. KOBİ niteliğindeki işletmelerin %92'si 0-9 arasında işçi çalıştıran mikro, %7'si 10-49 arası işçi çalıştıran küçük ve %1'i 50-249 arasında işçi çalıştıran orta büyüklükteki işletmelerdir.

¹⁸ DPT, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005), **2004 Yılı Programı Destek Çalışması, Ekonomik ve Sosyal Sektördeki Gelişmeler**, Ankara: DPT Yayını, 2004, s. 241.

2.3. KOBİ'lerin İstihdama Katkısı

Az sermaye ve emek yoğun olarak faaliyetlerini sürdüren KOBİ'ler, geniş istihdam imkanları sağlaması ve toplumda geniş bir tabanı temsil etmesi yönü ile ülke ekonomisinin vazgeçilmez bir unsurudur. KOBİ'ler emek yoğun teknoloji ile çalışma ve kaynak kullanımında etkili olma özelliğine bağlı olarak ülke çapında istihdam artırmaya ve işsizliği azaltmaya katkıda bulunmaktadır. Bölgelerarası gelişmeye ve büyümeye önemli ölçüde katkıda bulunmaktadır.

Tablo 8: Türkiye'de KOBİ'lerin Bölgeler Açısından İstihdam Durumu

İstihdam	Mar.	İç An.	Ege	A.Den	Karade	Doğu	G.D.A.	Kişi
1997	3.45	3.337	1.91	2.048	1.651	1.513	1.055	14.974
1998	2.48	1.674	774	2.694	638	1.585	2.267	12.117
1999	821	1.433	272	2.567	607	802	2.720	9.222
2000	534	1.099	84	428	1.341	913	1.188	5.587
2001	51	122	13	62	195	141	90	674
2002	200	238	100	188	479	184	109	1.498
2003	307	291	294	185	506	146	318	2.047
2004	216	254	386	298	862	559	385	2.960
Toplam	8.07	8.448	3.83	8.470	6.279	5.843	8.132	49.079

Kaynak: <http://www.kosgeb.gov.tr/Ekler/Dosyalar/BilgiBankasi/13/Tesvik-IST-05%20Rev.xls> (16.06.2005)

Tablodan görüldüğü gibi 1997 yılında KOBİ'ler 14.974 kişiyi istihdam etmiştir. Bu rakam 1997 yılından sonra azalma göstermiş, 2001 yılında, krizin de etkisiyle istihdam edilen kişi sayısı 675'e gerilemiştir. 2001 krizi atlatıldıktan sonra istihdamda yeniden yükselme görülmüştür.

2.4. KOBİ'lerin Sosyal ve Kültürel Katkısı

İnsanların davranışları ve sosyo-kültürel değerler, işletmeleri etkileyen önemli bir faktör olmaktadır. Teknoloji kadar hızlı olmazsa da, sosyo-kültürel faktörler de değişmektedir. Gerek KOBİ içinde çalışanların davranış ve sosyal özelliklerindeki değişimler, gerekse tüketicilerin ve onları etkileyen toplumun davranışlarındaki ve yapısındaki değişimler (toplumun nüfus miktarı, bileşimi, bilimsel ve kültürel düzeyi,

gelenek ve görenekleri) bu insanların ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulmuş bulunan KOBİ'lerde değişmeye sebep olacaktır¹⁹.

KOBİ'ler bir ülkenin sosyo-ekonomik yapı çerçevesinde endüstrileşmenin, sağlıklı kentleşmenin ve optimum dağılım ve ticaret uygulamalarının sürükleyici ve vazgeçilmez faktörüdür. KOBİ'ler gelir dengesizliğini gidermede, orta sınıf yaratmada çok önemli bir role sahiptir. KOBİ'ler sermaye yoğunluğu az ve emek yoğunluğu fazla olan alanlara yönelirler. Çünkü, küçük işletmeler, kendilerine büyük firmaların sahip oldukları avantajları verecek olan, yeterli sermayeye pek sahip değildirler²⁰. KOBİ'lerin gelişmesinde sosyal ve kültürel faktörel çok önemli bir yere sahiptir. Özellikle insanların eğitim düzeyi, girişimcilik konusunda bilgi sahipliği, elindeki paraları değerlendirmesini bilmesi, değişime ve yeniliklere açık olması gibi faktörlerin bilincinde olması gerekmektedir. KOBİ'ler, kadınların ve genç girişimcilerin katkısıyla sosyal birlik ve beraberliği artırmakta, yeniden yapılanan ekonomilerde ve yoksullukla savaşta önemli görevler üstlenmektedir.

3. KOBİ'LERİN EKONOMİDEKİ DEĞİŞİME ETKİSİ

KOBİ'ler, ekonomik canlanma, yapısal değişim ve teknolojik yeniliklere uyum konusunda önemli rolleri üstlenmektedir. KOBİ'ler gerek sayıları, gerek sanayi üretimindeki payları ve gerekse milli gelire katkıları bakımından ülke ekonomilerinde önemli bir yer tutmaktadır. KOBİ'lerin aşağıdaki konularda yapacağı atılımlar aynı zamanda, ekonomik ve toplumsal kalkınmaya da katkı sağlayacaktır.

- KOBİ'lerin marka yaratmaya başlaması,
- KOBİ'lerin teknolojik yenilikleri izlemesi, hatta teknolojik yenilikleri kendisinin yapması,
- KOBİ'lerin girişimcilik ruhunun artırılması,
- KOBİ'lerin rekabet gücünün artırılması,

¹⁹ Ömer Dinçer, **Örgüt Geliştirme; Teori, Uygulama ve Teknikleri** (İstanbul: Timaş Yayını, 1992), s.314.

²⁰ Demirdöğen, **a.g.e.**, s.7.

- KOBİ'lerin kalite geliştirme stratejilerin oluşturulması ve kaliteye önem verilmesi,
- KOBİ'lerin yaratıcı buluşların desteklenerek uygulamaya konulması,
- KOBİ'lerin kurumsallaştırılması,
- KOBİ'ler ile büyük işletmeler arasında işbirliği sağlanması.

4. KOBİ'LERİN AVANTAJ VE DEZAVANTAJLARI

KOBİ'lerin büyük firmalar karşısında, özelliklerinden kaynaklanan bir çok avantaj ve dezavantajı bulunmaktadır.

4.1. KOBİ'lerin Avantajları

Gelişmiş ülke ekonomilerine bakıldığı zaman, bu ekonomilerin büyük bir bölümünün KOBİ'lere sahip olduğu görülmektedir. Bu yüzden de ülke ekonomilerine çok büyük oranda yararları söz konusudur. KOBİ'ler, bir çok durumda büyük firmalardan daha fazla avantajlara sahiptir. Büyük firmaların bir çoğu, dinamik yöneticilerle iyi yönetilmesi sonucunda önceden birer KOBİ iken, büyük bir firma haline gelmişlerdir²¹. Küçük bir işletmeye sahip olmak, büyük işletmelerle rekabet etmede, girişimciye iki temel avantaj sağlayabilir. Bunlar; müşteri ve işletme personeli ile daha yakın ilişkiler içerisinde olmak ve pazarlama, üretim ve hizmet konularında büyük işletmelere göre daha esnek olabilmektedir. KOBİ'ler şu ortamlarda da bir takım avantajlar elde edebilmektedir²²;

- Büyük miktarda yatırıma gitmeden önce yeni bir fikir veya buluşa pazarın tepkisinin bilinmesinin zorunlu olmasında,
- Yönetimde çok yakın denetime ihtiyaç hissedilmesinde, üretilen mal ve hizmetin pazarının sınırlı olmasında,
- El emeğinin mal ve hizmetin üretilmesinde önemli bir faktör olarak yer almasında,
- Üretilen mal ve hizmete olan talebin sınırlı olmasında,

²¹ Kendirli ve Bilginer, **a.g.e.**, s.46.

²² Akgemci, **a.g.e.**, s. 15.

- Kolay bozulabilen malların pazarlanması yada üretilmesinde,
- Personel ile yakın ilişkilerin gerekli olmasında,
- Teknik gelişmelere kısa sürede ayak uydurabilme yeteneğine sahip olunmasında,
- Yatırım yapılırken daha çok kendi öz sermayelerine ağırlık verilmesinde,
- İş görenlerin kendi bölgeleri veya yaşamak istedikleri bölgelerde kurulmasında,
- Ülke içindeki farklı bölgelerin kalkınmasında ve çevrenin korunmasında.

4.2. KOBİ'lerin Dezavantajları

KOBİ'lerin dezavantajları aşağıdaki gibi sıralanabilir²³;

- Olumsuz rekabet,
- Genel yönetim yetersizliği,
- Özellikle stratejik kararların işletme sahip veya ortaklarınca alınıp, orta veya alt düzey görevlilerin katılımının sağlanamaması,
- İşletme bünyesinde, mali danışman veya uzman istihdam edememe,
- Uzman bir finansman ekibi veya departmanından yoksunluk ,
- Sermaye yetersizliği,
- Finansal planlama yetersizliği,
- Banka ve diğer finansal kurumlardan yeterli desteği görmeme,
- Sermaye piyasasından yeterince yararlanamama,
- Ürün geliştirme eksikliği,
- Üretim ve satış aşamasında koordinasyon yetersizliği,
- Modern pazarlama etkinlikleri sergilememe,
- İşletmelerin küçük veya orta ölçekteki olması sonucu ihale ve benzeri etkinlikleri izleyememek,
- İşyerlerinin veya yerleşim alanının küçüklüğü,
- Bağımsızlığını kaybetme ve batma riski,
- Mevzuat ve bürokrasi.

---

²³ Aynı, s.16.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE VE AVRUPA BİRLİĞİ'NDE KOBİ'LERE DESTEK PROGRAMLARI

1. TÜRKİYE'DE KOBİ'LERE DEVLET DESTEKLERİ POLİTİKASI

1.1. KOBİ'lere Devlet Desteklerinin Tanımı ve İşletmelere Etkileri

Devlet destekleri temel olarak bir mal veya hizmetin maliyetini düşürmeye yönelik devlet tarafından yapılan bir kaynak transferi olarak tanımlanabilir. Devlet destekleri, devletin kaynaklarıyla sanayi işletmelerin üretimini, üretim yöntemlerini ve faaliyet konularını etkilemek, üreticileri teşvik etmek, rekabet gücünün artmasına katkıda bulunmak, kuruluş yerlerini etkilemek, bölgenin gelişmesini sağlamak amaçlarıyla yapılan desteklerdir. Devlet destekleri, kamu kaynaklarının, ülkenin gelişmesi bakımından daha yararlı görülen sektörlere yönlendirilmesidir²⁴. KOBİ'ler ekonomiye dinamizm kazandıran, rekabetçi yapıları güçlendiren, teknolojik gelişmelerin öncüsü ve ilk uygulayıcısı olan, istihdam yaratan ve tüm bunların sonucu olarak toplumun refah seviyesinin yükselmesinde etkili rolü olan işletmelerdir. Bu nedenle KOBİ'lerin desteklenmesi gerekmektedir²⁵.

1.2. Türkiye'de Devlet Destekleri Politikası

Devlet destekleri, 1980 yılına kadar ithal ikamesine dayalı kalkınma politikalarına göre belirlenmiştir. 1980 yılından sonra ihracata dayalı politikalar benimsendiğinden teşvik için daha çok kaynak ayrılmış ve ayrılan kaynaklar ağırlıklı olarak bu yönde

---

²⁴ Fatih Leblebici, **Devlet Yardımları Uygulamasının Maliyeti ve Ekonomik Göstergelere Mukayesesi** (Ankara:Yayın No DPT: 2663, 2002), s.3.

²⁵ Mustafa Duran ve Bedri Dilik, "Türkiye'de Uygulanan KOBİ Teşvik Politikası ve Uygulama Sonuçlarının Değerlendirmesi", **Hazine Dergisi**, Sayı:10, (Nisan 1998), s. 62.

kullanılmıştır²⁶. Teşvik uygulamaları, ekonomik istikrar ve büyüme gibi ekonomik amaçlar yanında bölgesel dengesizlikler, göç, çevre ve benzeri bazı sosyal amaçlar gütmektedir²⁷. Devlet destekleri, işletmeler arasında rekabeti olumsuz etkilemeden tasarrufları yönlendirmek suretiyle, yüksek katma değer sağlamak, ileri ve uygun teknoloji kullanmak, döviz kazandırmak ve uluslararası rekabet gücünü sağlamak amaçlarını gütmektedir.

1.3. Türkiye’de Devlet Desteklerinin Uluslararası Anlaşmalar Açısından Tanımı

Türkiye’de sanayi alanında faaliyet gösteren KOBİ’lere verilen desteklerin, DTÖ ve AB ile yapılan anlaşmalara uygun olarak uygulanması gerekmektedir. Bu örgütlere taraf olan ülkelerin sanayi işletmelerine verdiği desteklerin, herhangi bir taraf ülkenin sanayi işletmelerine zarar vermemesi gerekmektedir.

Rekabet ve devlet yardımları alanındaki AB müktesebatı ile uyumlu mevzuatın kabulü, Türkiye ile AB arasında oluşturulan Gümrük Birliğinin uygulama esaslarını belirleyen 6 Mart 1996 tarihinde toplanan Ortaklık Konseyinin 1/95 sayılı Karar uyarınca Türkiye’nin yükümlülüğüdür²⁸.

1.4. Türkiye’de KOBİ’lere Sağlanan Desteklerin Tarihçesi

Türkiye’de KOBİ’lere yapılan destekler, Türkiye Halk Bankası’nın 1938 yılında kuruluşu ile başlamıştır. Türk Eximbank’in 1987 yılında kurulması ile KOBİ’lerin ihracatının geliştirilmesi, ihraç edilen mal ve hizmetlerin çeşitlendirilmesi, ihraç mallarına yeni pazarlar kazandırılması, ihracatçıların uluslararası ticarete paylarının artırılması ve girişimlerinde ihracatçılara gerekli desteğin verilmesi amaçlanmıştır. KOBİ’leri daha ön plana çıkarmak ve önem vermek amacı ile sadece KOBİ’lere destek vermek için 1990 yılında KOSGEB kurulmuştur. KOBİ’lere ihracata yönelik olarak desteklemek üzere 11.01.1995 tarihinde yayımlanan 94/6401 sayılı Karar ile İhracata Yönelik Devlet

²⁶ Leblebici, a.g.e., s.6.

²⁷ İsmail Çiloğlu, “Teşvik Politikalarının Yönlendirme Gücü”, **Hazine Dergisi**, Sayı:13, (Ocak 2000), s.29.

²⁸ DPT İktisadi Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü (İSKGM)., **Devlet Yardımlarını Değerlendiren Özel İhtisas Komisyon Raporu**, (Ankara: Yayın No: 2681,2004), s. 341.

Yardımları yürürlüğe girmiştir. Türkiye’de 16 Ekim 1996 tarihinde çıkarılan KOBİ’lerin Yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkında Karar (Karar Sayı: 96/8615) kapsamında, devlet KOBİ’lerin önemine dikkat çekerek, gerekli teşvik kararnameleeri çıkararak ülkenin siyasal, ekonomik, sosyal istikrarının ancak KOBİ’lerin sorunlarının çözümüyle sağlanabileceğini düşünmeye başlaması önemli bir gelişme olarak görülmektedir.

2. TÜRKİYE’DE KOBİ’LERE DESTEK SAĞLAYAN DEVLET KURULUŞLARI

2.1. Hazine Müsteşarlığı (HM)

Ekonomi politikalarının tespitine yardımcı olmak ve bu politikalar çerçevesinde hazine işlemleri, kamu finansmanı, kamu iktisadî teşebbüsleri ve devlet iştirakleri, ikili ve çok taraflı dış ekonomik ilişkiler, uluslararası ve bölgesel ekonomik ve malî kuruluşlarla ilişkiler, yabancı ülke ve kuruluşlardan borç ve hibe alınması ve verilmesi, ülkenin finansman politikaları çerçevesinde sermaye akımlarına ilişkin düzenleme ve işlemlerin yapılması, bankacılık ve sermaye piyasası, yurt dışı müteahhitlik hizmetleri, sigorta sektörü ve kambiyo rejimine ilişkin faaliyetler ile yatırım ve yatırım teşvik faaliyetlerini düzenlemek, uygulamak, uygulamanın izlenmesi ve geliştirilmesine ilişkin esasları tespit etmek amacıyla Hazine Müsteşarlığı, Başbakan’a bağlı olup, Başbakan, Müsteşarlıkların yönetimi ile ilgili yetkilerini bir Devlet Bakanı vasıtasıyla kullanabilir²⁹.

Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkında Karar (2000/1822) 18.01.2001 Tarih ve 24291 Sayılı Resmi Gazete’de yayınlanmıştır. Bu Kararı, Hazine Müsteşarlığı’nın bağlı olduğu Devlet Bakanı tarafından yürütülür. Bu Karar, KOBİ’lerin kalkınma planları ve yıllık programlarda öngörülen hedefler ile Avrupa Birliği normlarına ve uluslararası anlaşmalara uygun olarak desteklenmelerini, uluslararası düzeyde rekabet edebilmelerini sağlayarak üretim, kalite ve standartlarını artırmalarını, istihdam yaratmalarını sağlamak amacıyla hazırlanmıştır. Bu Kararın kapsamı; imalat sanayi yatırımları, tarımsal sanayi yatırımları, madencilik yatırımları, yazılım geliştirme

²⁹ <http://www.hazine.gov.tr/teskilat.htm> (21.05.2005)

yatırımları, eğitim ve sağlık yatırımları ve turizm olarak konaklama tesisleri yatırımları konularında KOBİ'lere destek verilmektedir.

Hazine Müsteşarlığı tarafından KOBİ'lere Teşvik Belgesi kapsamında verilen destekler aşağıdaki başlıklar altında toplanabilir:

- Gümrük Vergisi ve Toplu Konut Fonu İstisnası,
- Katma Değer Vergisi İstisnası,
- Bütçe Kaynaklı Fon'dan KOBİ'lere Kredi Tahsisi.

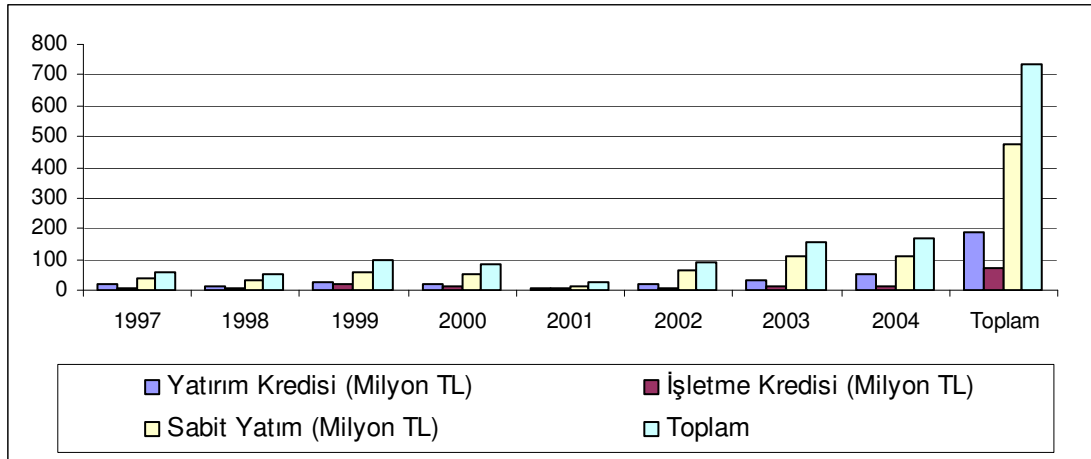
KOBİ teşvik belgesi kapsamında makine ve teçhizat, hammadde ve işletme malzemesi ithal edilmesi halinde, ödemesi gereken Gümrük Vergisi ve toplu Konut Fonu'ndan istisna edilmektedir. Yatırımcıların KOBİ teşvik belgesi kapsamında yapacakları yeni makine ve teçhizat ithal ve yerli teslimlerinin katma değer vergisinden istisnadır. KOBİ yatırımları için bütçe kaynaklı Fon'dan yatırım ve işletme kredisi tahsis edilir. Bütçe kaynaklı krediler, makine ve teçhizat alımı ve sağlık yatırımlarında bina ve inşaat harcamalarına yatırım kredisi kullanırabilir. Hammadde ve işletme malzemesi alımına yönelik olarak işletme kredisi şeklinde kullanırabilir. Bütçe kaynaklı Fon'dan imalat ve tarımsal sanayi sektörlerinde yapılacak yatırımlar için sabit yatırım kredisi tahsis edilmektedir.

Tablo 9: Hazine Müsteşarlığı Tarafından KOBİ Teşvik Belgelerine Tahsis Edilen Yatırım Miktarları (Milyon TL)

Yıllar	Yatırım Krd.	İşlet. Kredisi	Sabit Yatırım	Toplam	B. Sayısı (Adet)
1997	16.358.069	3.279.409	37.375.880	57.013.358	1.550
1998	15.577.254	3.856.490	33.188.559	52.622.303	1.171
1999	25.637.264	16.763.835	57.979.689	100.380.788	1.695
2000	21.685.308	15.072.550	49.100.269	85.858.127	1.229
2001	4.542.510	3.467.605	14.985.866	22.995.981	244
2002	19.302.495	7.725.412	63.725.062	90.752.969	382
2003	35.501.847	11.051.223	108.416.461	154.969.531	458
2004	50.568.289	10.338.093	109.513.028	170.419.410	416
Toplam	189.173.036	71.554.617	474.284.814	735.012.467	7.145

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, Ekonomik Araştırma Genel Müdürlüğü, **Hazine İstatistikleri 1980-2003**, Ankara; HM Matbaası, 2004, s.223-229 ve http://www.hazine.gov.tr/stat/kobiler/KOBİ_2004.xls (20.05.2005)

Grafik 1: KOBİ Teşvik Belgelerine Tahsis Edilen Yatırım Miktarları (Milyon TL)

KOBİ'lerin yatırımlarının teşvikine 1997 yılında başlanmıştır. 1997 yılı başından 2004 yılının sonuna kadar, toplam 7.145 KOBİ'lere teşvik belgesi düzenlenmiştir. Düzenlenen teşvik belgelerinin sabit yatırım tutarı toplam 475.285.814 milyon TL'dir. Toplam olarak tahsis edilen yatırım kredisi 189.173.036 milyon TL, işletme kredisi 71.554.617 milyon TL'dir. Düzenlenen KOBİ yatırım teşvik belgelerinin sayısında ve

tahsis edilen kredi tutarında, 2001’de ekonomik kriz nedeniyle önemli ölçüde gerileme olduğu görülmektedir. 2002, 2003 ve 2004’de bir miktar düzelme olmakla birlikte, belge sayısında fazla bir artış görülmemiştir. Toplam kredi tutarlarının 2003 ve 2004 yıllarında artış görülmektedir.

2.2. Dış Ticaret Müsteşarlığı(DTM)

13.12.1983 tarihli ve 188 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Başbakanlığa bağlı DTM kurulmuştur. 9.12.1994 tarihinde kabul edilen ve 20.12.1994 tarih ve 22147 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren 4059 sayılı Kanunla Başbakanlığa bağlı Hazine Müsteşarlığı ve DTM isimleri ile iki ayrı kuruluş haline getirilmiştir. Söz konusu Kanuna göre DTM, dış ticaret politikalarının tespitine yardımcı olmak, tespit olunan bu politikalar çerçevesinde ihracat, ihracatı teşvik, ithalat, yurtdışı müteahhitlik hizmetleri ve ikili ve çok taraflı ticari ve ekonomik ilişkileri düzenlemek, uygulamak, uygulamaları izlemek ve geliştirmek görevlerini üstlenmektedir³⁰.

94/6401 sayılı Karar’ın (İhracata Yönelik Devlet Yardımları Kararı) kapsamında sağlanacak devlet yardımları için gerekli olan kaynak; Genel Bütçe İçerisinde yer alan Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu ve bu Fon’a transfer edilecek ödenekler ile İhracata Yönelik Devlet Destekleri ile karşılanır. Söz konusu Karar’ın ilgili maddeleri gereğince bu Karar’ın yürütülmesine ilişkin her türlü düzenlemeyi yapmaya, Para Kredi ve Koordinasyon Kurulu yetkili kılınmıştır. Para Kredi ve Koordinasyon Kurulunca belirlenecek İhracata Yönelik Devlet Yardımlarının uygulanması ve takibi DTM tarafından yürütülür³¹. Desteklemede, ibraz edilen belgelerdeki giderlerin Yeni Türk Lirası (YTL) cinsinden olanları YTL, döviz cinsinden olanları ise fatura tarihindeki Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası çapraz kurları ve döviz alış kuru esas alınarak, ABD Doları karşılığı YTL olarak Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası’nca Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu’ndan ödenir. Aynı(94/6401 sayılı Karar) Karar’ın 1. Maddesinde, Kalkınma Planları ve Yıllık

³⁰ <http://www.dtm.gov.tr/organ/tarih.htm>

³¹ İhracata Yönelik Devlet Yardımların Kararı (Karar Sayısı: 94/6401), **Resmi Gazete**. 22168; (11 Ocak 1995)

Programlardaki toplumsal ve ekonomik hedeflerin gerçekleştirilmesi amacıyla yapılacak faaliyetlerin, uluslararası kuruluşlara olan yükümlülüklerle aykırılık teşkil etmeyecek yöntemlerle desteklenmesi gerektiği vurgulanmıştır. DTM tarafından verilen destekler hibe şeklinde verilmektedir

İhracata yönelik devlet yardımlarının temel amacı, KOBİ niteliğindeki firmalar başta olmak üzere, ihracatçı firmaların ihracata yönelik faaliyetlerini gerek üretim, gerekse pazarlama aşamalarında destekleyerek, uluslararası pazarlarda karşılaştıkları sorunların giderilmesine yardımcı olmak ve rekabet gücü kazanmalarına olanak sağlamaktır³². İhracata Yönelik Devlet Yardımları Kararı kapsamında aşağıda yer alan 10 adet destek programı uygulanmakta olup, tüm devlet yardımlarının uygulanmasında nihai onay mercii DTM'dir.

- Araştırma ve geliştirme (Ar-Ge) yardımları,
- Yurt dışında ofis-mağaza açma, işletme ve marka tanıtım faaliyetlerinin desteklenmesi,
- Eğitim desteği,
- İstihdam desteği,
- Pazar araştırma desteği,
- Çevre maliyetinin desteklenmesi,
- Türk ürünlerinin yurtdışında markalaşması ve Türk Malı imajının yerleştirilmesine yönelik faaliyetlerin desteklenmesi,
- Yurtdışı fuar desteği,
- Uluslararası nitelikteki yurtiçi ihtisas fuarlarının desteklenmesi,
- Tarımsal ürünlerde ihracat iadesi yardımları.

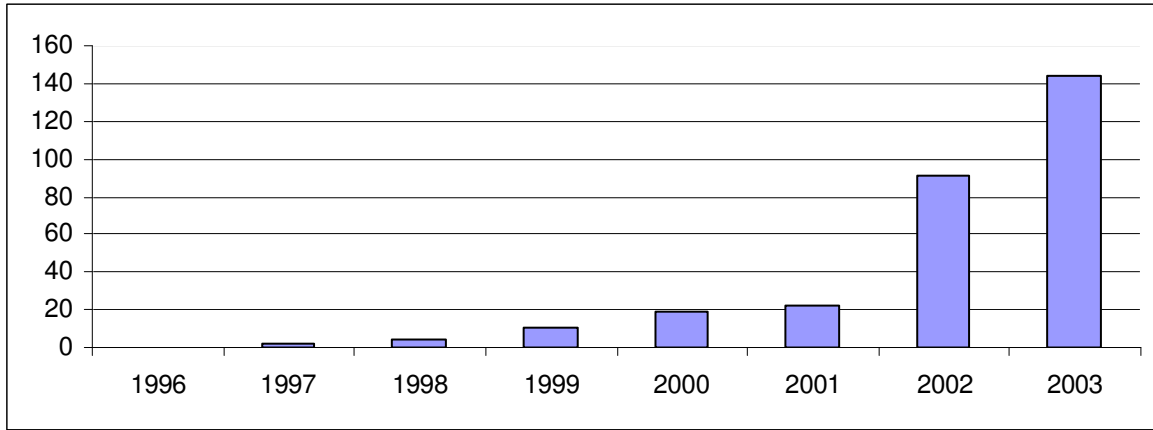
---

³² Arif Şahin, **İhracata Yönelik Finansman Araçları**, İGEME, Aralık 2004,s.5
<http://www.igeme.org.tr/tur/pratik/finans.pdf> (16.09.2005)

Tablo 10: DTM Tarafından KOBİ'lere Sağlanan Destekler(Milyon TL)

Destek Türleri	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	Toplam
Ar-Ge	215.010	1.722.924	3.199.751	7.669.392	13.368.124	43.254.477	40.665.676	53.223.220	163.318.574
Yurtdışı Ofis-Mağ.	1.465	6.567	22.999	115.927	221.757	457.199	967.493	1.629.809	3.423.216
Eğitim	0	0	35.132	138.045	15.480	3.725	15.547	2.931	210.860
İstihdam	0	630	16.165	75.966	10.680	42.615	65.615	76.958	288.629
Pazar Ar.	41	68	9.035	51.543	51.603	39.314	121.970	217.016	490.590
Çevre	0	678	3.070	17.046	41.627	83.427	230.046	306.338	682.232
Marka	0	0	0	0	0	208.708	1.929.387	3.811.137	5.949.232
Yurtdışı Fuar	13.179	295.170	810.541	2.680.582	5.250.539	21.566.586	47.619.112	84.690.666	162.926.375
Tar.Ür.İhr.İad.	0	0	27	29	29	32	30	34	181
Toplam	229.695	2.026.037	4.096.720	10.748.530	18.959.839	22.401.606	91.614.876	143.958.109	337.289.889

Kaynak:DPT İSKGM, a.g.e, s. 106 ve 171-239.

Grafik 2: DTM Tarafından KOBİ'lere Sağlanan Toplam Destekler (Milyon TL)

DTM tarafından KOBİ'lere verilen destekler, 1996 yılında toplam 229.695 milyon TL olup daha sonraki yıllarda giderek artmıştır. 2001 yılındaki kriz tabloya göre ihracat desteklerini etkilememiş ve giderek artış göstermiştir. Özellikle 2002 ve 2003 yılında ihracata destek miktarı daha fazla artış göstermiştir.

2.3. Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB)

Türkiye'nin ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasında küçük ve orta büyüklükteki sanayi işletmelerinin payını ve etkinliğini artırmak, rekabet güçlerini ve düzeylerini yükseltmek, sanayide entegrasyonu ekonomik gelişmelere uygun biçimde gerçekleştirmek amacıyla, KOSGEB; küçük ve orta ölçekli sanayi işletmelerinin teknolojik yeniliklere süratle uyumlarını sağlamak, rekabet güçlerini yükseltmek ve ekonomiye katkılarını ve etkinliklerini artırmak amacıyla 3624 sayılı Kanunla 20 Nisan 1990 tarihinde kurulmuştur. KOSGEB, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ile ilgili bir kamu kuruluşu olup, tüzel kişiliğe haiz ve bütün işlemlerinde özel hukuk hükümlerine tabidir³³.

KOSGEB'in organizasyonu, 28 işletme geliştirme merkezi, 12 teknoloji geliştirme merkezi, 10 laboratuvar merkezi ve 6 KOBİ merkezi ile toplam 56 birimde KOBİ'lere yönelik çalışmalarını sürdürmektedir. Bu faaliyet çerçevesinde, KOBİ'lere yatırım, üretim ve pazarlama konularında danışmanlık hizmetleri verilmektedir. Ortak kullanım atölyeleri ve laboratuvar hizmetleri ile özellikle imalat sanayinde çalışan firmaların gelişmiş teknolojilerle tanışmasını sağlamaktadır³⁴. Üniversite, kamu ve özel sektör AR-GE Kurumları ile küçük işletmelerin işbirliğinin güçlendirilmesi, TEKNO-NET bilgi ağının küçük işletmelere uygulanması ve izlenmesi gibi hizmet birimlerine sahiptir.

KOSGEB desteklerinin daha etkin olması ve işletmelere katkısının artırılması amacıyla 2005 yılından itibaren desteklerin Stratejik Yol Haritası'na dayalı verilmesi uygulamasına başlamıştır. Bu uygulamanın temel amacı işletmelerin gelecek ile ilgili oluşturdukları planlamaları basit bir mekanizma ile yazılı hale getirmelerinin sağlanmasıdır. Böylece işletmelerin KOSGEB'den alabilecekleri desteklerin nitelik ve zamanlamasının en fazla fayda sağlayacak şekilde planlanması sağlanmış olacaktır.

³³ Küçük Ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı Kurulması Hakkında Kanun (Kanun No: 3624, Kabul Tarihi: 12.4.1990), **Resmi Gazete**, 20498; (20.Nisan.1990), <http://www.kosgeb.gov.tr/KOSGEB/kanun.asp> (18.05.2005)

³⁴ DPT, 8.BYKP (2001-2005), **a.g.e.**, s.242.

Stratejik Yol Haritası, KOSGEB desteklerine başvuran işletmelerin büyüme ve gelişme ile ilgili niyetlerini stratejik hedefler haline getirmesini sağlamak için geliştirilmiştir. Bu hedeflerin elde edilmesi için ise KOSGEB'in hangi desteklerine ihtiyaç duyduklarını işletmeler yine Stratejik Yol Haritasında bildireceklerdir³⁵.

KOSGEB tarafından KOBİ'lere verilen destek türleri 20 başlık altında aşağıda verilmektedir.

- Patent, faydalı model, endüstriyel tasarım desteği,
- Ortak kullanım amaçlı makine-teçhizat desteği,
- Yerel ekonomik araştırma desteği,
- Nitelikli eleman istihdamı desteği,
- Altyapı ve üstyapı proje desteği,
- E-Ticaret yönlendirme desteği,
- Teknoloji araştırma ve geliştirme desteği,
- Bilgisayar yazılımı desteği,
- İhracat amaçlı yurtdışı iş gezisi (İYİG) katılım desteği,
- Milli katılım düzeyindeki yurtdışı fuarlara katılım desteği,
- Milli katılım dışındaki yurtdışı fuarlara katılım desteği,
- Yurtdışı daimi sergi (show-room) katılım desteği,
- Yurtiçi uluslararası sanayi ihtisas fuarlarına katılım desteği,
- Marka oluşturma ve tanıtım desteği,
- İş geliştirme merkezi desteği,
- Yeni girişimci desteği,
- KOSGEB danışmanlık desteği,
- Genel test-analiz, kalibrasyon ve CE işaretlemesine ilişkin genel test-analiz desteği,

---

³⁵ **Stratejik Yol Haritası Hazırlama Rehberi,**

<http://www.kosgeb.gov.tr/Ekler/Dosyalar/Haber/102/Stratejik%20Yol%20Hazirlama%20Rehberi.doc>
(15.10.2005)

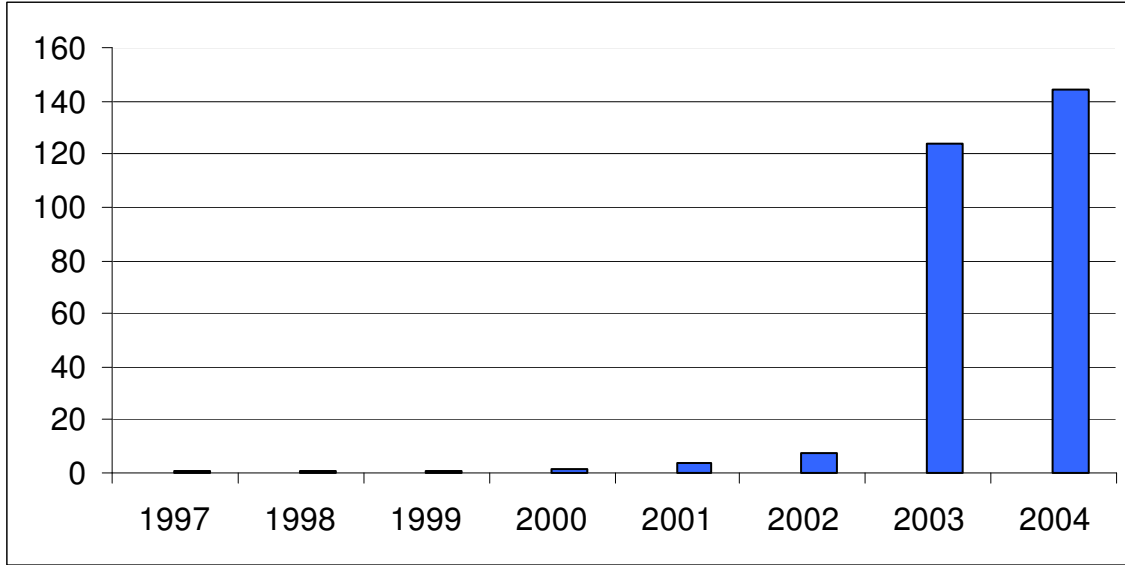
- Yurtiçi sanayi fuarlarına katılım desteği,
- Genel eğitim programları ve eğitim desteği.

KOSGEB tarafından KOBİ'lere verilen destekler, 1999 yılına kadar planlı olarak destek çeşitleri bulunmadığı için değişik programlar ve işletmeler düzeyinde verilmiştir. KOSGEB çeşitli projelere ve işletmelere 1997 yılında 591.519 milyon TL, 1998 yılında 935.347 milyon TL ve 1999 yılında 382.326 milyon TL destekte bulunmuştur. KOSGEB 1999 yılından sonra destekleri bir plan içerisinde çeşitli destek programları hazırlayarak KOBİ'lere uygulamaya başlamıştır. Destek programlarına verilen tutarlar yıllar itibariyle aşağıdaki tabloda bulunmaktadır.

Tablo 11:KOSGEB Tarafından KOBİ'lere Sağlanan Destelerin Tutarları(Milyon TL)

Destekler	2000	2001	2002	2003	2004	Toplam
Danışmanlık	90.753	6.739	601.880	618.956	6.237.093	7.555.421
CE Test				24.105	829.526	853.631
Teknoloji	414.513	1.585.589	1.903.385	4.678.460	19.463.569	28.045.516
Bilgi Sistemleri	139.248	340.458	273.098	161.891	3.239.790	4.154.485
Yerel Ekon. Ar.					971.576	971.576
ORTKA		386.881	2.322.667	4.136.903	3.512.903	10.359.354
Eğitim	124.841	298.197	362.001	1.159.708	3.549.510	5.494.257
Yurt Dışı Paz.Ar.					54.128	54.128
İYİG				340.884	116.735	457.619
Mil.Kat.Düz.Yurtd.F. Ka				1.816.159	3.120.937	4.937.096
M.Kat.Dış. Yurtd.F.Ka				62.504	2.185.319	2.247.823
Yurtiçi Ulus. İht.F.Ka				3.064.444	3.716.614	6.781.058
Pazarlama Faal.	242.507	464.185	1.382.784			2.089.476
Finansman	181.010	82.975	86.398			350.383
İşbirliği	35.815					35.815
Bilgilendirme	7.935					7.935
İşbir. Tanıtım Bilg.		73.769	117.488			191.257
Y.İç.KOSGEB Bölg.F.K.				302.087		302.087
Y.İç. San.İht.F.Kat					2.374.370	2.374.370
İhracata Yön.					8.450	8.450
Marka Ol. ve Tan.				237.338	6.023.109	6.260.447
İş Geliştirme				72604	20.684	93288
Yeni Girişimci				46.595	938.263	984.858
İstihdam		295.322	216.552	3.395.006	12.201.884	16.108.764
Yazılım				4.357.807	30.696.538	35.054.345
Patent F. M.E.Tas.				775	53.176	53.951
Altyapı Üst Yapı				869.257	4.229.899	5.099.156
Ulusal/Uluslar.İlişk				576.839	2.132.960	2.709.799
Fon ve Ser.İş. Yön.				97.720.158	37.975.978	135.696.136
Projeler	478.526	84.208	72.699	35.921	458.006	1.129.360
Toplam	1.715.148	3.618.323	7.338.952	123.678.401	144.111.019	280.461.843

Kaynak: KOSGEB

Grafik 3: KOSGEB Tarafından KOBİ'lere Sağlanan Toplam Destekler (Milyon TL)

Tablodaki değerlere ve grafikteki çizimlere göre toplam destek miktarı, 2000 yılında 1.715.148 milyon TL, 2001 yılında 3.618.323 milyon TL, 2002 yılında 7.338.952 milyon TL, 2003 yılında 123.678.401 milyon TL ve 2004 yılında 144.111.019 milyon TL olarak verilmiştir. Özellikle toplam destek tutarı yıllara göre giderek artış göstermiştir ve en fazla artış 2003 ve 2004 yılında görülmektedir.

2.4. Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş.(Türk Eximbank)

Türk Eximbank, KOBİ'lerin uluslararası piyasalardaki rekabet güçlerini artırabilmek, gelişimine daha fazla katkıda bulunabilmek amacıyla kendisine ulaşan sorunlara uygun çözümler üretme konusunda yoğun çaba harcamaktadır. Eximbank tarafından sağlanan krediden imalatçı, ihracatçı, ihracata yönelik mal üreten ve imalatçı vasfına sahip KOBİ niteliğindeki firmalar yararlanabilir. Türk Eximbank tarafından KOBİ'lere yapılan kredi desteği aşağıdaki başlıklar adı altında verilmektedir;

- KOBİ ihracata hazırlık YTL ve döviz kredisi,
- Türk Eximbank KOBİ'lere sevk öncesi ihracat kredileri,
- Türk Eximbank KOBİ'lere kısa vadeli ihracat kredi sigortası.

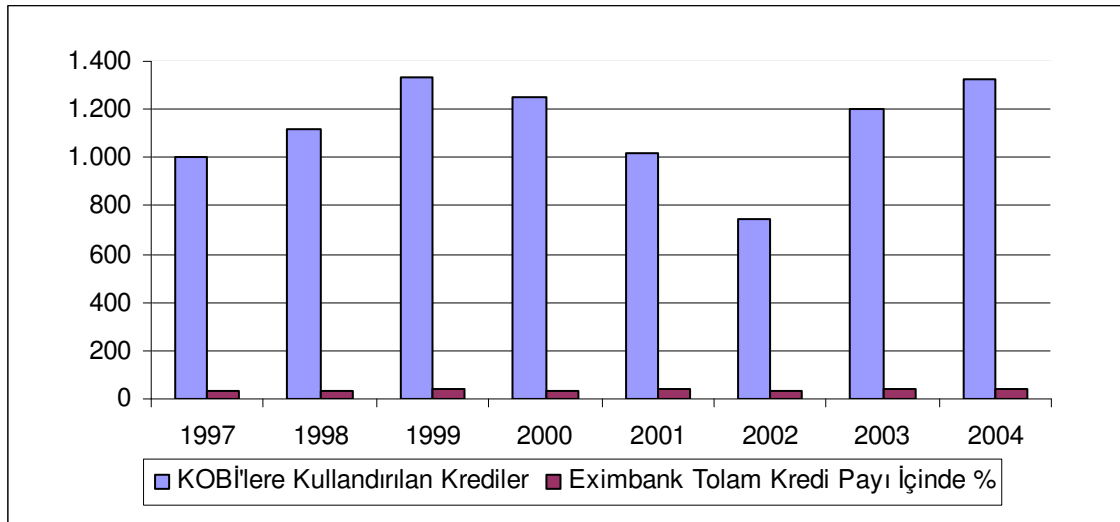
KOBİ'lerin teminat ve finansman sorunlarına çözüm sağlamak amacıyla sadece KOBİ'lere yönelik olarak hazırlanmış ve doğrudan Türk Eximbank tarafından kullanılan, KOBİ ihracata hazırlık kredisi programı uygulamaktadır. KOBİ'lerin ihracata hazırlık kredisi YTL ve döviz kredisi programlarından oluşmaktadır. Türk Eximbank, KOBİ'lere ticari bankalar aracılığıyla kullanılan sevk öncesi ihracat kredilerinden de öncelikle yararlanmasını sağlamaktadır. KOBİ'ler, Türk Eximbank tarafından uygulanan ihracat kredi sigortası kapsamında ihracat alacaklarını ticari ve politik risklere karşı teminat altında almaktadır.

Tablo 12: Türk Eximbank Tarafından KOBİ'lere Kullanılan İhracat Kredileri (Milyon Dolar)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
KOBİ'lere Kullanılan Krediler	1.004	1.121	1.331	1.254	1.020	746	1.204	1.323
Eximbank Tolam Kredi İçinde KOBİ Kredi Payı %	34	34	40	37	38	35	38	40

Kaynak: Türk Eximbank

Grafik 4: Türk Eximbank Tarafından KOBİ'lere Kullanılan İhracat Kredileri (Milyon Dolar)

KOBİ'lere Eximbank kredileri tabloya göre 1999 yılına kadar artış göstermiş, 2000 yılında azalışa geçmiş, 2001 yılındaki krizin de etkisiyle 2002 yılına kadar düşüş devam etmiş, 2003 yılından sonra tekrar yükselişe geçmiştir.

2.5. Türkiye Halk Bankası

Türkiye Halk Bankası, 1933 yılında çıkarılan 2284 sayılı Halk Bankası ve Halk Sandıkları Kanunu ile kurulmuş olup, 1938 yılında faaliyete geçmiştir. Çeşitli dünya ülkelerindeki kooperatif hareketlerine paralel olarak gelişme gösteren halk bankacılığı, Türkiye'de Halk Bankası ile başlamıştır. Türk banka sistemi içerisinde ağırlıklı bir yeri olan Türkiye Halk Bankası, bir taraftan mevduat, kredi, kambiyo işlemleri ve diğer banka hizmetleri gibi tüm bankacılık işlerini yerine getirirken, diğer taraftan da esnaf, sanatkar, KOBİ'lere finansman ve finansman dışı (danışmanlık, eğitim) faaliyetlerle destek olma görevini de yürütmüştür³⁶. Kamu bankalarına 25.11.2000 tarihinde yürürlüğe giren 4603 sayılı Kanunla, bütçeden karşılığı önceden ayrılmadan yeni görevler verilmesi engellenmiştir. Bununla beraber, kamu bankaları Anonim Şirket statüsüne sokulmuş ve kamu hukuku statüsünden özel hukuk statüsüne geçiş sağlanmış, atanan yönetim yerine seçilen yönetim ilkesi benimsenmiştir.

Türkiye Halk Bankası tarafından kullanılan kredilerin karşılığında teminat olarak projenin kendisi olması halinde, ipotek, kefalet, ticari işletme rehni, banka teminat mektubu, Hazine tahvil ve bonosu rehni, çek, senet, vadeli ve vadesiz mevduat rehni ve benzerleri olması halinde Kredi Garanti Fonu tarafından verilen teminat da alınabilir.

Türkiye Halk Bankası tarafında KOBİ'lere verilen kredi destekleri aşağıdaki konularda tespit edilmiştir;

- Halk işlem kredisi,
- KOBİ sanayi kredisi,
- Turizm kredisi,

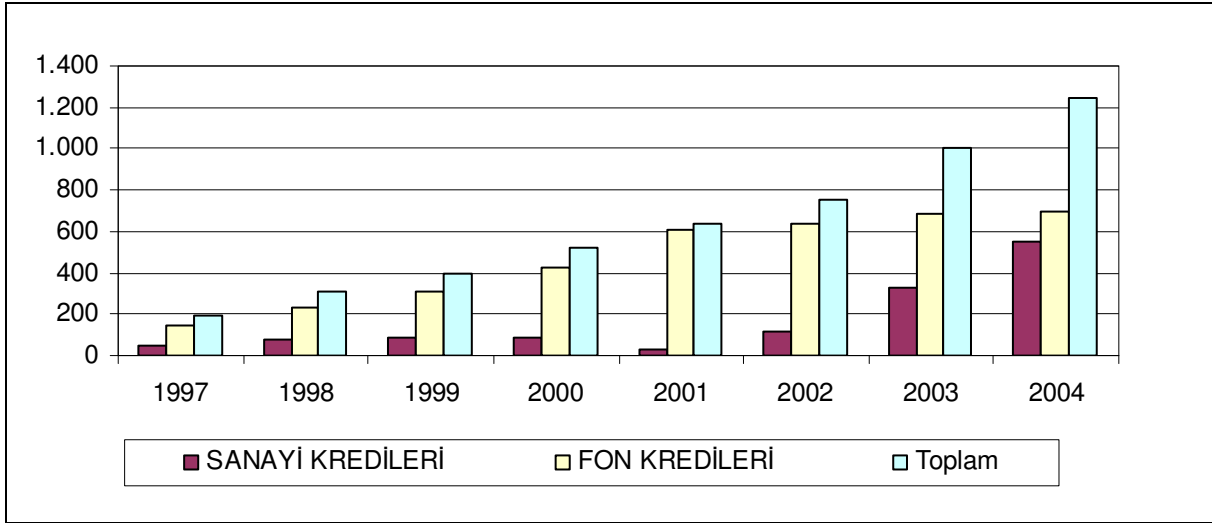
³⁶ http://www.halkbank.com.tr/pb/engine/0,1065,1_1_0,00.html (22.05.2005)

- Seracılık kredisi,
- KOBİ yüksek teknoloji kredisi,
- İş makineleri kredisi,
- ISO 9000 kalite standartları ve CE kredisi,
- Fuar ve sergilere katılma kredisi,
- Bilgisayar yazılım kredisi,
- Ürün geliştirme kredisi,
- İşyeri edindirme ve yenileme kredisi,
- KOBİ spot kredisi,
- Tedarikçi KOBİ kredisi,
- Avantaj hesap kredisi,
- KOBİ bütçe kredisi,
- Serbest meslek kredisi,
- Genç girişimci kredisi,
- Oda üyelerine nakdi ve gayrinakdi kredi,
- KOBİ ihracatı destekleme kredisi,
- Baro üyeleri için serbest meslek kredisi,
- Teşvik Belgeli KOBİ kredisi (Fon kredileri),
- Orta ve Uzun Vadeli Avrupa Yatırım Bankası Döviz Kredisi (Fon kredileri).

Tablo 13: Türk Halk Bankası KOBİ'lere Sağlanan Kredi Destekler (Milyar TL)

KOBİ Kredileri	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Sanayi Kredileri	48.847	72.764	83.472	90.652	29.318	114.408	326.763	551.699
Fon Kredileri	143.843	232.005	309.340	426.329	612.291	641.021	681.863	695.954
Toplam	192.690	304.769	392.812	516.981	641.609	755.429	1.008.626	1.247.653

Kaynak: Türkiye Halk Bankası

Grafik 5: Türkiye Halk Bankası'nın KOBİ'lere Sağladığı Krediler (Milyar TL)

Türk Halk Bankası'nın KOBİ'lere sağladığı kredilerin 1997 yılındaki miktarı 192.690 milyar TL'dir. Destekler daha sonraki yıllarda da devamlı artış göstermiş, hatta 2001 yılındaki krizden dahi etkilenmeyerek, artış devam etmiştir. 2004 yılında KOBİ'lere toplam kredi miktarı 1.247.653 milyar TL'a kadar yükselmiştir.

2.6. Maliye Bakanlığı

Maliye Bakanlığı tarafından KOBİ'lere yatırımlarda vergisel teşvikler bulunmaktadır. Yatırımları teşvik edici vergi politikaları, piyasa ekonomisi koşullarında değişik biçimlerde uygulanmakta olup, iktisadi kalkınmanın sağlanması ve sosyal refah hedeflerine ulaşılması açısından önemli rol oynamaktadır³⁷. Maliye Bakanlığı tarafından KOBİ'lere sağlanan yatırımlarda teşvikler aşağıda yer almaktadır:

- Yatırım indirimi,
- Vergi, resim ve harç istisnası,
- Gelir ve Kurumlar vergisi,
- Bedelsiz arazi tahsisi.

³⁷ Adnan Gerçek, **Türkiye'de Yatırımları Teşvik Edici Vergi Politikaları Ve Etkinliği**, <http://idari.cu.edu.tr/igunes/makale/tesvik.doc> (09.12.2005)

KOBİ'lere uygulanan yatırım indirim istisnası kapsamında dar mükellefiyete tabi olanlar dahil, ticari veya zirai kazançları bilanço esasına göre tespit edilen mükellefler faaliyetlerinde kullanmak üzere satın aldıkları veya imal ettikleri amortismanına tabi iktisadi kıymetlerin maliyet bedellerinin %40'ını vergi matrahlarının tespitinde ilgili kazançlarından indirebileceklerdir³⁸. Anonim, eshamlı komandit ve limited şirketlerin birleşme, devir ve bölünmeleri nedeniyle yapılacak işlemler vergi, resim ve harç istisnası kapsamındadır. Gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin yıl içinde yaptıkları Ar-Ge harcamaları tutarının %40'ı yıllık beyanname ile bildirilen gelir ve kurumlar vergisinden indirilecektir.

Kalkınmada öncelikli yörelerde organize sanayi bölgesine öncelik verilmek üzere en az 10 kişilik istihdam öngören gerçek ve tüzel kişilere, Hazine'ye ait arsa ve araziler bedelsiz olarak dağıtılır. Bu arazi ve arsaların devredilmesi Maliye Bakanlığı Milli Emlak Genel Müdürlüğü tarafından uygulanmaktadır³⁹.

2.7. Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK)

Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu, 24.07.1963 tarih ve 11462 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 278 Sayılı Kanun ile kurulmuştur. 09.09.1993 tarih ve 21693 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 498 Sayılı KHK ile değiştirilen Kuruluş Kanunu'nun 1. maddesine göre kuruluş amacı; Türkiye'de müspet bilimlerde araştırma ve geliştirme faaliyetlerini ülke kalkınmasındaki önceliklere göre geliştirmek, özendirmek, düzenlemek ve koordine etmek mevcut bilimsel ve teknik bilgilere erişmek ve erişilmesini sağlamaktır. Kurumun tüzel kişiliği, idari ve mali özerkliği vardır. Başbakan'a bağlı olan kurum, kendi Kanununda belirtilmeyen hallerde özel hukuk hükümlerine bağlıdır⁴⁰.

³⁸ Yatırım İndirimi İstisnası, <http://www.gelirler.gov.tr/gelir2.nsf/yatirimverteskonu1?OpenPage> (09.12.2005)

³⁹ TOBB ve KOSGEB, **KOBİ'lere Yönelik Devlet Yardımları**, [Ankara]: TOBB Yayın No: 1, Yorum Matbaacılık, 2002, s.28.

⁴⁰ TÜBİTAK, **2000 Faaliyet Raporu**, (Ankara: TÜBİTAK Yayınları No: 2001/274, 2001), s.1.

Çağımızda bilim ve teknoloji alanında yetkinleşmek, ekonomik ve toplumsal gelişme açısından stratejik bir önem kazanmıştır. Artık ülkelerin rekabet güçleri, pazarlanabilir mal üretimlerinin ötesinde, bu ürünlerin ne ölçüde ileri teknolojiye dayalı yüksek katma değer taşıdıklarına bağlı hale gelmiştir⁴¹. TÜBİTAK, Türkiye'nin rekabetçi bir dünyada yerini alması için, teknoloji üreten yenilikçi bir toplum haline gelmesi ve bilim ve teknoloji kapasitesini bu doğrultuda hızla geliştirilmesi için bilim ve teknoloji stratejiler projesi hazırlamaktadır⁴².

TÜBİTAK'ın görevleri ulusal kalkınma hedefleri doğrultusunda, kuruluş amaçlarını gerçekleştirmek üzere 278 Sayılı Kanunu'nun 2. maddesi ile Kuruma aşağıdaki görevler verilmiştir. Müspet bilimler alanında, temel ve uygulamalı araştırma yapmak, yaptırmak yapmayı özendirmek ve bu amaçla merkez enstitüler kurmak, Türkiye'nin bilim ve teknoloji politikalarının saptanmasında hükümete yardımcı olmak, Türkiye'nin uluslararası alanda bilimsel ve teknolojik rekabet gücünü artırmak için önlemler almak, kamu kurum ve kuruluşları ile özel idare, belediye ve diğer gerçek ve tüzel kişilerin ve teknik araştırma alanındaki isteklerini değerlendirmek ve imkanlar dahilinde yardım etmektir⁴³. TÜBİTAK tarafından KOBİ'lerin çalışmalarını kolaylaştırmak ve hayata geçirmelerine katkıda bulunmak için Ar-Ge çalışmaları desteği, laboratuvar çalışmaları desteği, test analiz desteği, teknoloji eğitim ve sertifikalandırma desteği verilmektedir. TÜBİTAK tarafından KOBİ'lere yapılan destekleri bünyesinde bulunan aşağıdaki birimler aracılığıyla verilmektedir;

- Teknoloji İzleme ve Değerlendirme Başkanlığı (TİDEB),
- Üniversite ve Sanayi İşbirliği Merkezi (ÜSAM),
- Marmara Araştırma Merkezi (MAM),

⁴¹ TÜBİTAK 40. Yıl Teknikleri, **TÜBİTAK ve Türkiye Araştırma Alanı**, (Ankara: TÜBİTAK Matbaası, 2003), s.7.

⁴² **Aynı**, s.9.

⁴³ TÜBİTAK, **2000 Faaliyet Raporu...**, s.2.

Toplam ihracat içinde yüksek katma değerli ileri teknoloji ürünlerinin oranı, ülkelerin rekabet gücünün önemli bir işaretidir. Rekabet gücünü yükseltmek için Türk Sanayinin ileri teknoloji içerikli ürünlere yönelmesi gerekmektedir⁴⁴. TÜBİTAK-TİDEB ve DTM işbirliğinde işletmelere araştırma ve geliştirme projeleri kapsamında destek verilmektedir.

TÜBİTAK'ın üniversite ve sanayi işbirliğini geliştirmek amacıyla gerçekleştirdiği diğer bir başarılı uygulama ÜSAM'dır. Bu programın temel amacı, göreceli olarak gelişmiş bir sanayiye ve üniversiteye sahip bir bölgede, üniversitede mevcut Ar-Ge potansiyelini, sanayi problemlerini çözmek ve uluslararası rekabet gücünü artırmak için bir araya getirmektir⁴⁵.

1970 yılında Marmara Bölgesinde ve sanayinin kalbi Kocaeli Bölgesinde sanayicilere destek vermek ve sorunlarına yardımcı olmak amacıyla kurulmuştur. 30 yıllık geçmiş süreci sonunda yeni adı ile TÜBİTAK MAM olarak beş araştırma enstitüsü ile Türkiye'nin küresel rekabet gücünün artırılmasına katkıda bulunmak ve uygulamalı araştırma faaliyetlerini sürdürmektedir⁴⁶. KOBİ'lere verilen hizmetler olarak test- analiz, endüstriyel projeler, danışmanlık ve eğitim ve benzeri destekler verilmektedir.

2.8. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından organize sanayi bölgeleri ve küçük sanayi siteleri yapım, etüt ve kamulaştırma yardımları verilmektedir. Organize sanayi bölgelerinin kamulaştırma olarak Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından sanayinin altyapı olarak yol, su, kanalizasyon, yağmursuyu, atık su arıtma tesisleri ve benzer tesisler inşaatları yapım hizmetleri, küçük sanayi sitelerinin altyapı ve üst yapı inşaatlarının yapım hizmetlerinin doğrultusunda; sanayinin disipline edilmesi, şehrin gelişmesine katkıda bulunması, sanayinin az gelişmiş bölgelere yaygınlaştırılması, ucuz ve güvenilir altyapı kurulması, ortak sosyal tesislerin kurulması, ortak arıtma tesislerin yapılması ve çevre kirliliğinin

⁴⁴ TÜBİTAK 40. Yıl Teknikleri....., s.14.

⁴⁵ Aynı, s.18.

⁴⁶ Aynı, s.23.

önlemesi gibi yardımda bulunur⁴⁷. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın mevcut ekonomik ve teknolojik şartlara göre sanayi politikalarının oluşturulması, organize sanayi bölgelerine arsa tesis etmek, teknoloji geliştirme bölgelerini kurmak, sanayi işletmelerin kayıtlarını tutmak, kalkınma planları ve programlarda öngörülen hedef ve politikalar çerçevesinde sanayinin hızlı ve istikrarlı gelişmesini sağlamak ve denetlemek görevlerinde bulunmaktadır⁴⁸.

3. AB'NİN KOBİ'LERE DESTEK PROGRAMLARININ ESASLARI

AB'nin KOBİ politikası esas olarak, Küçük İşletmeler Sanayi yılı olan 1983 yılında KOBİ'ler için ilk eylem planının kabul edilmesi ile başladı. İkinci eylem planı 1987 yılında düzenlenirken, 1989 yılında Komisyon bünyesinde işletme politikasından sorumlu yeni bir genel müdürlük kuruldu. AB KOBİ politikasına, 1992 yılında imzalanan Maastricht Antlaşması'nın 157. maddesinde yer verildi. Bu madde ile sanayinin rekabet gücünün artırılması için sorumluluk AB'ye ve üye devletlere verildi. AB'nin sanayi politikasının temel amacı, sanayinin yapısal değişime uyumunun ve KOBİ'lerin gelişimi için gerekli olan elverişli iş ortamının sağlanması ve teknolojik araştırma ve geliştirme alanında var olan potansiyelden daha fazla yararlanılmasıdır. 1993 yılında hazırlanan Beyaz Kitap'ta belirtilen hedeflerin gerçekleştirilmesi amacıyla Komisyon, KOBİ'ler ve küçük sanayi için bir çalışma programını 1994 yılında kabul etti. Avrupa Komisyonu içinde, birbirinden farklı olarak çalışmalarını yürüten Sanayi ve KOBİ'lere ilişkin genel müdürlükler 1 Ocak 2000 tarihinde birleştirilerek yeni bir genel müdürlük oluşturuldu. Böylece, geçmişte iki ayrı politika olarak ele alınan sanayi ve KOBİ politikaları, bir bütün olarak kabul edilmeye başlandı⁴⁹. AB'nin 2010 yılı hedefi, ABD ve Japonya ile rekabet edilebilmek için dünyanın en dinamik ve rekabet gücü en yüksek bilgi ve teknoloji toplumu haline gelmek ve GSYİH'den Ar-Ge'ye ayrılan payı %3'e çıkarmak için sanayi sektörlerine destekte bulunmaktadır.

⁴⁷ DPT İSKGM, a.g.e., s.69.

⁴⁸ DPT, Türkiye Sanayi Politikası (AB Üyeliğine Doğru), [Ankara]; 2003. s.11.

⁴⁹ **Avrupa Birliği'nin KOBİ Politikası,**

<http://www.deltur.cec.eu.int/default.asp?lang=0&ndx=9&ord=12&key=11682> (12.07.2005)

21 Ocak 2003 tarihinde ise Avrupa Komisyonu, KOBİ'lere yönelik politikaları içeren ve KOBİ Paketi olarak adlandırılan bir paket kabul etti. Bu pakette Avrupa Birliği'ne üye olan devletler ve aday olan ülkelerin KOBİ'lerine destek sağlanmaktadır. Mevcut olan destekler hibe, borç ve bazı durumlarda garanti şeklinde verilmektedir. AB tarafından KOBİ'lere verilen destekleri 4 kategoriye ayrılmıştır. Bunlar sıra ile; KOBİ'lere doğrudan elverişli finansman desteği, yapısal fonlar, finansal mekanizmalar ve diğer çeşitli desteklerdir⁵⁰. AB'de KOBİ'lerin özellikle yeni hizmetler sağlama, istihdam yaratma, sosyal gelişme ve bölgesel kalkınmayı artırma gibi yararları ve girişimciliğe önem verilmektedir. Avrupa Birliğinin tüm fonları, çeşitli ortak politikalara yönelik kesin hedef ve öncelikli alanlara kanalize edilir.

4. AB'DE KOBİ'LERE DOĞRUDAN ELVERİŞLİ FİNANSMAN DESTEĞİ

Bu finansman desteği, Avrupa Komisyonu'nun değişik bölümleri tarafından belirli hedeflere ait olarak çevre, araştırma, eğitim ve dizaynı tamamlamış ait konulara yapılmaktadır. Bu programa KOBİ'lerin sürdürülebilir gelişme durumu, katma değer yaratması yüksek ve ülkeler arası projeler doğrudan başvurabilir.

4.1. Çevre ve Enerji

4.1.1. Çevre ve Yaşam

Bu program, AB'nin çevre ile ilgili projelerine finans desteğinde bulunur. Bu destekler arasında arazi bedeli, güçlendirebilir su idaresi kaynağı, çevrenin ekonomi üzerindeki etkisinin minimize edilmesi, israf yönetimi, üretim üzerinde çevresel etkilerin azaltılması sayılabilir. Bu kaynak KOBİ'ler için de mevcuttur⁵¹. Yaşam ve çevre programı hedefi olarak üye devletlerin çevre politikasının geleceğe yönelik teknikler ve metotlarının

⁵⁰ European Commission Enterprise Directorate General, **European Union Support Programmes for SMEs** An overview of the main funding opportunities available to European SMEs, 2003. s.2, http://europa.eu.int/comm/enterprise/entrepreneurship/sme_envoy/pdf/sme_support_programmes_en.pdf (14.07.2005)

⁵¹ Christian D. De Fouloy, **The treasure Hunt: EU Funding For SMEs**, s, 4., http://www.insme.info/documenti/EEI_EU_Funding_for_SMEs.pdf (02.12.2005)

birleştirilmesi ve yeniliklerin geliştirmesini teşvikte bulunur. AB tarafından uygulanan çevre ve yaşam programı olarak atık yönetimi, gürültü kirliliği, su kirliliği, hava kirliliği ve doğanın korunması ile ilgili projeleri değerlendirir ve kriterleri belirler.

4.1.2. Avrupa’da Akıllı Enerji

AB’nin enerji politikası genel olarak, güvenli, sürekli, ucuz, sağlığa zarar vermeyen, çevreyi kirletmeyen enerji sağlanması, yeni enerji sistemlerinin geliştirilmesi ve enerji iç pazarının tamamlanmasını hedefliyor. AB Enerji Politikası, çeşitli alanlar olarak ALTENER II, SAVE, COOPENER ve STEER destek kapsamındadır⁵². AB’de enerji alanında çok yıllık Eylem Programı olarak yerel, bölgesel ve ulusal işletmelere enerji alanında yeni enerji, yeterli enerji ve çok yönlü ulaşım enerjisi ile ilgili finans desteği sağlamaktadır. Bu program 2003-2006 yıllar arasında Avrupa’daki enerji ihtiyacını karşılamaya yönelik belirlenmiştir. AB’de yapılan enerji desteği politikası özet olarak Yeşil Kitap’ta güvenilir enerji sağlamak ve Beyaz Kitap’ta ulaşım ve diğer enerjiler ile ilgili kurallar Topluluk tarafından yasallaştırılmıştır. Bunun amacı, çevresel koruma, rekabetçi ve enerji ihtiyaçlarını sağlamak için sürdürülebilir kalkınmaya yönelik enerji sektörünü desteklemektir. Bu programın toplam bütçesi 250 milyon Euro’dur.

AB’nde enerji programları, yenilenebilir enerji, enerji verimliliği, ve ulaşımında enerji bakımı alanlarında yerel, bölgesel ve ulusal girişimciliği finanse etmektedir. AB’de enerji programı 4 alanda sıra ile aşağıdaki tabloda açıklanmıřtır⁵³;

⁵² **Avrupa Birliği’nin Enerji Politikası**, <http://www.gaziantepeic.org/index.php?sf=181> (18.07.2005)

⁵³ Christian D. De Fouloy, **The treasure Hunt: EU Funding For SMEs**, s.5.
http://www.insme.info/documenti/EEI_EU_Funding_for_SMEs.pdf (02.12.2005)

Tablo 14: Avrupa Temiz Enerji 4 Alanda Programları

SAVE	Bu programın amacı, bütün sektörlerdeki enerji verimliliğini ve enerji yatırımlarını teşvik etmektir. Bu programda, deneyim değişimi, enerji verimlilik yönetimi ve pilot çalışmaları finanse edilir. Program KOBİ'lere açıktır.
ALTENER	Bu programın fonu, gelişen yenilenebilir enerji kaynaklarına sponsor olmak için kurulmuştur. Bu program Topluluğa üye ülkelerden oluşan en az 2 KOBİ'ye açıktır.
STEER	Bu program, ulaşım enerjisi alanında yardım sağlamaktadır. Bu program KOBİ'lere açıktır.
COOPENER	Bu program, yenilenebilir enerji verimliliği uluslararası boyutta enerji planı güncelleştirilmesini sağlamaktadır. Bu program KOBİ'lere açıktır.

4.2. Araştırma ve Yenilik

4.2.1. Teknolojik Geliştirme ve Araştırma İçin 6. Çerçeve Programı

Avrupa Birliği'nin 6. Çerçeve Programı'nda geliştirilen bilim ve teknoloji ile sosyal ekonomik düzeyin yükseltilmesi alanında KOBİ'lerin katılımına destek verilir. Özellikle KOBİ'ler, öncelikli alanda yaptıkları araştırmalar için 6. Çerçeve Programı'nın toplam bütçesinin %15'ini almaktadır.

Ayrıca aşağıda belirtilen 7 temel öncelikli alanda araştırmalar desteklenmektedir⁵⁴;

- Yaşam bilimleri, gen bilimleri ve sağlık biyoteknoloji,
- Bilgi toplumu teknolojileri,
- Nanoteknolojileri, nano bilim, akıllı malzemeler ve yeni üretim süreçleri,
- Havacılık ve uzay,
- Gıda kalitesi ve güvenliği,
- Sürdürülebilir kalkınma, küreselleşme ve ekosistemi,
- Bilgiye dayalı toplumda yurttaşlık ve yönetim.

⁵⁴ European Commission Community Research, **The Sixth Framework Programme in brief** The brochure is focused on the European Community Framework Programme. A similar brochure is available for the Euratom Framework Programme on nuclear research, December 2002 Edition s.4., http://europa.eu.int/comm/research/fp6/pdf/fp6-in-brief_en.pdf (23.07.2005)

6. Çerçeve programı'nın KOBİ'lere sağladığı proje alanları CRAFT(Co-Operative Research) ve Kolektif Araştırma (Collective Research) kategorilerinde toplanmıştır⁵⁵.

- CRAFT; Sınırlı araştırma ve teknoloji geliştirme yeteneği olan, fakat ortak teknik problemleri bulunan KOBİ'lerin gerekli araştırmayı Ar-Ge kuruluşlarına yaptırdıkları projeler için destek, ileri teknoloji KOBİ'lerinin araştırma merkezleri ve üniversitelerle birlikte katılımına imkan tanımaktadır.
- Kolektif Araştırma; Ortak sorunları olan KOBİ'lerin gereksinim duyduğu konularda, Avrupa çapındaki endüstriyel birlikler yada farklı ulusal birlikler adına Ar-Ge kuruluşları tarafından yürütülen araştırmalara verilen destektir. Bilim ve teknolojinin bütün alanlarında olabilir.

KOBİ'ler için araştırma projeleri kapsamında hedeflenmiş projeler ve öncelikli alanda araştırmaların ağ bağlantısı ve birleştirilmiş projelerin çalışma faaliyetleri için ortak çalışmalar teklif edilmiştir . Araştırma ve Teknoloji Geliştirme uzmanları tarafından KOBİ'lere, işbirliği kapsamında en az üç değişik ülkeden ortak proje aracılığı ile gereksinim duyduğu bilimsel ve teknoloji araştırma çalışmalarını ve problemlerini çözümlenmesine destekte bulunurlar. 6. Çerçeve Program'ının 17.5 Milyar Euroluk bütçesinden 2,1 milyon Euro KOBİ'lerin desteklenmesi için ayrılmıştır. Altıncı Çerçeve Programı'na Türkiye 250 milyon Euro'luk katkıda bulunmuştur.

Avrupa Komisyonu tarafından Çerçeve Programına katılan ülkelere programın başarılı ve etkili biçimde uygulaması için Ulusal İrtibat Noktaları sistemi adı verilen bir yapı oluşturmaları önerilmektedir. Türk KOBİ'lerinin bu programdan yararlanması için 6. Çerçeve Programı konusunda TÜBİTAK bünyesinde AB 6. Çerçeve Programı Ulusal Koordinasyon Ofisi bulunmaktadır. Bu Ofis, KOBİ'leri bilgilendirme, yönlendirme, eğitim, proje hazırlama ve benzeri konularda hizmetler sunarak söz konusu programdan en yüksek düzeyde yararlanılmasını sağlamaktadır⁵⁶.

⁵⁵ Ayni, s.15.

⁵⁶ Aysun Küçükıymazlar, **Avrupa Birliği'nin Türk KOBİ'lerine Yönelik Programları**, (İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayın No: 2004-48, Prive Grafik Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Ş., 2004), s. 20.

4.2.2. Endüstriyel Araştırma ve Geliştirme İçin Avrupa Ağı (EUREKA)

EUREKA, Avrupa ülkelerindeki endüstri ve araştırma kuruluşlarının dünya pazarlarındaki rekabet gücünü artıracak ileri teknolojilerin, ürünlerin ve hizmetlerin araştırılması ve geliştirilmesini, ülkeler arası ortak projeler oluşturulmasını ve yürütülmesini teşvik etmek için Türkiye'nin de içinde bulunduğu Avrupa ülkeleri ve Avrupa Birliği'nin kurduğu uluslararası bir kurumdur. EUREKA, pazara yönelik ileri teknolojik alanlarında Ar-Ge çalışmalarını teşvik etmek, rekabet gücünü artırmak, kaliteli ürün ve hizmetler geliştirmek, sınır ötesi işbirliği sağlamak ve sanayi ve araştırma kurumlarını kaynaştırma çalışmalarında bulunmaktadır⁵⁷. EUREKA projeleri ileri teknoloji alanları kapsamında; tıp ve biyoteknoloji, iletişim teknolojisi, enerji teknolojisi, çevre teknolojisi, bilgi teknolojisi, endüstriyel yönlendirme olarak lazer teknolojisi, malzeme teknolojisi, robotik gelişmeler ve taşıma teknolojisi alanında araştırmalar yapılmaktadır⁵⁸. EUREKA'nın Türkiye'deki ulusal koordinatörlük görevi TÜBİTAK'a verilmiştir. EUREKA kapsamında destek sağlayan kuruluşlar sırası ile Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı, TÜBİTAK-TİDER'dir.

4.2.3. Küresel Ağlar için Avrupa Sayısal İçeriği Programı (eContent)

eContent programı, Avrupa sayısal içeriğinin üretilmesini, kullanımını ve yaygınlaştırılmasını desteklemek amacıyla oluşturulmuş bir programdır. Burada kullanılan her bir kavram, programın amaçlarına uygun olarak seçilmiştir. Her şeyden önce içeriğin Avrupa'ya yönelik yada Avrupa ile ilgili bir içerik olması gerekmektedir. İkincisi, içeriğin halihazırda sayısallaştırılmış olması yada program hedeflerine uygun olarak sayısal hale getirilmesi gerekmektedir. İçeriğin üretilmesi, kullanımı ve yaygınlaştırılması ile, Avrupa Birliği üyesi ve aday ülkeler de dahil olmak üzere ülke vatandaşları yada genel olarak kullanıcıları açısından kendi dil, gelenek, kültür ve benzeri konularda uygun şekilde üretilmiş, anlaşılabilir ve kullanılabilir bilgi ifade edilmektedir⁵⁹. Program esas olarak, e-Avrupa Girişiminin Internet kullanımının teşvik edilmesi başlıklı üçüncü hedefi sonucunda

⁵⁷ **EUREKA Hakkında**, <http://www.eureka.tubitak.gov.tr/g-amac.html> (29.07.2005)

⁵⁸ **Thematic Area**, <http://www.eureka.be/thematic.do> (02.08.2005)

⁵⁹ **eContent Programı Nedir?**, <http://econtent.dpt.gov.tr/> (03.08.2005)

ortaya çıkmıştır. Bu program, Avrupa sayısal içeriğinin üretilmesini, kullanımını ve yaygınlaştırılmasını desteklemek amacıyla hayata geçirilmiştir.

Avrupa Birliği, kamu kurumlarınca üretilen, toplanan ve dağıtılan içeriğin, başta özel sektör kuruluşları olmak üzere kamu dışı kuruluşlar tarafından yeniden değerlendirilmesini hedeflemektedir. Program tarafından sağlanan finansal yardımlarla sayısal içerik pazarında yer alan kuruluşlar, başta KOBİ'ler olmak üzere desteklenecektir. Programın 2005-2008 yılları arasında eContentplus isimiyle uygulanması için çalışmalar sürdürülmektedir⁶⁰.

4.2.4. Topluluk Araştırma ve Geliştirme Bilgi Servisi (CORDIS)

CORDIS, Avrupa Ar Ge ve yenilikçilik çalışmalarına bağlı bir bilgi merkezidir. CORDIS'in amaçları⁶¹;

- AB araştırma programları ve etkinliklerine doğrudan erişim sağlama,
- Programlara katılımı kolaylaştırma,
- Araştırma sonuçlarının yaygınlaştırılması ve yenilikçiliği destekleme,
- Avrupa Araştırma Alanı çerçevesinde bölgesel ve ulusal kaynaklara erişim sağlamaktır.

CORDIS araştırma kurumları, sanayi kuruluşları, ulusal yöneticiler, politikacılar, arabulucular, ulusal irtibat noktaları, destek kurumları ve basın tarafından kullanılmaktadır. KOBİ'lere, AB tarafından yenileme programı olarak destek kapsamında istihdamı yükseltme, teknoloji performansını finans etme, KOBİ'ler kredi garantisi, yenilik, teknoloji kolaylıklar ve benzer konularda bilgilerin ulaşımını sağlamaktadır.

⁶⁰ **Welcome To The Econtent Programme**, <http://www.cordis.lu/econtent/> (06.08.2005)

⁶¹ **Community Research & Development Information Service**, <http://www.cordis.lu/en/home.html> (09.08.2005)

4.3. Eğitim ve Öğretim

4.3.1. Avrupa Birliği Genel Eğitim Programı (SOCRATES)

Bu program, AB dillerinde bilgiyi geliştirmeye ve eğitimi güçlendirmeye yönelik kurulmuştur. Ayrıca, eğitim tekniklerini ve materyallerini teşvik eder. KOBİ'ler, SOCRATES projelerine katılabilir. Bu projeler, eğitimdeki yenilik ve dil gelişiminde bilgi ve teknolojinin kullanımına yöneliktir. AB, yüksek öğretim ve mesleki eğitimi 2000-2006 yılları arasında 3 milyon Euro ile finanse etmektedir. Program aşamalar halinde planlanıp uygulamaya konmaktadır.

- Ülkeler arasında öğrenci değişim programları uygulanabilmekte,
- Mesleki eğitim alanında çokuluslu işbirliği programları geliştirebilmekte,
- Avrupa dilleri eğitimi için kaynak bulunabilmektedir.

AB eğitim alanındaki eylem programı Tablo 15'de açıklanmıştır.

Tablo 15: AB Eğitim Alanında KOBİ'lerin SOCRATES Programlarına Katılımı

COMENIUS	Üniversite öncesi okul eğitimi olarak Avrupa eğitim projelerinin geliştirilmesine yönelik işbirliği ve ortaklığın geliştirilmesi, okullar arası iletişim ve işbirliği ağlarının oluşturulması, öğretmenler için meslek içi ve öncesi kısa süreli eğitim imkanları ve meslek eğitimi ilerlemesi amacıyla eğitim kalitesini yükseltmek ve dil öğrenimini geliştirmek için destekte bulunmaktadır ⁶² .
ERASMUS	Yüksek öğretim olarak üniversite lisans, lisans üstü ve doktora eğitimi, bu alanda işbirliğini ve karşılıklı öğrenci değişimini konu alan alt programdır. Bu programa 25 AB üyesi ülkeleri, Avrupa Ekonomik Alan'ı içinden İzlanda, Liechtenstein, Norveç ve aday ülkeler olarak Bulgaristan, Türkiye ve Romanya katılmaktadır ⁶³ .
GRUNDTVIG	Yaygın eğitim, yetişkin eğitimi ve hayat boyu eğitimi olarak ülkeler arası işbirliği projeleri, öğrenme amaçlı işbirliği, yaygın eğitim personelinin kısa süreli eğitim amaçlı ülke dışında dolaşımı, uzmanlık alanı ve proje amaçlı ağların kurulmasıdır ⁶⁴ .
LINGUA	Dil öğretme ve öğrenmenin geliştirilmesine yönelik bilgilendirme kampanyalar, yarışmalar, ödüller, dil becerilerine yönelik programlar, dil eğitim kurumları arasında iletişim ve işbirliği ile bilgi alışverişini artırma amaçlı çalışmalar ve projeler, bu alanda düzenlenen toplantı, seminer, konferans ile uzmanlık yayınlarının desteklenmesi, akademik uzmanlık ağlarının oluşturulması konularında desteklenmektedir.
MINERVA	Açık Öğretim ve Eğitimde Bilgi ve İletişim Teknolojileri alanında Avrupa işbirliği içinde yeniliğe açık projeleri kapsamaktadır.

4.3.2. LEONARDO DA VINCI Programı

Leonardo da Vinci Programı'nın hedefleri doğrultusunda üye devletlerin, mesleki eğitimin kapsamı ve organizasyonu konusundaki sorumlulukları, kültürel farklılıkları ve dil çeşitlilikleri dikkate alınarak gerçekleştirdikleri eyleme destek olmaya çalışılmaktadır. Bunun için mesleki eğitim alanında hazırlanan ülkeler arası işbirliği projeleri finanse edilmektedir⁶⁵. Leonardo da Vinci programının ikinci aşaması 2000-2006 yıllarını, üçüncü aşaması ise 2007-2013 yıllarını kapsayacaktır. Bu program çalışma yaşamına entegrasyon

⁶² **Comenius European Cooperation on School Education;**

http://europa.eu.int/comm/education/programmes/socrates/comenius/index_en.html (02.08.2005)

⁶³ **Socrates-Erasmus;**

http://europa.eu.int/comm/education/programmes/socrates/erasmus/erasmus_en.html (03.08.2005)

⁶⁴ Grundtvig: Adult education and other educational pathways,

http://europa.eu.int/comm/education/programmes/socrates/grundtvig/home_en.html (03.08.2005)

⁶⁵ **KOBİ'lere Yönelik AB Bilgileri** <http://www.kobi.org.tr/abbilgileonardo.php> (06.08.2005)

ve vatandaşlık hak ve yetkilerinin tam olarak kullanılması için gerekli olan bilgi, yetenek ve becerilerin desteklenmesi amacıyla yönelik yenilikçi ülkelerarası girişimleri desteklerken, diğer taraftan ortak faaliyetler gerçekleştirmek üzere SOCRATES ve YOUTH programlarıyla bağlantılar içermektedir.

Rekabet edebilmeyi ve girişimciliği, yeni istihdam fırsatları açısından da geliştirmek üzere mesleki eğitimin yenileşme sürecine katılımını desteklemek ve bu çerçevede, üniversiteler dahil mesleki eğitim kurumları ile KOBİ'ler arasında işbirliğinin artırılmasına özel önem verilmektedir⁶⁶.

5. AB'DE YAPISAL FONLAR

AB'de Yapısal Fonlar, bölgeler veya sosyal gruplar arasındaki eşitsizliklerin azaltılmasına yönelik faaliyetlere mali destek sağlayarak, ekonomik ve sosyal uyumun teşvik edilmesini hedeflemektedir⁶⁷. 1999 yılında gerçekleştirilen Berlin Avrupa Konseyi Zirvesi'nde yapısal fonların reform edilmesi için 195 milyar Euro'nun Yapısal Fonlar olarak Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu, Avrupa Sosyal Fonu, Balıkçılık Mali Yönlendirme Aracı ve Avrupa Tarımsal Garanti ve Yönlendirme Fonu için ayrılması öngörülmüştür⁶⁸.

Yapısal Fon'un 2000–2006 yılları arasındaki 3 hedefi⁶⁹:

- KOBİ'lerin yapılarını destekleyerek geri kalmış bölgelerdeki yapısal uyum ve gelişmenin desteklenmesi,

⁶⁶ **Leonardo Da Vinci(Mesleki Eğitim) Programı Nedir?**,

http://www.ua.gov.tr/portal/page?_pageid=217,33316&_dad=portal&_schema=PORTAL (01.09.2005)

⁶⁷ İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV), **AB KOBİ Destek Politikası “ekonominin büyümenin motoru”**,

(Ankara: AB Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği'nin Yayını, 2002), s.4.

⁶⁸ **Avrupa Birliği'nin Bölgesel Politikası**,

<http://www.deltur.cec.eu.int/default.asp?lang=0&ndx=9&ord=2&key=17773> (05.09.2005)

⁶⁹ European Commission Enterprise Directorate General, **European Union Support Programmes**

forSMEs, An overview of the main funding opportunities available to European SMEs, 2003. s.7,

http://europa.eu.int/comm/enterprise/entrepreneurship/sme_envoy/pdf/sme_support_programmes_en.pdf (14.07.2005)

- Bölgelerin geleneksel sanayilerini, modern sanayiye dönüştürüp, girişimciliği geliştirmek ve alternatif meslek imkanları yaratmak,
- İnsan kaynaklarını geliştirmek.

AB Bölgesel Politikası'nın hedeflerine ulaşmak için kullandığı mali araçları dört yapısal fondan oluşmaktadır. Bunların yanı sıra Topluluk çapında sorunlara ortak çözümler bulmayı hedefleyen Topluluk Girişimleri programı bulunmaktadır. 2000-2006 döneminde dört Topluluk girişim programı uygulanmaktadır.

5.1. Yapısal Fonların Mekanizmaları

5.1.1. Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (ERDF)

ERDF fonundan sağlanan mali yardımların temel amacı, esas olarak bölgesel sosyo-ekonomik dengesizliklerin azaltılması hedefi çerçevesinde KOBİ'lerin desteklenmesi, alt yapı yatırımları, yeni iş imkanları yaratılmasını sağlayan yatırımlar ve yerel kalkınmaya ilişkin KOBİ projelerin desteklenmesidir. ERDF'nin son amacı, rekabetçi ve sürdürülebilir kalkınmayı teşvik ederek istihdam yaratmaktır⁷⁰. Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu 1975 yılında en yoksul bölgelere üye ülkelerin destek sağlaması amacıyla oluşturulmuştur. Bölgesel politikaya en önemli katkı, bu fonun sağladığı mali katkıdır. Fonun kurulma amacı, özellikle altyapı projeleri ve bunun yanında istihdam yaratıcı üretken yatırım projeleri ile KOBİ'lerin geliştirilmesidir. Yapısal Fonların yaklaşık yarısı Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu'nun kapsamında yer almaktadır.

5.1.2. Avrupa Sosyal Fonu (ESF)

Avrupa Birliği, Avrupa Sosyal Fonu aracılığıyla üye ülkelerde istihdam olanaklarının artırılması ve iyileştirilmesi için destek vermektedir. Avrupa Sosyal Fonu'nun, 2000-2006 dönemi için 60 milyar Euro'luk bir bütçesi bulunmaktadır. ESF'nin dört temel hedefi⁷¹;

⁷⁰ İKV, a.g.e., s.4.

⁷¹ AB'de Sosyal Politika ve İstihdam, http://www.deltur.cec.eu.int/ABde_Sosyal_PolitikaIstihdam.html (02.09.2005)

- İstihdam oranının artırılması,
- Girişimciliğe destek verilmesi,
- İşgücünün iş koşullarına ve teknolojiadaki değişimlere uyum sağlayabilme yeteneğinin güçlendirilmesi,
- Fırsat eşitliğinin korunmasıdır.

AB'nin istihdam stratejisi ve istihdam politikası uygulamasına mali destek sağlanır. Özellikle geri kalmış bölgelerde işgücü niteliklerinin iyileştirilmesi ve girişimciliğin güçlendirilmesi için uzun vadeli stratejik programlara destek sağlanır. Fonun kurulmasındaki amaç, istihdam olanaklarını artırmak, çalışma koşullarını iyileştirmek, işçilerin meslek eğitimlerinin geliştirilmesi, hayat standartlarını yükseltmek ve işsizlere gelir sağlamaktır.

5.1.3. Balıkçılığın Yönlendirmesi İçin Finansal Araç (FIFG)

Balıkçılık ve yetiştiricilik sektörleri için kullanılabilir tüm bütçe kaynaklarının bütünleştirilmesini hedefleyen Balıkçılığın Yönlendirilmesi Mali Aracı 1993 yılında oluşturuldu. Söz konusu mali araç ile, avlanma, pazarlama, işleme ve su kültürü sektörlerinde yapısal tedbirlerin hayata geçirilmesi, sahil suları içerisinde korunmuş bir bölge yaratılması ve liman faaliyetlerinin geliştirilmesi için gerekli olan fonlar kullanıma açılmıştır. 2000-2006 dönemi için FIFG'e 3,7 milyar Euro ayrılmıştır. 2003 yılı Kasım ayında açıklanmış olan İlerleme Raporu'nda, Türkiye'nin balıkçılık alanında yapması gerekenlere değinilerek Rapor'da, kaynak ve filo yönetimi ile denetim ve kontrol organlarında reform yapılması, insan kaynaklarının eğitilmesi, tesis ve donanımların geliştirilmesine yönelik çabalara hız verilmesi gerekliliği bildirilmiştir⁷².

⁷² **Avrupa Birliği'nin Ortak Balıkçılık Politikası**

<http://www.deltur.cec.eu.int/default.asp?lang=0&ndx=9&ord=2&key=11655> (08.08.2005)

5.1.4. Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu (EAGGF)

AB tarafından tarım sektörünün yapısının düzenlenmesi ve kırsal alanların kalkınmasına destek sağlar. Bu fon, yönlendirme ve garanti olmak üzere iki ana bölümden oluşmakta ve garanti bölümü Yapısal Fonlar içinde yer almaktadır. Tarımsal işletmelerce yapılan yatırımlar, genç çiftçiler için başlama desteği, çiftçilere eğitim, dezavantajlı bölgeler için telafi edici ödenekler, tarımsal çevre tedbirleri, tarım ürünlerini işleme ve pazarlaması, ormanların geliştirilmesi ve teşvik edilmesi gibi konularda destekte bulunmaktadır⁷³.

5.2. AB Topluluk Girişim Programları

Yapısal Fonlar, ulusal girişim programları yanından, Topluluk Girişim programlarını da finanse eder. Bu girişimler, bölgesel kalkınmanın ortak sorunlarına yenilikçi çözümler geliştirmeye çaba gösterir. Ana hedeflerden biri, üye devletler arasında ve bölgeler arasında deneyimlerin paylaşılmasını ve sınır aşan işbirliğini geliştirmek ve sürdürmektir. Topluluk Girişimi, Yapısal Fon'dan finanse edilmektedir⁷⁴. Yapısal fonların yaklaşık %5,5'i Topluluk Girişim Programları altında kullanılmaktadır.

AB'de KOBİ'lerin mali kaynaklara erişiminin kolaylaştırılması amacıyla Komisyon düzeyinde çeşitli girişimler başlatılmıştır. Bu çerçevede KOBİ'lerin karşılaştıkları sorunlar belirlenerek uygun çözümlerin üretilmesi, ortak yatırımların teşvik edilmesi ve özellikle risk sermayesi alanında kaynak yaratılması ve bu kaynakların etkin bir şekilde kullanılması hedeflenmiştir.

⁷³ AB Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği, **AB Bölgesel Politika “yerel kaynakların ekonomik gelişme için harekete geçirilmesi”**, (Ankara: Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği'nce yayınlamış, 2000), s.5.

⁷⁴ Aynı, s.10.

5.2.1. INTERREG III

Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu çerçevesinde Avrupa Birliği sınır bölgeleri arasındaki işbirliğini güçlendirmeye yönelik olarak başlatılmış, 2000-2006 yıllarını kapsayan, 4,875 milyon EURO bütçesi olan ve hibe yardımlarından oluşan bir girişimdir. Uygulanmaya ilk başlandığında INTERREG girişiminin finansmanı KOBİ'lerin kalkınmasına, eğitim, kültürel değişim, sınır bölgelerindeki sağlık sorunları, çevrenin iyileştirilmesi, iletişim, istihdam yaratılması, üretimin artırılması, ulaşım ve enerji ağlarının geliştirilmesine yönelik olarak gerçekleştirilmiştir⁷⁵.

INTERREG III kapsamında, Avrupa Topluluğu içindeki ortak sınır bölgelerinde, Topluluk üyesi ülkelerle, sınırları bulunan ülkelerin sınır bölgeleri arasında ve Topluluğun kendi içindeki bölgeleri arasında işbirliğinin sağlanması amaçlanmaktadır. Bu program, sınır ötesi, ulusötesi ve bölgeler arası işbirliğini güçlendirip söz konusu coğrafyanın dengeli kalkınmasına katkıda bulunarak AB içinde ekonomik ve sosyal uyumu sağlamayı hedeflemektedir. Bu çerçevede, merkeze uzak bölgeler, AB'nin dış sınırlarındaki bölgeler ve aday ülkelerle işbirliği geliştirmeye ayrıca önem verilmektedir.

5.2.2. URBAN II

Kentsel alanlara yönelik olarak krizde bulunan kentsel alanların ve semtlerin düzeltilmesi amacıyla geliştirilen yenilikçi stratejileri ve işbirliklerini destekliyor. URBAN Girişimi, sürdürülebilir kentsel gelişmeyi teşvik etmek amacıyla yöneliktir. Bir arada, küçük ve orta boy şehir ve köylerin toplumsal ve ekonomik canlanması için yenilikçi stratejileri teşvik eder. Diğer yandan AB içinde canlanma ve sürdürülebilir kentsel gelişme konusunda bilgi ve deneyim alışverişini güçlendirir. 2000-2006 dönemi için yeni URBAN girişimine 700 milyon Euro tahsis edilmiştir. Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu tarafından finanse edilir⁷⁶.

⁷⁵ **AB Kobi Politikası**, <http://www.gaziantepeic.org/index.php?sf=13> (01.09.2005)

⁷⁶ AB Avrupa Komisyonu-Türkiye Temsilciliği, **a.g.e.**, s.11.

5.2.3. EQUAL

İstihdamda kadın ve erkeğe eşit ücret ödenmesi, ırk, etnik, köken, din, inanç, yaş, fiziksel ve zihinsel özürlü alanlarında ayrımcılıkla mücadeleye yönelik olarak, Avrupa İstihdam stratejisinin ve ulusal eylem planlarının uygulanması bağlamında, emek piyasasında dışlanma, ayrımcılık ve eşitsizliğin tüm biçimlerine karşı mücadele etmenin yeni yollarını geliştirmeyi hedeflemektedir. Bu girişim çerçevesinde, iltica isteyenlerin toplumsal ve mesleki entegrasyonu da gereğince dikkate alınacaktır. Bu girişim Avrupa Sosyal Fonu tarafından finanse edilir.

5.2.4. LEADER

Kırsal alanlara yönelik olarak sürdürülebilir kalkınmanın yeni yerel stratejilerinin belirlenmesi amacıyla kırsal alanlardaki sosyo-ekonomik eylem gruplarının işbirliğini destekliyor. Sahalar arasında işbirliği ve ayrıca yerel aktörlerin ve ortaklıkların kendi aralarında bağlantılar oluşturması ve yenilikçi çözümlerin uygulaması LEADER Girişimi'nin orijinal unsurlarıdır. Bu girişim, Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu'dan mali yardım almaktadır⁷⁷. Bu program, tarım, kırsal turizm, mesleki eğitim, iş yerleştirme yardımı, KOBİ'lere ve yerel hizmetlere destekte bulunur.

6. AB'DE FİNANSAL MEKANİZMALAR

KOBİ'lerin projeleri doğrudan finanse edilmez. Finansal kurumlar aracılığı ile finanse edilir. Avrupa Yatırım Fonu, Avrupa Yatırım Bankası ve Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası, AB'deki temel finansman mekanizmalarını oluşturmaktadır.

6.1. Avrupa Yatırım Fonu (EIF)

Avrupa Yatırım Fonu KOBİ'lerin kuruluşunu, büyümesini ve gelişmesini desteklemek üzere risk sermayesi ve garanti araçları ile sağlayan bir AB finans kurumudur. EIF'nin risk

---

⁷⁷ Aynı, s.11.

sermayesi yatırımı, özellikle teknolojik alanda yatırım yapan KOBİ'lere risk sermayesi fonundan öz sermaye yatırımı ve meslek geliştirici alanlarında destek olur. EIF'nin garanti aracı olarak, KOBİ'lere finansal kurumlar tarafından verilen kredilere garanti vermektir. EIF'nin risk sermayesi ve garanti araçları AB üye devletleri ve aday ülkelerindeki KOBİ'lerin gelişmesine katkıda bulunur⁷⁸. EIF'nin ortakları Avrupa Yatırım Bankası, Avrupa Komisyonu ve bazı Avrupalı finans kurumlarıdır.

Avrupa Yatırım Fonu tarafından yönetilen ve ulusal mali kuruluşlar aracılığıyla kullanılan KOBİ'lere yönelik mali araçlar şunlardır⁷⁹.

- Teknoloji Firmaları İçin Başlangıç Sermayesi; küçük iş yerlerine AB tarafından risk sermayesi fonu sağlanarak istihdam ve büyümeyi sağlamayı hedeflemektedir,
- KOBİ Garanti Kredisi; Avrupa'daki küçük işletmelerin kredilendirilmesini kolaylaştırarak potansiyel meslek imkanları yaratmaktadır,
- Çekirdek Sermayesi; Başlangıç sermayesi fonları, iş geliştiriciler ve EIF'nin katkı sağladığı benzer kuruluşlara destek yoluyla, büyüme ve iş yaratma potansiyeline sahip yenilikçi işletmelerin kurulmasının yanı sıra aynı potansiyele sahip olan ve geleneksel ekonomi içerisinde faaliyet gösteren işletmeleri canlandırmak amacıyla tasarlanmış bir olanaktır. Olanak, çekirdek sermaye ile yapılan yatırımların ihtiyaçlarını karşılamak suretiyle ve ortak yatırım kapasitesinin artırılması amacıyla ek yatırım yapılması ve uzun süreli yönetici istihdam edilmesini desteklemektedir.

6.2. Avrupa Yatırım Bankası'nın (EIB) KOBİ Kredileri

Avrupa Yatırım Bankası'nın finanse ettiği projelerin önemli bir bölümü, AB içerisinde ekonomik açıdan geri kalmış bölgelerin kalkınması, sosyal birleşme ve entegrasyona yönelik katkı amaçlı projelerdir. EIB kredileri başta Yapısal Fonlar olmak üzere Avrupa Birliği'nin diğer mali araçları ile desteklenmektedir. Avrupa Yatırım

⁷⁸ **About EIF**, <http://www.eif.org/about/> (25.08.2005)

⁷⁹ Multiannual Programme For Enterprise & Entrepreneurship, In Particular For Small And Medium-Sized Enterprises 2001-2005, http://europe.eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/mult_entr_programme/programme_2001_2005.htm (29.08.2005)

Bankası, AB'ye aday olan ülkelere yönelik işbirliği politikalarının hayata geçirilmesine de yardımcı olmaktadır. EIB, işletmelere global kredi tekniği kullanarak bankalar ve diğer finans kuruluşlar yolu ile kredi vermektedir.

Avrupa Yatırım Bankası proje şartları olarak, projeler genel ekonominin gelişmesine katkı sağlamalı, tekniksel proje çalışmalı, katma değer yaratacak düzeyde olmalı ve çevreye duyarlı olmalıdır. Bütçesi 25 milyon Euro kadar olan projeler küçük ve orta boy proje; bütçesi 25 milyon Euro'nun üstünde olan projeler ise büyük projeler olarak kabul edilmektedir. Avrupa Yatırım Bankası'nın kredisinden yararlanmak isteyen işletmeler; iş geliştirici, bilim parkı, imalat, tarıma dayalı sanayi, turizm ve bu sektörlerle ilgili hizmet sektöründe bulunan özel ve kamu sektörlerine ait KOBİ'lerin kullanımına açıktır. Emek yoğun sektörlerde faaliyet gösteren firmalar için çalışan sayısında esneklik gösterilebilmektedir. EIB'nin kredisinden bir projeye tahsis edilecek kredi tutarı toplam yatırım tutarının %50'sini aşamaz. Ancak bu fondan firmaya sadece sabit yatırımın finansmanı için kredi tahsis edebilir⁸⁰.

Global krediler kapsamındaki EIB fonları, Türkiye'de Türkiye Sanayi Kalkınma Bankası, Halkbank, Vakıfbank, Türkiye Kalkınma Bankası ve Ziraat Bankası aracılığı ile sanayi, hizmet ve turizm sektörlerinde faaliyet gösteren özel sektördeki KOBİ'lerin projelerine kredi aktarılmaktadır. AB kurumsal yapısı içinde özerk bir kurum olan AYB, Birliğin dengeli kalkınmasını hedefleyen projelere destek olmaktadır.

6.3. Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD)

Avrupa İmar ve Kalkınma bankası, 1991 yılında kurulmuştur. Bu banka, 27 ülkeye, Orta Avrupa'dan Orta Asya'ya demokrasi ve piyasa ekonomisini inşa etmek üzere yatırım yardımlarında bulunur. EBRD tarafından sanayi ve iş alanlarındaki projelere bankalar aracılığı ile finans sağlanmaktadır. EBRD, Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri ve AB'ye aday

---

⁸⁰ **KOBİ'lere Avrupa Yatırım Bankası Kredileri**, <http://www.gaziantepeic.org/index.php?sf=15> (25.08.2005)

ülkelerin KOBİ'lerine yerel finansal kurumlar aracılığıyla kredi kolaylığı sağlayarak büyümesini ve gelişmesini güçlendirmek için biçimlendirilmiştir⁸¹.

7. AB'NİN SAĞLADIĞI DİĞER DESTEKLER

7.1. Dış İlişkiler ve Uluslararası İşbirliği

7.1.1. Latin Amerika Ülkelerini Destekleme Programı (Al Invest)

Al Invest , AB ve Latin Amerika ülkelerindeki KOBİ'ler ve meslek örgütleri arasında yakın ilişkiler ve işbirliği kurulması için gerekli organizasyon yapmaktadır. Avrupa ve Latin Amerika işletmeleri ile strateji işbirliği ve ticari bağlantılar kurmak için her yıl finans sektörü komisyonları arasında görüşmeler yapılmaktadır.

7.1.2. Asya Ülkelerini Destekleme Programı (Asia Invest II)

AB'nin girişiminin amacı, AB ve Asya ülkeleri arasında ticari işbirliğini desteklemek ve ilerletmektir. Bu program, KOBİ'ler arasında işbirliği anlaşmalarının imkanlarını ve karşılıklı yararlı ortamları kolaylaştırmak aracılığıyla organizasyonlara yardım eder. Asia Invest , 2003-2007 yılları arasında proje finansmanı için 35 milyon Euro bütçe ile hazır bulunmaktadır⁸².

7.2. Teklif İçin Çağrılar

Katılım öncesi mali yardımlar olarak adlandırılan bu fonlar ile aday ülkelerin üyelik öncesinde gelişmelerine katkı sağlaması, bu ülkelerin, Birliğin kapsamlı bölgesel gelişme politikası ile ekonomik ve sosyal uyum hedefine yaklaşılması ve Birlik içerisinde gelişme farklılıklarının azaltılması hedeflenmektedir. Bu fonlar PHARE, ISPA, SAPARD ve MEDA başlıkları altında toplamaktadır. Türk KOBİ'ler proje şartlarına uygun faaliyet göstermesi

---

⁸¹ European Commission, Enterprise Directorate General, **European Union Support Programmes for SMEs**, An overview of the main funding opportunities available to European SMEs, 2003. s.11., http://europa.eu.int/comm/enterprise/entrepreneurship/sme_envoy/pdf/sme_support_programmes_en.pdf (14.07.2005)

⁸² Asia-Invest II Programme, <http://europa.eu.int/comm/europeaid/projects/asia-invest/html2002/main.htm> (23.08.2005)

halinde AB'nin üçüncü ülkelere yönelik PHARE, ISPA, SAPARD ve MEDA ve fonlarından finanse edilen projelerin ihalelerine katılabilirler.

7.2.1. Polonya–Macaristan Ekonominin Yeniden Yapılandırılması Desteği (PHARE)

1989 yılında Polonya ve Macaristan'ın ekonomilerinin yeniden yapılandırılmasına yönelik olarak uygulamaya konulmuştur. Bununla beraber hızla diğer Merkez ve Doğu Avrupa Ülkelerine genişleyerek 1997 yılı itibariyle Polonya, Bulgaristan, Macaristan, Litvanya, Letonya, Estonya, Çek Cumhuriyeti, Romanya, Slovakya, Slovenya, Arnavutluk, Bosna ve Makedonya'yı kapsamıştır. PHARE Programı çerçevesinde desteklenen faaliyetler; danışmanlık, know-how transferi, teknik yardım, müteahhitlik ve mühendislik hizmetleri, ekipman ve malzeme teminidir⁸³. PHARE kapsamında açılan ihalelere bireysel uzmanlar, danışmanlar ve firmalar katılabilmektedir. PHARE esas itibariyle bir teknik yardım programı olduğu için, açılan ihaleler de genelde uzmanlık, danışmanlık, bilgi aktarımı, fizibilite çalışmalarına yönelik etütler, sağlık hizmetlerinin yeniden yapılanması, tarımda reforma destek, telekomünikasyon sektöründe çalışacak personelin yetiştirilmesi gibi alanlarda gerçekleşmektedir.

7.2.2. Ön Uyum İçin Yapısal Politikalar (ISPA)

Aday ülkelerin AB tam üyeliğine kadar faydalanacakları ve 2000 yılı itibariyle uygulamaya konulmuş bir mali enstrümandır. Katılım öncesi çevre ve ulaştırma alanlarında yapılacak yatırımlara ilişkin bir fondur ve 2000-2006 arası her yıl için 1 milyar Euro ayrılmıştır. ISPA programı altında içme suyunun temini, atık suların ve katı atıkların işlenmesi hava kirliliği öncelikli alanlardır⁸⁴. Ulaştırma alanında ise trans-Avrupa kara ve demiryolu ağları arasında bağlantı öngörülmektedir.

⁸³ Avrupa Birliği & Küçük Ve Orta Boy İşletmeler, <http://www.gaziantepeic.org/index.php?sf=13> (06.09.2005)

⁸⁴ Müzakereler çerçevesinde öngörülen mali yardım, <http://www.deltur.cec.eu.int/default.asp?lang=0&ndx=9&ord=14&key=11703> (03.09.2005)

7.2.3. Tarım ve Kırsal Kesimde Gelişmeler İçin Özel Uyum Programı (SAPARD)

Tarım ve kırsal kalkınma alanlarını kapsıyor. Bu çerçevede aday ülkelerin tarım politikalarını AB müktesebatına uyumlaştırmaları ve yapısal düzenlemeler için öngörülen yılda 540 milyon Euro'luk toplam 3,640 milyon Euro bütçesi olan SAPARD fonundan yardım yapılmaktadır. 2000 yılı itibariyle oluşturulmuş ve aday ülkelerin Tek Pazar ile Ortak Tarım Politikası'na hazırlık sürecinde gerçekleştirdikleri çalışmalarını desteklemeyi hedefleyen ve 2006 yılına kadar sürmesi öngörülen bir programdır⁸⁵.

7.2.4. Akdeniz Ekonomik Geliştirmeler Alanı (MEDA)

MEDA programı, 1995 yılında 15 AB üyesi ülke ve Türkiye'nin de dahil olduğu AB üyesi olmayan 12 Akdeniz ülkesinin Dışişleri Bakanları'nca imzalanan Barselona Bildirgesi ile kurulan Avrupa Akdeniz Ortaklığı'nın uygulama aracıdır. Bölgede yer alan ülkelerin ekonomik açıdan gelişmelerinin ve yeniden yapılanmalarının sağlanarak, Akdeniz'de bir serbest ticaret bölgesi oluşturulmasını hedefleyen program kapsamında, ekonomik faaliyetler ile özel sektörün geliştirilmesi, sosyo-ekonomik kalkınma, demokratikleşme ve sivil topluma yönelik projelere finansman sağlanmaktadır⁸⁶. Bu kapsamda sağlanacak hibeler kar amacı gütmeyen çevre ve eğitim, sağlık gibi sosyal amaçlı projeler ile KOBİ'lerin teknik altyapısını hazırlayacak projelere verilmektedir

2000-2006 yıllarını içerecek MEDA II programı kapsamında ise, yardım paketinin %15'lik kısmı Türkiye için ayrılmıştır. Bu dönem içerisinde Türkiye'ye sağlanacak yardım miktarı hibe olarak 890 milyon Euro'dur. Ayrıca bu desteklerin %60'ının yapısal reformların desteklenmesi ve %40'ının AB ile bütünleşme sürecinin kolaylaştırılması yönündeki projelerde kullanılması öngörülmektedir⁸⁷.

⁸⁵ <http://www.abm-istanbul.org/dokumanlar/abm/ihale/yurdisi/abihale.htm> (15.12.2005)

⁸⁶ İKV, a.g.e., s.13.

⁸⁷ Aynı, s.13.

MEDA programı kapsamında Avrupa Birliği Komisyonu ve TOBB, Türkiye’de üç İş Geliştirme Merkezi kurulması projesini finanse etmektedirler. Söz konusu İş Geliştirme Merkezleri için Gaziantep, İzmir ve Kocaeli bölgeleri seçilmiştir. Bölgelerde projenin Türk ortağı TOBB’u temsilen sırasıyla Gaziantep Ticaret Odası, Ege Bölgesi Sanayi Odası ve Kocaeli Sanayi Odası Projeye destek vermektedirler. Bu merkezler, genel işletme yönetimi alanında ve uzmanlık konularında danışmanlık ve eğitim çalışmaları sağlayacaktır.

7.3. Avrupa Bilgi Merkezleri (EIC)

Avrupa Bilgi Merkezleri Ağı, başta KOBİ’ler olmak üzere işletmelerin AB ve Tek Pazar’a uyumunu hazırlamak için Avrupa Komisyonu İşletmeler Genel Müdürlüğü tarafından bilgilere erişimi kolaylaştırmak amacıyla 1987 yılında kurulmuştur. EİC, işletmeleri ilgilendirebilecek AB politikasının yönetmeliklerinin ve programlarının bütün yönleri hakkında güvenilir ve sürekli olarak güncellenmiş bilgi sağlayarak işletmelerin Avrupa Pazarının kurulmasından en çok yararı elde etmelerini mümkün kılmaktadır⁸⁸. Avrupa Bilgi Merkezi ağı, 300 şube ve 42 ülkeden oluşmaktadır. Bu ülkeler, üye ülkeler, aday ülkeler, Avrupa Ekonomik Alanı içindeki ülkeler ve Akdeniz ülkelerinden oluşmaktadır.

Türk KOBİ’lerin Avrupalı KOBİ’lerle işbirliği geliştirilmesine yönelik EIC ve İşletmeler Arası İşbirliği Bürosu programlarından yararlanmaktadır. Ayrıca Türk KOBİ’leri AB mevzuatı ve AB ihaleleri konusunda bilgilendirilir. Türkiye’de de 9 Avrupa Bilgi Merkezi hizmet veriyor. İstanbul’da Avrupa ve Asya yakasında, Ankara, Gaziantep, Konya, Bursa, Denizli, Samsun ve Adana’da Avrupa Bilgi Merkezleri bulunmaktadır.

---

⁸⁸ Meral Sayın ve Mustafa Akan Fazlıoğlu , **Avrupa Birliği’nde KOBİ Destekleme Programları ve Diğer Teşvik Araçları** (Ankara: KOSGEB Avrupa Bilgi Merkezi , Genç Büro Reklam ve Matbaacılık S.T. A.Ş., 1997). s. 31.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KOBİ'LERE DESTEK SAĞLAYAN DEVLET KURULUŞLARINA İLİŞKİN ESKİŞEHİR ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ'NDE BİR UYGULAMA

1. ARAŞTIRMANIN AMACI

KOBİ'lere devlet kuruluşları tarafından verilen destekleri araştırmak amacıyla, Eskişehir Organize Sanayi Bölgesinde faaliyet gösteren KOBİ'ler hedef alınmıştır. KOBİ'lerin sorunlarının çözümüne yönelik devlet kuruluşları tarafından verilen desteklerden ne ölçüde yararlanılıp yararlanılmadığı, verilen desteklerin, işletmelerin üzerine etkileri, iyileştirici durumu ve memnuniyet düzeyi araştırılmıştır. KOBİ niteliğindeki işletmelere devlet kuruluşları tarafından verilen desteklerden yeterince yararlanılmıyorsa, bunun sebepleri de incelenmiştir.

2. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE SINIRI

Araştırma Eskişehir Organize Sanayi Bölgesi'nde faaliyet gösteren KOBİ'leri kapsamaktadır. Bu araştırmanın ana kütlesi olarak, Eskişehir Organize Sanayi Bölgesinin web sayfasından üretimde bulunan 210 adet işletme tespit edilmiştir. Bu işletmeler Eskişehir Sanayi Odası Rehberinden (2003 basılı) incelenerek, 210 işletmenin 180'inin imalat sanayinde faaliyet gösteren KOBİ niteliği taşıdığı anlaşılmıştır. Araştırma kapsamına, imalat sektörlerinde faaliyet gösteren tüm işletmeler alınmıştır. Çünkü devlet kurumları tarafından verilen destekler, imalatta bulunan tüm işletmelere verilmektedir. Araştırma 3 ayda tamamlanmıştır.

3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

3.1. Örneklem Seçimi

Araştırmanın ana kütesini oluşturan KOBİ'lere anket formları elden ulaştırılmıştır. KOBİ'lerden bir kısmı ankete cevap vermek istemediğinden, 58 işletmenin sonuçları değerlendirmeye alınmıştır.

3.2. Verilerin Toplanması

KOBİ'lere sağlanan devlet desteklerinin etkinliğini ölçmek için 15 sorudan oluşan anket formu hazırlanmıştır. Anketlerin tamamı işletme sahibi veya yöneticileri ile yüz yüze görüşülerek doldurulmuştur. Anketi cevaplandıran 58 işletmeden, 8'inde eksik cevaplar olduğundan değerlendirmeye alınmamış, 50 anket formu değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

3.3. Verilerin Analizi

Verilerin değerlendirilmesinde SPSS 13.0(Statistical Package For Social Science) paket programı kullanılmıştır.

3.4. Araştırmada Elde Edilen Bulguların Değerlendirilmesi

3.4.1. Ankete Katılan İşletmelerin Kuruluş Şekli

Tablo 16: İşletmelerin Kuruluş Şekli

	Frekans	Toplam %
Şahıs İşletmesi	1	2
Adi Ortaklık	1	2
Kolektif Şirket	1	2
Limited Şirket	20	40
Anonim Şirket	27	54
Toplam	50	100

Değerlendirmeye alınan işletmelerden 27'si (%54) anonim şirket, 20'si (%40) limited şirket, 1'i (%2 oranla) şahıs işletmesi, biri (%2) adi ortaklık ve biri (%2) kolektif şirkettir. Görüldüğü gibi işletmelerin büyük kısmı anonim ve limited şirketlerden oluşmaktadır.

3.4.2. İşletmelerin Faaliyette Bulunduğu Yıllar

Tablo 17: İşletmelerin Faaliyette Bulunduğu Yıl Sayısı

	Frekans	Toplam %
1-3 Yıl Arası	5	10
5-7 Yıl Arası	1	2
7-9 Yıl Arası	2	4
10 Yıldan Fazla	42	84
Toplam	50	100

İşletmelerin faaliyet yıl sayısı dağılımına göre, değerlendirmeye alınan işletmelerden 42'nin (%84) 10 yıldan daha uzun süre faaliyette bulunduğu görülmektedir. 5 işletme (%10) 1-3 yıl arası, 2 işletme (%4) 7-9 yıl arası ve bir işletme (%2) 5-7 yıl arasında faaliyette bulunmuştur. Bu sonuca göre işletmelerin yoğunluğunun 10 yıldan daha uzun süre faaliyette bulunduğu görülmektedir.

3.4.3. İşletmelerin Çalıştırdığı İşçi Sayısı

Tablo 18: İşletmelerde Çalışan İşçi Sayısı

	Frekans	Toplam %
1-9 Kişi	1	2
10-49 Kişi	42	84
50-99 Kişi	2	4
100-149 Kişi	3	6
150-249 Kişi	2	4
Toplam	50	100

KOBİ'lerin işçi sayısına bakıldığında, ankete cevap veren 50 işletmeden 42'si (%84) 10-49 arası işçi çalıştırmaktadır. Bunu sırasıyla, 3 işletme (%6) ile 100-149 arası işçi, 2 işletme (%4) ile 50-99 arası işçi, 2 işletme (%4) ile 150-249 arası işçi, 1 işletme (%2) ile 1-9 arası işçi çalıştıran işletme izlemektedir. Tablo 18'deki değerlere göre 10'dan az kişi çalıştıran bir işletme mikro, 50'den az kişi çalıştıran 42 işletme küçük ve 250'den az kişi çalıştıran 7 işletme orta büyüklükteki işletme sayılır.

3.4.4. İşletmelerin Faaliyette Bulunduğu Alanlar

Tablo 19: İşletmelerin Faaliyet Alanları

	Frekans	Toplam %
İl	5	10
Bölgesel	8	16
Ulusal	17	34
Uluslararası	20	40
Toplam	50	100

KOBİ'lerin, faaliyet buldukları alanları gösteren dağılım Tablo 19'dan izlenebilir. Tabloda görüldüğü gibi, KOBİ'ler daha çok uluslararası çapta faaliyette bulunmaktadır.

Değerlendirmeye alınan 50 işletmeden 20 işletme (%40) uluslararası çapta, 17 işletme (%34) Türkiye çapında, 8 işletme (%16) bölgesel çapta ve 5 işletme (%10) il çapında faaliyette bulunmaktadır.

3.4.5. İşletmelerin Faaliyet Gösterdiği Sektör

Tablo 20: İşletmelerin Faaliyet Gösterdiği Sektörler

	Frekans	Toplam %
Metal ve Makine İmalat Sanayi	33	66
Orman Ürünleri ve Mobilya	3	6
Elektrikli Araç ve Gereç İmalat Sanayi	1	2
Gıda Sanayi	4	8
Madencilik, Taş ve Toprağa Dayalı İmalat Sanayi	2	4
Cam, Kimya, Plastik ve Kauçuk Sanayi	7	14
Toplam	50	100

Tablo 20'den de görüldüğü gibi, değerlendirmeye alınan 50 işletmenin 33'ü (%66) metal ve makine imalat sektöründe faaliyette bulunan işletmelerdir. Bu sektörü, 7 işletme (%14) ile cam, kimya, plastik ve kauçuk sektörü izlemektedir. 4 işletme (%8) gıda sektöründe, 3 işletme (%6) orman ürünleri ve mobilya sektöründe, 2 işletme (%4) madencilik, taş ve toprak sektöründe ve bir işletme de (%2) elektrikli araç ve gereç imalat sektöründe faaliyet göstermektedir. Yapılan araştırma sonucunda metal ve makine imalat sektöründe faaliyet gösteren işletmeler daha yoğunluktadır.

3.4.6. İşletmelerin Sermaye Durumu

Tablo 21: İşletmelerin Sermaye Durumu

	Frekans	Toplam %
50.000-99.000 YTL Arası	13	26
100.000-199.000 YTL Arası	8	16
200.000-499.000 YTL Arası	7	14
500.000-799.000 YTL Arası	6	12
800.000-950.000 YTL Arası	5	10
950.000 YTL'den Fazla	11	22
Toplam	50	100

KOBİ'lerin sermaye durumunun dağılımı Tablo 21'de izlenebilir. Tabloda görüldüğü gibi, değerlendirmeye alınan işletmelerin 13'ü (%26) 50.000-99.000 YTL arası, 11'i (%22) 950.000 YTL'dan fazla, 8'i (%16) 100.000-199.000 YTL arası, 7'si (%14) 200.000-499.000 YTL arası, 6'sı (%12) 500.000-799.000 YTL arası ve 5'i (%10) 800.000-950.000 YTL arası sermayeye sahiptir.

3.4.7. İşletmelerin Öz Sermaye Dışındaki Finansman Kaynakları

Tablo 22: İşletmelerin Öz Sermaye Dışındaki Finansman Kaynakları

	Frekans	Toplam %
Banka Kredileri	44	88
Satıcı Kredileri	1	2
Yakın Çevreden Borçlanma	1	2
KOBİ Teşvikleri	4	8
Toplam	50	100

Bu soruda KOBİ'lerin öz sermaye dışındaki finansman kaynaklarını kullanıp kullanmadıkları ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Değerlendirmeye alınan işletmelerden

44'ü (%88) ticari bankalardan kredi kullanmakta, biri (%2) satıcı kredilerinden yararlanmakta ve biri(%2) yakın çevreden borçlanmakta ve 4'ü de (%8) KOBİ teşviklerinden yararlanmaktadır. Yapılan araştırma sonucunda KOBİ'lerin öz sermaye dışında ağırlıklı olarak banka kredilerinden yararlandığı görülmektedir.

3.4.8. Devlet Kuruluşları Tarafından KOBİ'lere Verilen Çeşitli Destekler

3.4.8.1. Hazine Müsteşarlığı

Tablo 23: İşletmelere Hazine Müsteşarlığı Desteği

	Frekans	Toplam %
Evet	5	10
Hayır	45	90
Toplam	50	100

Değerlendirmeye alınan işletmelerden sadece 5'inin (%10) Hazine Müsteşarlığı tarafından verilen desteklerden yararlandığı, kalan 45 işletmenin (%90) ise yararlanmadığı görülmektedir. Görüldüğü gibi değerlendirmeye alınan işletmelerin, Hazine Müsteşarlığı desteklerinden yararlanmadığı anlaşılmaktadır.

3.4.8.2. Dış Ticaret Müsteşarlığı

Tablo 24: İşletmelere Destek Veren DTM

	Frekans	Toplam %
Evet	3	6
Hayır	47	94
Toplam	50	100

Değerlendirmeye alınan işletmelerden 3 işletme (%6) DTM tarafından verilen desteklerden yararlanmış, 47 işletme (%94) yararlanmamıştır. Araştırma sonucunda işletmelerin DTM desteklerinden fazla yararlanamadığı çıkmaktadır.

3.4.8.3. KOSGEB

Tablo 25: İşletmelere Destek Veren KOSGEB

	Frekans	Toplam %
Evet	24	48
Hayır	26	52
Toplam	50	100

Değerlendirmeye alınan işletmelerden, 24 işletme (%48) KOSGEB tarafından verilen desteklerden yararlanmış, 26 işletme (%52) yararlanmamıştır. Devlet kuruluşları tarafından verilen desteklerden en fazla kullanılanın KOSGEB tarafından verilen destekler olduğu görülmektedir. Bu sonuç, öbür kuruluşlara göre KOSGEB'in daha aktif destek çalışması yaptığını göstermektedir.

3.4.8.4. Türk Eximbank

Tablo 26: İşletmelere Destek Veren Türk Eximbank

	Frekans	Toplam %
Evet	4	8
Hayır	46	92
Toplam	50	100

Tablo 26'dan da görüldüğü gibi, değerlendirmeye alınan 50 işletmeden 4'ü (%8) Türk Eximbank tarafından KOBİ'lere tahsis edilen kredi desteklerinden yararlanmış ve 46'sı (%92) yararlanmamıştır. Türk Eximbank kredilerinden işletmelerin çoğunluğunun yararlanmamış olması, Eimbank'in bu konuda aktif çalışma yapmadığını göstermektedir.

3.4.8.5. Türkiye Halk Bankası

Tablo 27: İşletmelere Kredi Desteği Veren Türkiye Halk Bankası

	Frekans	Toplam %
Evet	10	20
Hayır	40	80
Toplam	50	100

Tablo 27'den de görüldüğü gibi ankete cevap veren 50 işletmeden 10'ü (%20) Türkiye Halk Bankası tarafından KOBİ'lere verilen kredilerden yararlanmış ve 40'i (%80) yararlanmamıştır.

3.4.8.6. TÜBİTAK

Tablo 28: İşletmelere TÜBİTAK Desteği

	Frekans	Toplam %
Evet	1	2
Hayır	49	98
Toplam	50	100

Tablo 28'den de görüldüğü gibi işletmelerden sadece bir işletme (%2) TÜBİTAK tarafından verilen desteklerden yararlanmış, 49 işletme (%98) yararlanmamıştır.

3.4.8.7. İşletmelere Destek Veren Kuruluşlar; Maliye Bakanlığı ve Sanayi Ticaret Bakanlığı

Eskişehir Organize Sanayi Bölgesi'ndeki KOBİ'lere yapılan anket çalışması sonucunda Maliye Bakanlığı ve Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından verilen desteklerden hiçbir KOBİ'nin yararlanmadığı görülmektedir.

3.4.9. Devlet Kuruluşları Tarafından İşletmelere Verilen Desteklerin Çeşitleri

Açık uçlu hazırlanan bu soruda, KOBİ'lerin devlet kuruluşlarından almış oldukları destek türü ve miktarını soruldu. İşletmeler, aldıkları desteğin türünü belirtirken işletme politikası gereği destek miktarını belirtmekten kaçınmışlardır.

- Hazine Müsteşarlığı tarafından işletmelere verilen destekler KOBİ teşvik Belgesi kapsamındadır. Bu desteklerden biri vergi indirimi, ikisi makine ve teçhizat alımları, biri yatırım teşviki ve biri yatırım indirimi ve gümrük muafiyet desteklerdir. 5 işletme Hazine Müsteşarlığı'ndan destek almıştır.
- DTM tarafından verilen desteklerden yararlanan 3 işletmeden biri ISO: 9001.2000 belgesi desteği, ikisi yurt dışında fuar desteği ve biri de ihracat desteği almışlardır.
- KOSGEB tarafından KOBİ'lere verilen desteklerden; 11 işletme nitelikli elemen desteği, 6 işletme fuar desteği ve tanıtım, 4 işletme danışmanlık desteği, 5 işletme yazılım desteği, 1 işletme Ar-Ge desteği, 5 işletme ISO 90001:2000 ve kalite belgesi eğitimi, 2 işletme istihdam desteği, 2 işletme ihracat araştırma desteği ve 2 işletme kredi desteği almıştır. İşletmelerden 11'i bir çeşit destek, 3'ü iki çeşit destek, 2'si 3 çeşit destek ve 3'ü 4 çeşit destek kullanmışlardır.
- Türk Eximbank tarafından işletmelere verilen kredilerden bir işletme kısa vadeli ihracat taahhütlü kredisi, bir işletme sevk öncesi ihracat kredi desteği, bir işletme sevk öncesi ihracat 500.000YTL tutarında ve bir işletme 100.000 ABD Doları tutarında kredi desteği almıştır. Burada toplam 4 işletme destekten yararlanmıştır.
- Türkiye Halk Bankası tarafından işletmelere verilen kredi desteklerinden, 2 işletme KOBİ kredisi, 7 işletme işletme kredisi ve bir işletme ihracat kredisi kullanmışlardır. Burada toplam 10 işletme kredilerden yararlanmıştır.

- TÜBİTAK kendi laboratuvarında düşük fiyatla analiz yapma imkanı sağlamıştır.

3.4.10. İşletmelerin Almış Olduğu Desteklerin Kullanma Şekli

Tablo 29: İşletmelerin Aldıkları Desteklerin Kullanma Şekli

	Frekans	Toplam %
Yeni Yatırım	9	26.5
Yenileme Yatırımı	3	8.8
Genişleme Yatırımı	12	35.3
Diğer	10	29.4
Toplam	34	100

Devlet kuruluşlarından herhangi bir destek alan 34 işletmeden 9'u (%26.5) bu desteği yeni yatırımlarda, 3'ü (%8.8) yenileme yatırımında, 12'si (%29.4) genişleme yatırımında kullanmıştır. Ayrıca, 10 işletmenin (%29,4 oranla) diğer şikkını cevaplaması nedeniyle nitelikli elemen desteği, kalite kontrol ve kalite belgesi desteği, yazılım programı ve işletme sermayesi desteği olarak almıştır.

3.4.11. İşletmelerin Almış Olduğu Desteklerden Tatmin Düzeyi

Tablo 30: İşletmelerin Aldıkları Desteklerden Tatmin Düzeyi

	Frekans	Toplam %
Hiç Tatmin Olmadım	1	2.9
Tatmin Olmadım	3	8.8
Kararsızım	2	5.9
Tatmin Oldum	22	64.7
Çok Tatmin Oldum	4	11.8
Diğer	2	5.9
Toplam	34	100

Bu soruda işletmelerin aldığı desteklerden tatmin düzeyi ölçülmeye çalışılmıştır. Tablo 30'dan da görüldüğü gibi destek alan 34 işletmeden 22'si (%64.7) tatmin olduğunu, 4'ü (%11.8) çok tatmin olduğunu, 3'ü (%8.8) tatmin olmadığını, 2'si (%5.9) kararsız olduğunu, biri (%2.9) hiç tatmin olmadığını belirtmiştir. Ayrıca, sorunun diğer şıkkı 2 işletme (%5.9) az tatmin olduğunu ve yeterli olmadığını belirtmiştir. Buradan alınan desteklerin olumlu etkilediğini görülmektedir.

3.4.12. Desteklerin İşletmelere İyileştirici Etkisi

Tablo 31: Desteklerin İşletmelere İyileştirici Etkisi

	Frekans	Toplam %
Çok İyi	13	38.2
İyi	18	52.9
Kararsızım	3	8.8
Toplam	34	100

Bu soruyla KOBİ'lerin almış oldukları desteklerin, işletme sorunlarının çözümüne iyileştirici etkisinin hangi ölçüde olduğu test edilmiştir. Ankete cevap veren 34 işletmeden 13'ü (%38.2) çok iyi, 18'i (%52.9) iyi ve 3'ü (%8.8) kararsız olduğunu belirtmiştir. Verilen cevaplarda desteklerin işletmeler üzerinde iyileştirici etkisinin bulunduğu görülmektedir.

3.4.13. KOBİ'lere Destek Sağlayan Devlet Kuruluşlarının Hizmetlerinden ve Yaklaşımlarından Memnuniyet Düzeyi

Tablo 32: KOBİ'lerin Almış Olduğu Desteklerden Memnuniyet Düzeyi

	Frekans	Toplam %
Evet	28	82,4
Hayır	6	17,6
Toplam	34	100

Bu soru, KOBİ'lere destek sağlayan kuruluşların hizmetlerinden ve yaklaşımlarından memnuniyet düzeyini ölçmeye yönelik olarak sorulmuştur. Tablo 32 incelendiğinde, bu soruya cevap veren 34 işletmeden 28'inin (%82.4) memnun olduğu, 6'sının ise (%17.6) memnun olmadığı görülmektedir.

3.4.14. İşletmelerin Bugüne Kadar Destek Almama Nedenleri

Tablo 33: KOBİ'lerin Destek Almama Nedenleri

	Frekans	Toplam %
Bürokratik Zorluklar	7	43.8
İhtiyaç Duymadım	9	56.3
Toplam	16	100

Değerlendirmeye alınan 50 işletmeden 16'sı hiç destek almamıştır. 9 işletme (%56.3) ihtiyaç duymamış ve 7 işletme ise (%43.8) bürokratik zorluklar nedeniyle destek almadığını belirtmiştir.

4.4.15. KOBİ'lere Destek ve Destek Veren Kurumlar Hakkında Önerileri

Açık uçlu bu soruda, ankete cevap verenlerin KOBİ destekleri hakkındaki düşünceleri alınmıştır;

- Devlet desteklerinin büyük firmalara verildiği düşünülmektedir,
- Destek veren kuruluşların hizmetleri hakkında bilgi sahibi değiliz,
- Bölgesel desteklere karşı olduklarını belirtmişlerdir,
- KOBİ'lere destek adı altında verilen kredilerin yetersiz olduğundan ve büyük çaplı destekler için de çok zorlaştırıcı şartlar koyulmasından şikayetçi olmaktadır,
- Destekler daha geniş kesimi kapsamalıdır,
- Bürokrasi çok yavaş hareket etmektedir.

SONUÇ

Toplam işletmeler içerisinde oldukça yüksek bir orana sahip olan KOBİ'ler, ekonomiye canlılık kazandırma, istihdam yaratma ve yeni iş imkanları yaratma, sanayileşme sürecinin itici gücünü sağlama, sağlıklı kentleşme, yenilikleri teşvik etme, bölgesel ve yerel kalkınmayı hızlandırma ve gelir dağılımını düzeltme alanlarında çok etkili rol oynamaktadır.

Değişim sürecinde, çağın teknolojisinin kaynağı olan bilime egemen ülkeler, sanayi alanlarında faaliyet gösteren KOBİ'ler başta olmak üzere, bütün ekonomik etkinlik alanlarında mutlak bir üstünlük elde etme yolundadır. Teknoloji, uluslararası rekabet alanında çok önemli bir güç haline gelmiştir. Türkiye'nin uluslararası rekabetteki en önemli şansı KOBİ'lerdir. Rekabet içinde sürdürülebilir büyüme için KOBİ'lerin desteklenmesi gerekmektedir.

Küreselleşme doğrultusunda KOBİ'lerin dünya üzerindeki işletmeler ile rekabet edebilmesi, ayakta kalabilmesi için küresel rekabet yeteneklerinin geliştirilmesi hedeflerine yönelik desteklerin verilmesi gereklidir. Özellikle son yıllarda dünyadaki hızlı değişim neredeyse tüm işletmeleri küresel rekabete zorlamaktadır. Herhangi bir ülkede yaşanan kriz veya alınan ekonomik kararlar bütün ülkeleri etkisi altına almaktadır. Bu durumda KOBİ'lerin desteklenmesi gerekliliğini daha da artırmaktadır.

Türkiye, 1996 yılında AB ile Gümrük Birliğine girmesinin ardından KOBİ'lere yönelik Devlet Yardımları kararını kabul etmiştir. AB'ye üyelik yolunda aday ve müzakereleri devam eden Türkiye Nisan 2002 tarihinde Avrupa KOBİ şartlarını onaylamıştır. Şart, orta ve uzun vadeli KOBİ kalkınma stratejisiyle bağlantılı öncelik verilmesi gereken 10 alana yayılmaktadır. Bunlar, girişimciler için eğitim ve öğretim, iş

kurma sürecinin kolaylaştırılması, daha iyi mevzuat ve düzenlemeler, beceri eğitimi, online erişimin geliştirilmesi, tek pazardan daha fazla yararlanma, vergilendirme ve mali konularda iyileştirme, KOBİ'lerin yenilik ve teknolojik kapasitesini güçlendirme, e-ticaret ve teknoloji işletmelerinin desteklenmesi ve ulusal ve uluslararası etkinliklerde KOBİ'lerin çıkarlarının etkili ve güçlü temsili olarak sıralanmaktadır. Özellikle ekonomik istikrar ve AB'ye uyumlu olması açısından KOBİ'lere ilişkin ulusal düzeyde oluşturan politikaların uygulamasını ve AB'ye uyum sürecinde KOBİ'lerin güçlerinin artırılmasını sağlaması gerekmektedir. AB'de KOBİ'lere verilen destekler bir plan içerisinde verilmektedir. Belirlenen planın sonunda KOBİ'lerin durumları analiz edilerek hangi alanlarda daha çok desteğe ihtiyaç duyulursa, eski plan revize edilerek öncelikli alanlar belirlenir.

Türkiye, KOBİ'lerini gelişmiş ülkelerin standartlarına ve özellikle AB standartlarına ulaştırmak için, bir finansman desteği oluşturarak kuruluş aşamasından başlayarak destek imkanlarını ve faaliyetlerini kolaylaştırıcı çalışma ortamının sağlaması gereklidir.

Türkiye'de uzun yıllar yaşanan enflasyon KOBİ'lerin gelişmesini engellemiştir. Ekonomik yapılarını yeniden yapılandıran, enflasyonu düşürmeye yönelik istikrar tedbirlerini uygulayan Türkiye, bu süreçte KOBİ'lerini de destekleyerek, ülke kalkınmasına olumlu etkiler yaratabilir.

Türkiye'de KOBİ'ler, kendilerine destek veren kuruluşlar ve verilen desteklerin içeriğinden yeterince haberdar olmamaktadır. Devlet büyük firmaları destek verir düşüncesine sahiptirler. Destek veren kuruluşların kendilerini tanıtıcı faaliyetlere önem vermesi gerekmektedir. Verilen destekler bir plan dahilinde, KOBİ'lerin eksik ve zayıf yönleri tespit edilerek hazırlanmalıdır. KOBİ desteklerinin verimli olabilmesi için, mikro planlar hazırlanmalı, destekler düzenlenirken KOBİ'lerin ihtiyaçları belirtilmeli ve görüşleri alınmalıdır.

EOSB'nde yapılan araştırma sonucunda KOBİ'lere devlet kurumları tarafından verilen desteklerin yeterli olmadığı, destek veren kuruluşların desteklerinin yeterince

bilinmediği görülmektedir. KOBİ'lere destek veren kurumlar arasında en çok KOSGEB'in bilindiği ve aktif olarak destek verdiği anlaşılmaktadır. Değerlendirmeye alınan 50 işletmeden 36'sı desteklerden yararlanmıştır. 36 işletmeden 24' KOSGEB'ten destek alırken, 5 işletme HM, 3 işletme DTM, 4 işletme Türk Eximban Kredileri, 10 işletme Türkiye Halk Bankası Kredileri ve bir işletme TÜBİTAK'ten gıda analizi desteği almıştır.

EKLER
ANKET FORMU

Türkiye’de KOBİ’lere Destek Sağlayan Devlet Kuruluşlarından Yararlanan İşletmelerle İlgili Anket

Eskişehir Organize Sanayi Bölgesi’nde faaliyette bulunan KOBİ’lerin devlet kuruluşlarından ne tür destek aldıklarını, bu desteklerin yeterli olup olmadığını araştırmak amacıyla bir yüksek lisans tez çalışması yapmaktayım. Çalışmanın başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesi aşağıdaki soruları doğru, eksiksiz ve içtenlikle cevaplandırmanıza bağlıdır. Vereceğiniz bilgilerde firma isminin kullanılmayacağından emin olabilirsiniz. Bu soruları cevaplandırmak için göstereceğiniz ilgi, ayracağınız zaman ve katılımınız için şimdiden teşekkür ederim.Saygılarımla!

Tez Danışmanı: **Yrd. Doç. Dr. Metin Coşkun**

Tez Öğrencisi: **Aziz İbrahimi**

Aşağıdaki soruları size uygun gelen cevap seçeceğinin karşısındaki ( ) içine X işareti yazmak suretiyle cevaplayınız.

1. İşletmenizin kuruluş şekli aşağıdakilerden hangisidir?

a) Şahıs İşletmesi	( )	d) Komandit Şirket	( )
b) Adi Ortaklık	( )	e) Limited Şirket	( )
c) Kollektif Şirket	( )	f)Anonim Şirket	( )

2. İşletmeniz kaç yıldır faaliyet gösteriyor?

a) 1 yıldan az	( )	d) 5 – 7 yıl arası	( )
b) 1 – 3 yıl arası	( )	e) 7 – 9 yıl arası	( )
c) 3 – 5 yıl arası	( )	f) 10 yıldan fazla	( )

3. İşletmenizde kaç personel çalışıyor?

a) 1- 9 kişi	( )	d) 100 – 149 kişi	( )
b) 10 – 49 kişi	( )	e) 150 – 249 kişi	( )
c) 50 – 99 kişi	( )	f) 250’den fazla	( )

4. İşletmenizin faaliyet alanı aşağıdakilerden hangisine uymaktadır?

a) İl ( )	b) Bölgesel ( )	c) Ulusal ( )	d) Uluslararası ( )

5. İşletmenizin hangi sektörde faaliyet göstermektedir?

.....

6. İşletmenizin sermayesi hangi aranın içinde yer almaktadır?

a) 50.000 – 99.000 YTL	( )	d) 500.000 - 799.000 YTL	( )
b) 100.000 - 199.000 YTL	( )	e) 800.000 – 950.000 YTL	( )
c) 200.000 – 499.000 YTL	( )	f) 950.000 YTL’den fazla	( )

7. İşletmenizde öz sermaye dışında finansman sorunlarınızın çözümünde aşağıdaki kaynaklardan hangilerini kullanıyorsunuz?

- a) Banka Kredileri ( ) c)Yabancı Çevreden Borçlanma ( )
b) Satıcı Kredileri ( ) d) KOBİ teşvikleri ( )

8. Aşağıdaki kuruluşlar tarafından KOBİ'lere çeşitli destekler verilmektedir. Hangilerinden destek aldınız? (Hangi kuruluşlardan destek almışsanız Evet, almadıysanız Hayır'ı işaretleyin)

	Evet	Hayır
a) Hazine Müsteşarlığı(HM)	( )	( )
b) Dış Ticaret Müsteşarlığı(DTM)	( )	( )
c) Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB)	( )	( )
d) Türk Eximbank	( )	( )
e) Türkiye Halk Bankası	( )	( )
f) Maliye Bakanlığı	( )	( )
g) Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK)	( )	( )
h) Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	( )	( )

(Yukarıdaki soruda cevaplarınızda Evet var ise 9, 10, 11 ve 12 soruya, hepsi Hayır ise 13. soruya geçiniz)

9. Yukarıdaki sayılan kuruluşlardan destek almışsanız, ne tür destek ve ne miktarda destek aldığınızı belirtiniz? (Hangi kuruluştan aldıysanız, karşısına belirtiniz)

1.HM.....

2.DTM.....

3.KOSGEB.....

4.Tür Eximbank.....

5.Türkiye Halk Bankası.....

6.Maliye Bakanlığı.....

7. TÜBİTAK.....

8. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı.....

10. Almış olduğunuz desteği ne tip bir yatırımda kullandınız?

- a) Yeni yatırım ( ) c) Genişleme yatırımı ( )
b) Yenileme yatırımı ( ) d) Diğer (lütfen belirtiniz).....

11. Aldığınız destekten ne kadar tatmin oldunuz?

- a) Hiç tatmin olmadım ( ) d) Tatmin oldum ( )
b) Tatmin olmadım ( ) e) Çok tatmin oldum ( )
e) Kararsızım ( ) f) Diğer(lütfen belirtiniz).....

12. Almış olduğunuz destekler işletmenize iyileştirici etki sağladı mı?

- a) Çok iyi ( ) c) Kararsızım ( )
 b) İyi ( ) e) Diğer(lütfen belirtiniz).....

13. KOBİ'lere destek sağlayan devlet kuruluşlarının hizmetlerinden ve yaklaşımlarından memnun kaldınız mı?

- a) Evet ( ) b)Hayır ( )

14. Bugüne kadar hiçbir destek almadıysanız, bunun sebebi nedir?

- a) Hiçbir bilgim yok ( ) c) İhtiyaç duymadım ( )
 b) Bürokratik zorluklar ( ) d) Bu konuda nitelikli personelim yok ( )

15. Sizin anketime eklemek istediğiniz herhangi bir öneriniz, katkınız varsa lütfen belirtiniz?

.....
 .....
 .....
 .....
 .....
 .....

Teşekkür ederim

KAYNAKÇA

- Akay, Diyar., Metin Dağdeviren, Necla Haliloğlu, Mustafa Kurt ve Nilgün F. Taş. **Türkiye’de KOBİ’ler İçin Eğitim Hizmetleri Pazarı**. Ankara: KOSGEB Avrupa Eğitim Araştırma Raporu, Hisar Ofset, 2003.
- Akdeniz Ar, Aybeniz. “Marka Yaratma ve Kalite İlişkisi”, **Standart Ekonomik ve Teknik Dergi**, Yıl: 42, Sayı: 502, Ekim 2003.
- Akgemci, Tahir. **KOBİ’lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler**. Ankara: BSM Matbaacılık Ltd. Şti., 2001.
- Ala, Serdar. **KOBİ Mevzuat ve Yükümlülükler Rehberi**. Ankara: KOSGEB Girişimciliği Geliştirme Merkezi yayını, 2004.
- Ayahan, Ahmet. **Yenilik, Teknoloji, Üniversite ve KOBİ’ler**. Gebze: Gebze İleri Teknoloji Enstitüsü’nün Yayın No: 5, 1999.
- Balçık, Behaettin. “Küçük İşletmelerin Ekonomiye Katkıları ve Ülkemizde Küçük İşletmelere Hizmet Götüren Örgütler”, **Atatürk Ün. İ.İ.B.F.Dergisi**, Cilt. 11, Sayı: 3-4, 1997.
- Baykal, Cevdet ve Z. Pınar Sevinç. **En Güncel Hali İle KOBİ’ler İçin Kim, Ne Yapıyor**. [Ankara]: TOSYÖV Girişimcilik Gücü, Grafikler Ofset, [2000].
- Christian D. De Fouloy, The Treasure Hunt: EU Funding For SMEs, http://www.insme.info/documenti/EEI_EU_Funding_for_SMEs.pdf (02.12.2005)
- Çetin, Canan. **Yeniden Yapılanma, Girişimcilik, Küçük ve Orta Boy İşletmeler ve Bunların Özendirilmesi**. İstanbul: Der Yayınları, 1996.
- Çiloğlu, İsmail. “Teşvik Politikalarının Yönlendirme Gücü”, **Hazine Dergisi**, Sayı:13, Ocak 2000.
- Delice, Güven. **KOBİ’lerin İhracata Yönlendirilmesinde Finansman Destekleri**. 1. Orta Anadolu Kongresi, KOBİ’lerin Finansman ve Pazarlama Sorunları, 18-19 Ekim 2001, Nevşehir: ART Tanıtım Hizmetleri Matbaacılık ve Ticaret Ltd.Ş., 2001.
- Demirdöğen, Osman. **Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler, Problemleri ve Çözüm Önerileri**. Erzurum: ETSO Yayın No: 1996-1, 1996.
- Dinçer, Ömer. **Örgüt Geliştirme; Teori, Uygulama ve Teknikleri**. İstanbul: Timaş Yayını, 1992.

- Duran, Mustafa Sungur. “Kalkınma Stratejileri ve Teşvik Politikalarının Belirlenmesi”, **Hazine Dergisi**, Sayı; 5, Ocak 1997.
- Duran, Mustafa ve Bedri Dilik. “Türkiye’de Uygulanan KOBİ Teşvik Politikası ve Uygulama Sonuçlarının Değerlendirmesi”, **Hazine Dergisi**, Sayı:10, Nisan 1998.
- Ekin, Nusret.**Gelişen Ülkelerde ve Türkiye’de Bir İstihdam Politikası Olarak Küçük Ölçekli İşyerlerinin Teşviki**. İstanbul: İTO Yayın No: 1993-34,1993.
- Gerçek, Adnan. **Türkiye’de Yatırımları Teşvik Edici Vergi Politikaları Ve Etkinliği**, <http://idari.cu.edu.tr/igunes/makale/tesvik.doc> (09.12.2005).
- Han, Ergül ve Eyten Ayşen Kaya, **İktisadi Kalkınma ve Büyüme**. Eskişehir: A.Ü. Yayın No: 1575, Açıköğretim Yayın No: 831, A.Ü. WEB ofset basımı, 2004.
- Han, Oya ve Serdar Ala. **Şirket Yapıları ve Kuruluş Aşamaları**. Ankara: KOSGEB Girişimciliği Geliştirme Merkezi Yayını, 2004.
- Kendirli, Selçuk ve Mesut Bilginer. “KOBİ’lere Alternatif Çözüm Önerileri”, **Standart Ekonomik ve Teknik Dergi**, Yıl: 40, Sayı: 472, Nisan 2001.
- Küçükyılmazlar, Aysun. **Avrupa Birliği’nin Türk KOBİ’lerine Yönelik Programları**. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayın No: 2004-48, Prive Grafik Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Ş., 2004.
- Leblebici, Fatih. **Devlet Yardımları Uygulamasının Maliyeti ve Ekonomik Göstergelere Mukayesesi**. Ankara:Yayın No DPT: 2663, 2002.
- Nakamura, Tomohiko.“**SME Policy in Japan 101**”, http://www.hpmix.com/home/humint/C14_2.htm (04.04.2005)
- Müftüoğlu, M. Tamer. **Türkiye’de Küçük Ve Orta Ölçekli İşletmeler Sorunlar ve Öneriler**. Ankara: Sevinç Yayınevi, 1991.
- Ören, Kenan. “Avrupa Birliği ve Türkiye’nin Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelere (KOBİ) Sağladığı Devlet Teşvikleri ve Kullanım Alanlarının Karşılaştırılması Nevşehir İli’nde Bir Uygulama”, **C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt 4, Sayı 2, 2003.
- Özgen, Hüseyin ve Selen Doğan. **Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Uluslararası Pazarlara Açılmada Karşılaştıkları Yönetim Sorunları ve Çözüm Önerileri**. Ankara: TÜBİTAK Matbaası, [1996].

Özgener, Şevki. “Küresel Rekabet Ortamında KOBİ’lerin Yeniden Yapılanması”, **Dış Ticaret Dergisi**, Yıl:5, Sayı:17 Nisan 2000.

Özkan, Coşkun. **KOBİ’lerde Kalite Geliştirme Süreci ve Uygumla Örnekleri**. İstanbul: İTO Yayın No: 1999-71, 1999.

Sayın, Meral ve Mustafa Akan Fazlıoğlu. **Avrupa Birliği’nde KOBİ Destekleme Programları ve Diğer Teşvik Araçları**. Ankara: KOSGEB Avrupa Bilgi Merkezi , Genç Büro Reklam ve Matbaacılık S.T. A.Ş., 1997.

Şahin, Arif. **İhracata Yönelik Finansman Araçları**, İGEME, Aralık 2004,s.5 <http://www.igeme.org.tr/tur/pratik/finans.pdf> (16.09.2005)

KURUM YAZARLI KAYNAKLAR

AB Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği. **AB Bölgesel Politika “yerel kaynakların ekonomik gelişme için harekete geçirilmesi”**. Ankara: Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği’nce yayınlanmış, 2000.

DPT. 8.BYKP (2001-2005), **2004 Yılı Programı Destek Çalışması Ekonomik ve Sosyal Sektörlerdeki Gelişmeler**, Ankara: DPT Yayınları, 2004.

____ İktisadi Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü (İSKGM). **Devlet Yardımlarını değerlendiren Özel İhtisas Komisyon Raporu**. Ankara:Yayın No: DPT:2681, 2004.

____ **Türkiye Sanayi Politikası (AB Üyeliğine Doğru)**. [Ankara]; 2003.

DTM İGEME. **İhracata Yönelik Devlet Yardımları**. [Ankara]: İGEME Yayını, 2004.

European Commission Community Research. **The Sixth Framework Programme in brief** The brochure is focused on the European Community Framework Programme. A similar brochure is available for the Euratom Framework Programme on nuclear research, December 2002 Edition s.4., http://europa.eu.int/comm/research/fp6/pdf/fp6-in-brief_en.pdf (23.07.2005)

European Commission Enterprise Directorate General. **European Union Support Programmes for SMEs** An overview of the main funding opportunities available to European SMEs, 2003. s.2, http://europa.eu.int/comm/enterprise/entrepreneurship/sme_envoy/pdf/sme_support_programmes_en.pdf (14.07.2005)

European Commission, **Enterprise And Industry Publications. The New SMEs Definition User guide and model declaration**, http://www.europa.eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/sme_definition/sme_user_guide.pdf (01.04.2004)

European Commission, Enterprise Publications. 2003 Observatory of European SMEs
http://europa.eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/analysis/doc/smes_observatory_2003_report8_en.pdf (12.09.2005)

Hazine Müsteşarlığı. Ekonomik Araştırma Genel Müdürlüğü. **Hazine İstatistikleri 1980-2003**, Ankara: HM Matbaası, 2004

İktisadi Kalkınma Vakfı. **AB KOBİ Destek Politikası “ekonominin büyümenin motoru”**. Ankara: AB Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği'nin Yayını, 2002.

İstanbul Sanayi Odası. **Özel İmalat Sanayinde Toplam faktör Verimliliği**. İstanbul: İSO Yayın No: 2004/19, Lebib Yalkın Yayınları ve Basım İşleri A.Ş. 2004.

TOBB VE KOSGEB. **KOBİ'lere Yönelik Devlet Yardımları**. [Ankara]: TOBB Proje Merkezi Yayın No:1, YORUM Matbaacılık, 2002.

TÜBİTAK 40. Yıl Teknikleri. **TÜBİTAK ve Türkiye Araştırma Alanı**, Ankara: TÜBİTAK Matbaası, 2003.

_____.**2000 Faaliyet Raporu**. Ankara: TÜBİTAK Yayınları No: 2001/274, 2001.

Türkiye Halk Bankası. **KOBİ Kredileri**. ([Ankara]: Ziraat Matbaacılık A.Ş.[2004]).

RESMİ GAZETE

Araştırma-Geliştirme (Ar-Ge) Yardımına İlişkin Tebliğ (Tebliğ No: 98/10), **Resmi Gazete**, 23513; 4 Kasım 1998.

Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında 09/04/2003 tarih ve 4842 sayılı Kanun, **Resmi Gazete**, 25088;24 Nisan 2003

İhracata Yönelik Devlet Yardımların Kararı (Karar Sayısı: 94/6401), **Resmi Gazete**. 22168; 11 Ocak 1995.

Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkında Karar, (Karar Tarihi: 21.12.2000, Karar Sayısı: 2000/1822), **Resmi Gazete**, Sayı:24291; 18 Ocak 2001.

Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkında Karar ve Tebliğ Hükümlerinin Uygulamasına İlişkin Genelge (Genelge No: 2003/1), **Resmi Gazete**. Sayı: 25225; 10 Eylül 2003.

Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme Ve Destekleme İdaresi Başkanlığı Kurulması Hakkında Kanun (Kanun No. 3624, Kabul Tarihi: 12.4.1990), **Resmi Gazete**, 20498;20.Nisan.1990, <http://www.kosgeb.gov.tr/KOSGEB/kanun.asp> (18.05.2005)

Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) Destekleri Yönetmenliği. **Resmi Gazete**, 25795; 24 Nisan 2005.

Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırması Hakkında Yönetmelik (Karar Sayısı: 2005/9617), **Resmi Gazete**, 25997; 18 Kasım 2005

Yurt Dışı Fuar Katılımlarının Desteklenmesine İlişkin Tebliğ (Tebliğ No: 2004/6), **Resmi Gazete**, 25678; 23 Aralık 2004.

İNTERNET KAYNAKLARI

AB KOBİ Politikası, <http://www.gaziantepeic.org/index.php?sf=13> (01.09.2005)

AB'de Sosyal Politika ve İstihdam, http://www.deltur.cec.eu.int/ABde_Sosyal_Politika_Istihdam.html (02.09.2005)

About EIF, <http://www.eif.org/about/> (25.08.2005)

Asia-Invest II Programme, <http://europa.eu.int/comm/europeaid/projects/asia-invest/html2002/main.htm> (23.08.2005)

Avrupa Birliği & Küçük ve Orta Boy İşletmeler, <http://www.gaziantepeic.org/index.php?sf=13> (06.09.2005)

Avrupa Birliği'nin Bölgesel Politikası, <http://www.deltur.cec.eu.int/default.asp?lang=0&ndx=9&ord=2&key=17773> (05.09.2005)

Avrupa Birliği'nin Enerji Politikası, <http://www.gaziantepeic.org/index.php?sf=181> (18.07.2005)

Avrupa Birliği'nin KOBİ Politikası, <http://www.deltur.cec.eu.int/default.asp?lang=0&ndx=9&ord=12&key=11682> (12.07.2005)

Avrupa Birliği'nin Ortak Balıkçılık Politikası <http://www.deltur.cec.eu.int/default.asp?lang=0&ndx=9&ord=2&key=11655> (08.08.2005)

Comenius European Cooperation on School Education; http://europa.eu.int/comm/education/programmes/socrates/comenius/index_en.html (02.08.2005)

Community Research & Development Information Service, <http://www.cordis.lu/en/home.html> (09.08.2005)

Definition of Korean SMEs, http://pt2004.human2000.co.kr/main/english/sub3/sub03_1.jsp (06.04.2005)

eContent Programı Nedir?, <http://econtent.dpt.gov.tr/> (03.08.2005)

Entelligent Energy Europe, http://europa.eu.int/comm/energy/intelligent/index_en.html
(20.07.2005)

EUREKA Hakkında, <http://www.eureka.tubitak.gov.tr/g-amac.html> (29.07.2005)

Frequently Asked Questions (FAQS) About Small Business Size Standards,
<http://www.sba.gov/size/indexfaqs.html> (04.04.2005)

GRUNDTVIG: Adult education and other educational pathways,
http://europa.eu.int/comm/education/programmes/socrates/grundtvig/home_en.html
(03.08.2005)

http://www.hazine.gov.tr/stat/kobiler/KOBI_2004.xls (24.06.2005)

<http://www.actetsme.org> (09.08.2005),

<http://www.abm-istanbul.org/dokumanlar/abm/ihale/yurdisi/abihale.htm> (15.12.2005)

<http://www.dtm.gov.tr/organ/tarih.htm> (12.05.2005)

http://www.halkbank.com.tr/pb/engine/0,1065,1_1_0,00.html(22.05.2005)

http://www.halkbank.com.tr/pb/engine/1,1065,2_6_1iso90,00.html (28.05.2004)

<http://www.hazine.gov.tr/teskilat.htm>(21.05.2005)

<http://www.kobinet.org.tr/hizmetler/bilgibankasi/ekonomi/001.html>. (12.04.2005)

Kısa Vadeli İhracat Kredileri, **KOBİ İhracata Hazırlık Kredisi** http://www.eximbank.gov.tr/html_files/MENU-2.htm (12.05.2005)

KOBİ'lere Avrupa Yatırım Bankası Kredileri, <http://www.gaziantepeic.org/index.php?sf=15> (25.08.2005)

KOBİ'lere Yönelik AB Bilgileri <http://www.kobi.org.tr/abbilgileonardo.php> (06.08.2005)

LEONARDO DA VINCI(Mesleki Eğitim) Programı Nedir?,
http://www.ua.gov.tr/portal/page?_pageid=217,33316&_dad=portal&_schema=PORTAL
(01.09.2005)

Multiannual Programme For Enterprise & Entrepreneurship, In Particular For Small And Medium-Sized Enterprises 2001-2005, http://europe.eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/mult_entr_programme/programme_2001_2005.htm (29.08.2005)

Müzakereler Çerçevesinde Öngörülen Mali Yardım, <http://www.deltur.cec.eu.int/default.asp?lang=0&ndx=9&ord=14&key=11703> (03.09.2005)

SME Profile, CANADA, <http://www.actetsme.org/cana/can98.htm> (07.04.2005)

SME Profile, SINGAPORE, <http://www.actetsme.org/sing/sing02.htm> (07.04.2005)

SME Profile, People's Republic of China, <http://www.actetsme.org/chin/PRC98.htm> (07.04.2005)

SME Profile, RUSSIA, <http://www.actetsme.org/russia/rus98.htm> (06.04.2004)

SOCRATES-ERASMUS, http://europa.eu.int/comm/education/programmes/socrates/erasmus/erasmus_en.html (03.08.2005)

Stratejik Yol Haritası Hazırlama Rehberi, <http://www.kosgeb.gov.tr/Ekler/Dosyalar/Haber/102/Stratejik%20Yol%20Hazirlama%20Rehberi.doc> (15.10.2005)

Teknoloji Araştırma ve Geliştirme

Desteği, <http://www.kosgeb.gov.tr/Destekler/Default.asp?Action=...&ID=89> (05.06.2005)

Thematic Area, <http://www.eureka.be/thematic.do> (02.08.2005)

Welcome To The Econtent Programme, <http://www.cordis.lu/econtent/> (06.08.2005)

Yatırım İndirimi İstisnası, <http://www.gelirler.gov.tr/gelir2.nsf/yatirimverteskonu1?OpenPage> (09.12.2005)